

Knud Skytte

Laj på gården

Knud Skytte

Laj på gården

og andre fortællinger fra almuelivet i gamle dage

eBibliotek 1800

2025

Ophavsret og brugsbetingelser

Denne ebogsudgave af Knud Skytte: *Laj på gården* er baseret på originaler, som er public domain i hele verden.

Nærværende ortografisk opdaterede og redigerede udgave af teksten kan frit downloades og videreformidles under Creative Commons-licensen BY-NC-SA – Kreditering-IkkeKommerciel-DelPåSammeVilkår 4.0 International.

Generelt forbehold: *Vær opmærksom på, at denne ebog er baseret på en tekst, som stammer fra en længst svunden tid. Normer og udtryksmåder mm. var anderledes dengang, og der kan derfor forekomme indhold, som på nogle virker stødende. Bogen skal, ligesom alle andre kunstneriske værker fra andre tider, ses i sin kulturelle og tidsmæssige kontekst, og udgiveren kan og vil ikke påtage sig noget ansvar for forfatterens verdensbillede og udtryksmåder.*

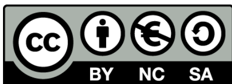
Copyright and conditions of use

This ebook edition of Knud Skytte: *Laj på gården* is based upon sources in the public domain worldwide.

This orthographically updated and revised edition is free to download and reuse under Creative Commons BY-NC-SA Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International.

Disclaimer: *Please note that this book is based on an original text dating from another era. Norms and language were different then, and some readers might find offensive content. We believe that any work of art from previous times should be viewed in its cultural and temporal*

context and not in the light of latter-day prejudices, and we can and will not accept any responsibility for the author's views or language.

Laj på gården

Min fader var landsbydegn. Hans navn var Nikolaj Nikolajsen, og jeg hedder lige sådan. Skønt jeg kun var et barn, da han døde, står hans billede dog tydeligt for mig. Han var høj, men tynd og mager. Håret var hvidt, men stærkt og busket. Skæg bar han intet af, men ragede sig aldeles glat.

Han var bondefødt; men da han som barn røbede usædvanlig gode evner og havde stor lyst til bogen, tog provsten sig af ham og lod ham studere. Han nåede at blive student, og ifølge provstens udtrykkelige ønske studerede han teologi, skønt hans evner og tilbøjelighed nærmest gik i retning af sproggranskning. Musik dyrkede han for sin fornøjelse, og han var en udmærket violinspiller. Embedseksamen fik han aldrig, thi længe før han selv kunne nå så vidt, døde provsten, og da han selv intet ejede, og der ingen var, som kunne eller ville støtte ham, måtte han høre op med at studere og nøjes med at blive degn.

Min moder var en husmandsdatter fra vor landsby. Da min fader havde fået degnekaldet, tjente hun som kokkepige i præstegården, og der lærte han hende at kende.

Det var meget småt med udkommet derhjemme i degneboligen, skønt egentlig nød led vi aldrig, men spares måtte der altid, hvis de knappe indtægter skulle slå til.

Moder lærte mig at læse. Jeg kom nemt efter det, og det viste sig snart, at jeg havde arvet faders lyst til bogen. Men jeg havde også anlæg i andre retninger og var blandt andet ikke så lidt fingernem. Moder forærede mig en foldekniv, og fra den stund

af tabte bøgerne noget af deres tillokkelser for mig. Jeg ville skære og snitte altid. Vor nærmeste nabo var en gammel snedker, og det var en fornøjelse for mig, når jeg en gang imellem måtte gå over i værkstedet til ham.

Men da fader havde gjort den opdagelse, at jeg var nem til bogen, fattede han det forsæt, at jeg skulle lære fremmede sprog. "Rigtignok har jeg ikke råd til at lade ham gå den studerende vej," sagde han, "men det, jeg selv lærer ham, er han vis på, og hvem ved? Måske kunne en eller anden formuende mand så få i sinde at hjælpe ham frem, så han får held til at nå det mål, som det blev mig nægtet at nå?" I dette håb spændte han mig for en latinsk grammatik; men den smagte mig kun dårligt, og jeg fattede i mit stille sind den beslutning ikke at læse latin længere, end til jeg fik lov til at råde mig selv; thi at gøre indvendinger, så længe fader rådede over mig, nyttede ikke; jeg skulle læse latin, og det hver eneste dag. Da han mente, at jeg i alle måder var en yngre udgave af ham selv, skulle jeg også gå frem på selvsamme måde som den, han var gået frem på, og følgelig skulle også violinen være min hulde ledsager på videnskabens tornede stier. Det var jeg ikke ked af; thi sang og musik var mit liv, og jeg havde også i så henseende arvet min faders gaver. Men da jeg skulle til at have fat på violinen, mødte der os den vanskelighed, at min arm var for kort, så at jeg ikke kunne nå at lægge fingrene over gribebrættet på den rette måde. Min fader beklagede bitterligt, at han var så fattig ikke at kunne købe mig en ny og mindre violin. Men han hittede på råd. Han og den gamle snedker hjalp hinanden at opfinde og lave en indretning, en slags trægaffel, som kunne spændes fast på min venstre skulder, og med hvilken jeg kunne fastholde

violinen i stedet for med hagen. Da den derved kom længere tilbage, blev afstanden hen til gribebrættet så meget kortere, at armens længde lige slog til. Så begyndte undervisningen og øvelserne, og disse blev mig daglig en ny kilde til fornøjelse og glæde.

Min faders fremgangsmåde med at lære mig at spille var strengt regelret, og mine fingre kløede tit efter at skeje ud fra den snorlige vej; men samvittigheden sagde mig, at det var uret, fordi det ville være min faderlige lærer imod.

Et års tid blev tingene ved at gå deres vante gang. Men det følgende forår blev min fader dårlig. Sengeliggende blev han ikke straks, men vedblev at passe sin skole og slide tiden hen i det håb, at han nok skulle blive rask igen. Da høsten kom, ville han, som han plejede, selv meje vort korn. Moder bandt sæden op efter ham, og jeg fulgte med for fornøjelsens skyld og gik og så til. Han havde købt sig en flaske mjød og sat den under et neg på enden af ageren, hvor han begyndte, og hver gang han gik tilbage for at "hente skår", satte han sig ned og drak af flasken, men blev altid siddende lidt for med det samme at få sig en hvile. Moder så forknyt og deltagende ud og spurgte gentagende, hvordan han havde det, og han svarede stadig, at det var ikke så slemt endda, og at det nok blev bedre. Men det slog desværre ikke til, tværtimod: kræfterne svandt, og det blev værre med underlivssmerterne. Om eftermiddagen kunne han ikke mere holde ud at gå ageren igennem ud i ét træk, men måtte tage hvile undervejs, og længe før aften nødsagedes han til at holde op med arbejdet og gå hjem. Han lagde sig til sengs og kom ikke op mere. Det var en tung tid for os, mens han lå, og

endnu tungere var skilsmissen. Inden et halvt år var gået til ende, var min moder enke og jeg faderløs.

Det var midt i vinterens hjerte, fader døde, og moder og jeg blev boende i degneboligen til foråret. Men så var der blevet kaldet en ny degn, og vi måtte bort – hvorhen? Ja, det vidste vi ikke.

En dag tog moder mig ved hånden, og vi fulgtes ad til herregården for at søge hjælp hos nådigherren. Hun sukkede hvert øjeblik og svarede adspredt på alle de mange spørgsmål, jeg gjorde hende, mens vi skred frem ad vejen. Da vi havde nået gården og gik ind igennem ladegårdsporten, rystede hendes hånd, og hun klemte den fastere om min. Jeg blev ræd for de mange mennesker i den store gård og for de mange lænkehunde, der gøede ad os fra hver en krog. Vi havde håbet at træffe morbroder; men da moder spurgte en af karlene, om han var hjemme, fik hun til svar, at han var ude at køre med junkeren. Så spurgte hun "om generalen var hjemme?" og der svaredes Ja.

Vi gik altså videre, hun rystede og sukkede, og jeg var til mode, som om jeg kunne krybe i et musehul, så forskrækket og overvældet var jeg af alt det fremmede og storartede, der omgav mig. Ved borggårdsporten stod der to store glubske hunde; deres lænker var så lange, at de næsten kunne nå hinanden i midten af porten, og jeg tænkte, at dem slap vi aldrig levende forbi; men vi slap endda igennem og kom ind i køkkenet. En tjener førte os ind i et værelse, men gik straks igen og lod os blive stående inden for døren. Jeg hviskede til moder, at jeg var bange, hun trykkede min hånd og hviskede til mig, at jeg endelig skulle være stille. Da vi havde ventet lidt, kom

herremanden. Det var en gammel militær, barsk at se til, og det undrede mig, at moder turde indlade sig i samtale med ham. Jeg krøb i skjul bag ved hende og vovede mig kun så meget frem, at jeg med det ene øje kunne kigge op på ham. Han holdt øjnene stift fæstede på moder, mens hun skildrede den nød, vi var i, og da hun var færdig, sagde han: "Ja, ja, jeg skal se, hvad jeg kan gøre." Hun kyssede ham på hånden; men inden hun kunne få mig skubbet frem, for at jeg skulle gøre det samme, havde han vendt sig fra os og forladt værelset.

Da vi gik bort, skyndte jeg på moder, og hun havde ondt ved at følge mig. Jeg vidste, hvilke trængsler vi havde at gennemgå, inden vi slap ud af gården, og derfor var der et uroligt hastværk over mig. Moder havde sko på, men jeg træsko, og dem havde jeg sat fra mig i køkkenet. Da jeg fik fat på dem igen, tog jeg dem i hånden, mens vi gik over borggården. Jeg huskede, hvilken larm det gjorde i den høje lukkede gård, når jeg trådte i brostenene, og jeg tænkte, at vi måske kunne narre hundene og liste os igennem, uden at de mærkede os, når jeg gik på hosesokkerne. Men dette håb gik ikke i opfyldelse, og jeg måtte for anden gang gå med livet i hænderne midt imellem de to frygtelige portvogtere. Først da vi befandt os uden for porten, åndede jeg atter frit; men jeg syntes, at den klemme, jeg nys var sluppen ud af, var den værste, jeg nogen sinde havde været i. Om moder ikke syntes det samme for sit vedkommende? Hun svarede, at noget forknyt havde hun rigtignok været; men det kom af, at vi ikke var vante til det. Gik vi her hver dag, så gjorde det ikke noget.

Nogle dage efter fik moder den besked fra herremanden, at han overlod hende "Skovhuset", som just stod fæsteledigt, til fri

brug på livstid. Det var en god efterretning, sagde hun, og jeg blev glad, da jeg så, at hun var det; men et slemt skår i glæden gjorde det rigtignok, da hun meddelte mig, at vi måtte til herregården endnu en gang, nemlig for at takke generalen. Jeg spurgte, om jeg ikke måtte være fri for at gå med; men hun turde ikke gå alene, sagde hun, og jeg måtte altså til det. Vi kom da også godt over det, og denne gang var vi så heldige at træffe morbroder Jørgen. Han fulgte med os over halvvejen hjem og talte så kærligt og deltagende med moder. Jeg gik midt imellem dem, og de havde mig begge ved hånden.

Vort ny hjem lå inde i skoven, helt omgivet af træer. Det var en lille simpel hytte med kun ét værelse, der benyttedes både som dagligstue og sovekammer. Så var der en tærskelo på ét fag, en kornlade på to, kobås, en fåresti og en svinesti. Der var ingen have til huset; men en lille jordlod lå rundt omkring det. På den kunne vi altså avle korn, når bymændene ville avle det for os. Blev det for knapt med græs på agrene, måtte vi lade koen og fårene græsse i skoven, hvor vi ville.

Det liv, som nu begyndte for mig, var ikke så lidt forskelligt fra det, jeg hidtil havde ført. I landsbyen havde vi da boet sammen med andre mennesker, og der var børn at lege med; men i Skovhuset var moder og jeg alene og ganske overladte til os selv.

Af alle dage i ugen var søndagen mig den kæreste. Søndagene var højtidelige mærkedage i mit stille, ensomme skovliv, og for hver søndag jeg oplevede, længtes jeg efter den næste. "Er det snart søndag?" var mit sædvanlige spørgsmål til moder hver aften, ikke fordi jeg jo nok vidste, hvorledes dagene fulgte efter hverandre; men det fornøjede mig dog at tale derom og høre

det af andres læber, hvorledes afstanden tog af, og den kære festdag trinvis kom nærmere, og når der blev svaret: "Ja, i morgen er det søndag!" lagde jeg mig gladere og mere tilfreds til at sove end sædvanlig, og jeg drømte sødt om den venlige søndag og de "ny klæder" og det efter fattig lejlighed festlige udseende, hvormed vort tarvelige hjem udmærkede denne dag frem for de øvrige. Når jeg nu som ældre mindes dette, da tænker jeg: gid du må være ligesådan til mode, når livets, den store uges, aften er kommet! gid du da må kunne lægge dig gladelig til at sove i den barnlig stærke tro: "i morgen er det søndag!" Hvad der også bidrog til at gøre mig glad til søndagen, var den rimelige udsigt, der var til, at der snarere kom fremmede til os på denne dag end på en søgn dag.

Foruden den glæde og fornøjelse, højtiderne og søndagene førte med sig, var der andre, fremkaldt ved visse begivenheder, som hvert år vendte tilbage og bragte lidt afveksling ind i vort ensformige liv.

Den vigtigste var, at grisen skulle slagtes. Denne begivenhed indtraf i begyndelsen af vinteren, hen imod jul. Der var ingen slagter der på egnen, men den forretning at stikke svin besørgedes af kvindfolk, som deri var øvede og ikke var alt for rædde af sig. Snedkerens kone havde i mange år stukket svin for folk, og hun kom da også en gang om året ud i Skovhuset for at udføre dette blodige hverv for moder. Det gik gerne for sig tidligt på morgenstunden, et par timer før dag. Når jeg altså en tidlig decembermorgen, ganske mod sædvane, vågnede længe før dag, vækket af uroen i huset, og fandt stuerne oplyst af et enligt tællelys og så moder, Maren Snedkers og hendes mand, der skulle hjælpe os at holde grisen, siddende ved bordet, i færd

med at nyde en bid brød og en tår varmt øl – da vidste jeg, hvad der forestod. I en fart kom jeg op, fik tøjet på og skyndte mig ud til de andre "for at holde i grisens hale", som min gamle ven, snedkeren, spøgende plejede at sige til mig. Der var nok at se på og lægge mærke til, lige fra "gyssen" blev hængt op ved bjælken, og til den om aftenen blev skåret ned, pølserne lavet og det hele lagt i saltkarret. Og så var der endda det bedste tilbage: stegepanden snurrede på skorstenen.

Omtrent samtidig med grisens slagtning oprandt der en anden mærkelig dag. Hvert år, nogle dage før jul, lod nådigherren holde klapjagt i skoven. Da var der en sær uro over mig fra morgen til aften. Jeg løb ud og ind, længselsfuld efter den stund, da jagten kom i nærheden af huset. Så snart jeg kunne begynde at høre bøssernes knalden og klappernes råben, trak moder mig huen godt ned over ørerne og gav mig et par tykke vanter på; for nu var jeg ikke til at holde inde, så længe der var noget at se og høre, og til larmen trak bort og tabte sig til den modsatte side. Det kunne hænde, at jeg fik hele jægerskaren at se, at den kom frem mellem træerne og gik hen over agrene til et sted, hvorfra et nyt "sæt" skulle begynde; men det var ikke altid, jeg var så heldig. Jægerne kom undertiden slet ikke til syne, men drog ad veje, jeg ikke kendte, uden om huset og jordlodden.

En gang skete det vidunderlige, at en stakkels anskudt hare kom humpende på tre ben over agrene og smuttede ind ad vor køkkendør. Jeg skyndte mig straks ind og sagde moder det, og da vi kom ud i køkkenet for at lede efter den, fandt vi den under kedelgruben, hvor den sad og gjorde store øjne. Moder stod og sagde "bitte mis" til den og vidste ikke, om hun turde gribe den,

da i det samme to store jagthunde fo'r halsende og på ryggen af hinanden ind ad døren. Vi skreg af skræk alle tre, moder, jeg og den stakkels hare, denne vel desuden af "tandpine"; for i et øjeblik var den annammet af hundene, der snart var langt borte med den. Det var noget, som var værd at huske og tale om længe efter.

Efter således i korte træk at have skildret vort liv derude i skoven optager jeg atter fortællingens tråd og meddeler først en alvorlig begivenhed, der vil få stor indflydelse på min fremtid, og som indtraf det første år vi boede i Skovhuset.

Det var en dag i eftersommeren. Jeg gik ude i marken og flyttede lammene. Moder var hos mig. Hun gik med sit strikketøj og viste mig, hvor jeg skulle flytte lammene hen. Som vi er færdige med at flytte og går hjemad, får vi øje på en mand henne mellem træerne, lige i skovkanten. Han ville ikke frem i lysningen, men holdt sig tilbage i skjul af bøgene.

Vi stod stille og så på ham, og han vinkede ad os.

"I kender mig vel?" spurgte han.

Han var hverdagsklædt, havde en tyk knortekæp i hånden og på ryggen en tom tjærekande i et reb. Jeg kunne ikke mindes at have set ham før; men moder slog hænderne sammen og udbrød:

"Ih, men Herre Gud! er det da virkelig dig, Jørgen?"

"Ja, det er såmænd," svarede han, og jeg kunne nu også kende morbroder på røsten.

"Hvordan går det til, at du kommer her på denne tid og i dit gamle, lappede tøj? Og hvorfor har du taget dit skæg af?" sagde

moder, "du ser jo ud, som kunne du være rømningsmand; men det er du da vel ikke?"

Han svarede ikke ligefrem på disse spørgsmål, men spurgte, om der ingen mennesker var i nærheden, og om hun turde huse ham.

Så vidste hun besked, og hun svarede grædende, at del turde hun vel nok, og at hun i flere dage ikke havde set et menneske i skoven.

"Vil I så gå foran, jeg kommer om lidt – således er det vel sikrest," sagde morbroder.

Moder tog mig ved hånden, og vi gik hjem. Hun græd og tørrede sine øjne hele tiden, og jeg var da heller ikke videre glad, da jeg jo nok kunne tænke mig til, at der havde ramt morbroder et eller andet større uheld.

Det varede en halv times tid, så kom han listende ganske sagte ind til os. Han satte tjærekanden fra sig på gulvet, og krogede døren, og så satte han sig for bordenden og så mørkt hen for sig. Moder sad i kakkelovnskrogen og græd, jeg stod og lagde mine arme på den nederste bordende og så forventningsfuldt på morbroder. Hun brød først tavsheden.

"Hvorledes er det gået til, Jørgen?"

Han fortalte da følgende:

"Det gik således til, at ridefogden længe har gået og smisket for min kæreste. Det syntes jeg ikke så godt om, og for at give ham lidt vederlag for hans ulejlighed passede jeg ham op en aften og gav ham en forsvarlig afbankning. Det gik for sig i mørke og uden vidner. Jeg holdt munden godt lukket, så længe arbejdet stod på, og jeg roede mig ved, at han ikke skulle få udspekuleret, hvem det var, der havde garvet hans skind så

godt; men det slog ikke til, han gættede straks på mig – og det var måske også dumt, at jeg ikke kunne forudse det! Dagen efter blev jeg kaldt op til nådigherren og måtte i ridefogdens overværelse udholde et strengt forhør. Nådigherren har altid været god og mild over for mig, men ved denne lejlighed var han streng, og da jeg hårdnakket nægtede alt, råbte han til sidst: "Det nytter ikke, du vil skubbe det af dig, knægt! for det har været dig, og du skal i hullet!" Dermed var forhøret forbi for den gang, jeg blev sat i hundehullet, hvor jeg måtte sidde i to dage. Så kom jeg i forhør på ny, og det var just i går. Jeg vedblev jo at sige nej, men blev så dømt til et ridt på træhesten."

"Træhesten!" gentog mor og gyste.

Morbroder havde rejst sig og gik i heftigt sindsoprør frem og tilbage på gulvet. Han knyttede næven og slog den ned i bordskiven, så det knagede, hvorover jeg blev helt forskrækket og klyngede mig op ad moder. Omsider blev han roligere og satte sig igen for bordenden. Moder var nu holdt op at græde, og hun ytrede: "Da er det vist mange tider siden, den har været i brug."

"Ja," sagde han, "og jeg tænker også, det bliver sidste gang; for da jeg var blevet sat op og havde fået de to store lodder ved fødderne – –"

"De store lodder!"

"Ja, og havde siddet lidt, så kommer nådigherren og siger: "Jørgen!" siger han, for han er alligevel blød, du ved, "du er en hård hund, Jørgen; men bekend nu, så slår vi en streg over det hele," siger han."

"Og hvad svarte du så?"

"Ikke ét ord."

"Så er du da også et forhærdet menneske, Jørgen! Herre min Gud, du vil komme til at angre det, så længe du lever! Hvifor bekendte du ikke?"

"For jeg var så gnistrende gal over den mishandling, jeg led, at jeg kunne have spyttet ham ind i øjnene."

Efter et lille ophold vedblev han: "Da jeg nu ikke ville svare, blev nådigherren da også vred til sidst. "Bliv så siddende, til du går i to stykker!" råbte han, og så gik han. Ridefogden, der hele tiden havde stået og set til, kom nu tæt hen til mig og sagde: "Ja, bliv kun siddende, til du lukker kæften op!" Og så gik han også.

Lidt efter kom han tilbage med alle folkene; de skulle se mig i den stilling, og han sagde til dem: "Ser I, Jørgen er kommet op at ride. I ved jo, hvad det er for, og nu ved I også, hvad det koster at lægge hånd på en ridefoged." De så tavse og deltagende på mig; men ingen af dem sagde et ord, og det gjorde jeg heller ikke. Så sagde han til dem, at dersom nogen af dem vovede at hjælpe mig ned, da skulle det komme dem dyrt at stå. Derpå gik han bort med dem, og jeg hørte portene blive lukkede og stængede.

Jeg var nu ene, og det var næsten aften. Det begyndte at gøre slemt ondt, og da det var blevet mørkt, kom der sådan en sær handel over mig, jeg var vist ikke langt fra at dåne. Men i det samme følte jeg mig omslynget af et par bløde arme, og et hoved lagde sig hulkende op til mig. Jeg tænkte, det var Inger, og det var det også."

Da morbroder var kommet så vidt, var han blevet helt spag, og han fortalte nu jævnt og i en mildere tone.

"Det er sært nok," vedblev han, "og helt til at undres over, hvilken magt et sådant pigebarn kan have over en, når man da

holder af hende. Så snart jeg fornam, at Inger var hos mig, gik dånelsen straks over, og jeg kom godt nok til mig selv igen. Hun sagde, at hun gerne ville kysse mig, bare hun kunne nå. Jeg svarede, at det var tids nok, når hun fik hjulpet mig ned. Der lå en foldekniv i min vestelomme, den fik jeg hende til at tage op, og med den overskar hun strikkerne, som blylodderne hang i, og dernæst båndene, hvormed mine arme var bundet på min ryg. Ned af hesten kunne jeg da hjælpe mig selv, skønt det var næppe nok, og jeg måtte sidde længe på jorden, inden jeg kom nogenlunde i lave igen. Jeg bad Inger, der havde stjålet sig ud gennem haven, at hente mig en saks og en lygte; hun måtte hjælpe mig at blive ukendelig, så jeg kunne rømme. Vi fulgtes ad ind i haven gennem en låge, som hun havde nøglen til i lommen, og jeg satte mig ind i en løvhytte, mens hun var borte for at hente lygten og saksen. Hun kom snart tilbage med begge dele. Lygten, som var tændt, havde hun svøbt sit forklæde om. Jeg forlangte nu, at hun skulle klippe mit skæg af og det så nær i bunden som muligt, og hun gjorde det, skønt med grædende tårer, mens jeg sad og holdt lygten op for mit ansigt, for at hun kunne se. Da hun var færdig, slukkede vi lygten og satte os på bænken og snakkede sammen, til det begyndte at gry ad dag; så måtte vi skilles. Hvor tungt dette faldt os, behøver jeg vel ikke at fortælle. Da hun havde lukket mig ud af haven, var jeg til mode, som om jeg havde været i Paradis, men nu befandt mig i en ørken. Jeg gik hen til træhesten og blev ved at ruske i den, til jeg fik den væltet. Så brækkede jeg den i stykker og smed stumperne omkring på pladsen – den træhest skal der ingen komme op at ride på mere. Jeg vidste, at mangen en rømningsmand havde hjulpet sig frem med en tjærekande.

Sådan en hang der under en vogn, som stod uden for porten. Jeg løste den af, tog den på ryggen og søgte ad skoven til, hvor jeg holdt mig skjult til for lidt siden, og – nu er jeg her."

Da morbroder havde endt sin beretning, blev der et lille ophold. Han sad med hagen i venstre hånd, og med den højre trommede han i bordet. Moder så sørgmodig og deltagende på ham, og jeg så fra den ene til den anden. Omsider sagde hun:

"Du gør dig selv ulykkelig – og andre med. Gå tilbage og bed om nåde!"

"Jeg kan ikke."

"Vi har et godt og nådigt herskab," vedblev hun mere indtrængende, "vor slægt har altid været yndet af herskabet: alt kan blive godt endnu, hvis du bare vil! Vend om, Jørgen, mens det end er tid! Tænk på dit eget vel, tænk på din kæreste, tænk på den faderløse der, tænk på mig!"

"Jeg kan ikke og gør det ikke!"

Hun havde rejst sig og gik op og ned ad gulvet.

"Jeg har båret dig på mine arme og været som en moder for dig fra den stund af, da du ingen andre havde. Hvi vil du være så hård og gøre mig så meget imod?"

Disse ord, der ledsagedes af tårer, gjorde ham så blid som et lam; men han sagde, at hun måtte endelig ikke friste ham længer; for da han sad på træhesten, havde han i sin harme svoret en dyr ed på, at enten ville han rømme ud af landet eller –! De sidste ord hørte jeg ikke, dem hviskede han hende ind i øret. Hun udstødte et lille skrig, slog hænderne sammen og udbrød: "Forbarmende Gud! så er du da også et forfærdeligt menneske!" Imidlertid prøvede hun ikke mere på at overtale ham, men stod op og satte mad på bordet for ham. Han spiste

hurtigt som en, der er meget sulten, og imens så han hvert øjeblik ud ad vinduet. Jeg tænkte, han vel var bange for, at ridefogden skulle komme.

Da han var færdig med at spise, gik han hen til køkkendøren og tog fat i klinken, men standsede, vendte sig om og så til moder. Hun stod op, og de fulgtes ad ud i køkkenet. Jeg ville have fulgt efter dem, men hun sagde, jeg skulle blive inde, og hun lukkede døren for mig. Et øjeblik efter kom hun tilbage og hentede en dyne og et par puder af vor seng. Jeg kunne høre stigen blive sat til væggen, og at de fulgtes ad op på loftet. Der blev rumsteret lige over hovedet på mig, og jeg tænkte, de kunne lige så gerne have ladet mig gå med, da jeg dog nu havde gættet, hvad de havde for.

Moder vendte ene tilbage. Hun sagde ikke et ord til mig, men satte sig med salmebogen hen til bordet, læste og græd, græd og læste, og det gjorde mig inderlig ondt, at hun var så bedrøvet. Mine tanker sysselsatte sig dog mere med morbroder end med hende, og da jeg så gerne ville se ham endnu en gang, gik jeg ud i køkkenet, sneg mig op ad stigen og hviskede:

"Morbroder!"

"Hyst, hyst!" lød det henne fra en mørk krog. "Hvad vil du her, dreng?"

"Må jeg komme hen til dig?"

"Ja, kom så da, men gør ingen støj!"

Jeg tog en træsko i hver hånd og gik lydløst som en kat hen ad loftet.

"Hvor er du?" hviskede jeg; for der var mørkt, og jeg kunne ikke finde ham.

"Her!" svarede han, og han havde mig i det samme fat om armen og drog mig ned til sig. Jeg puttede mig under dynen til ham og sagde, det gjorde mig grumme ondt, at han ville rejse fra os, da jeg altid havde holdt så meget af ham. Han trykkede mig tæt ind til sig, og vi lå en stund og gav hinanden de oprigtigste forsikringer om trofast kærlighed. Til sidst sagde han, at han måtte sove, da han ikke havde haft søvn i sine øjne hele sidste nat. Sin ene arm havde han om min hals, således blev vi liggende, og han sov snart ind. Jeg prøvede også på at sove, men kunne ikke, da jeg slet ikke var søvnig. En tanke sysselsatte mig levende, og den var ikke videre fornøjelig: jeg skulle skilles fra et af de mennesker, jeg elskede højest. Hvad om jeg fulgte med ham? Nej, det kunne ikke gå an; thi hvad skulle mor da blive til? Men når jeg blev stor, ville mor og jeg rejse hen til ham, så kunne vi bo sammen altid og have det så godt.

Ligesom jeg var kommet til dette udslag, tog hunden til at gø, jeg kunne høre menneskerøster udenfor, og de kom stadig nærmere. Omsider var de tæt ved huset, og jeg hørte en hest trampe på stenbroen. "Halløj! er der nogen hjemme?" var der en, der råbte. Hvem det var, gættede jeg mig til. Jeg ruskede og sled i morbroder og hviskede ham ind i øret:

"Morbroder, morbroder! Vågn op! Nu er ridefogden her!"

Med møje fik jeg ham vågen; han satte sig over ende, jeg gjorde ligeså. Vi lyttede.

"Ja, det er ham," sagde morbroder, "og han har mandskab med sig; nu er der desværre udsigt til, at jeg bliver nappet alligevel – hvis han da vil!"

Vi hørte, at moder gik ud til dem, ridefogdens røst lod sig atter høre, han remsede en lang historie op, som vi ikke kunne høre i sammenhæng; men ordene "Kusken … Jørgen … din broder … forsvundet …" forekom flere gange deri. Hvad hun svarede, kunne vi ikke høre. Så kom der mænd ind i huset og ledte; de kom også ud i køkkenet, og en krøb op ad stigen.

"Er her nogen?" råbte han, kun halvt oppe.

"Nej, sågu er der ikke, det kan du vel vide," svarede en anden nede fra køkkenet.

Den første kom dog nu op på loftet, hvor han gik og trampede omkring i sine træsko og gjorde en farlig støj. Jeg var så ræd, at hjertet stod mig i halsen. Men endelig gik da manden ned igen, og jeg vovede atter at trække vejret frit. Dermed var nok ransagelsen forbi. De fremmede talte i munden på hverandre nede i stuen; af og til kom der også et ord fra moder; hendes stemme lød svag og forknyt. Til sidst blev der stille, og skaren drog bort.

"Gud ske lov, nu drev det uvejr over," sagde morbroder og lagde sig igen til at sove.

Lidt efter kom moder og kaldte på mig, og jeg måtte ned. Det var nu næsten aften; vi fulgtes ad ud at flytte til kvælds og hente koen hjem, og da vi var færdige med vor mørkningssyssel og havde spist nadver, gik vi i seng.

Min første tanke næste morgen gjaldt morbroder, og jeg skyndte mig op på loftet for at sige god morgen til ham – han var borte. Jeg gik ned og søgte moder op; hun sad og malkede koen.

"Hvor er morbroder?" spurgte jeg.

"Han er rejst."

"Hvor er han da rejst hen?"

"Jeg ved det ikke, barn!"

Det var al den oplysning, hun kunne give mig.

Der gik to år, uden at vi fik noget at vide om, hvorledes det var gået ham. Så kom der brev fra ham til moder. Han var gået nord på, helt op til Aalborg, hvor en god bekendt af ham var stadsmusikant. Denne havde været ham en ven i nøden, huset og kostet ham i nogle dage og endelig skaffet ham hyre på et skib, der gik til Holland. Morbroder var kommet til Amsterdam, hvor han var endnu og havde nedsat sig som værtshusmand. I brevet til moder var der indlagt et andet til "Jomfru Inger", hvilket denne dog aldrig fik. Hun havde besøgt os en gang kort efter morbroders flugt, og da sagt til moder, at hun ikke kunne holde af andre end ham, og blev han ikke hendes fæstemand, så ville hun ingen mand eje i verden. Nådigfruen, til hvem hun havde betroet sig, havde lovet at stå hende bi, og havde den gode frue levet, var det vel gået anderledes, end det gik; men hun, der for øvrigt var meget svagelig, døde samme sommer, som morbroder flygtede. Kammerpigen ville have forladt gården og taget sig en anden tjeneste. Ridefogden meldte sig som frier, men fik en kurv. Han søgte bistand hos nådigherren, hvem han betroede, hvad knibe han var i. Denne befalede hende at ægte den forhadte bejler, og hun måtte adlyde. Brylluppet stod nogen tid efter, men i al stilhed, da der ingen stads måtte gøres på grund af den store sorg, der havde ramt brudeparrets herskab. Da brevet kom, var morbroders kæreste altså ridefogdens kone og havde været det i næsten to år. Der var ingen "Jomfru Inger" mere for stakkels morbroder, og han ventede hende forgæves til det fremmede land.

Vi boede nu på sjette år i Skovhuset.

En eftermiddag i juletiden var vi gået ind til byen for at besøge Søren Snedkers. Det tog aftenen med sig, og det blev høj sengetid, inden vi begav os på hjemvejen. Vejret var råt og fugtigt, og det havde regnet meget den sidste tid, så at alle moser og huller stod fulde. Et sted gik vejen over en lavning, der om sommeren var tør og grøn som en strimmel eng; men om vinteren, når det tøede, skyllede vandet over vejen som en bred, men ikke synderlig dyb bæk. Der lå nogle store sten til at træde på tværs over vandløbet, og når man kunne passe at sætte fødderne på dem, kunne man endda hjælpe sig tørskoet over. Da vi var kommet til dette vanskelige sted, gik jeg, der havde de bedste øjne, forrest, og moder kom bagefter, holdende fast i min trøje. "Nu må du endelig passe på at sætte dine fødder, hvor jeg sætter mine," sagde jeg. "Å, ja, gå du kun til!" svarede hun muntert, og vi skred fremad: én, to! ligesom soldaterne. Men hun trådte dog fejl ad stenene og kom ud i vandet, der kunne nå hende til midt på benene, og det stykke, der var tilbage, vadede hun. Men hun spøgte selv med sit uheld og sagde, at nu havde hun da "fanget sig et par gedder".

Huset var lige ved, og vi skyndte os i seng, glade og tilfredse, og uden anelse om, at hendes uheld over vadestedet skulle få så sørgelige følger.

Om natten vågnede hun og var syg, og da hun mærkede, at også jeg var vågnet, sagde hun, at hendes fødder endnu var kolde som is.

Om morgenen havde hun det noget bedre, sagde hun, og hen på formiddagen stod hun op og gik og passede sin dont som

sædvanlig; men rask var hun ikke, det havde sat sig så hårdt ind for hendes bryst.

Det blev en streng vinter; fra tø gik det over til klingrende frost, og så føg det med sne, så himmel og jord stod i ét.

En dag, vi var ude at sanke brænde, fik jeg øje på en tør "skaldgren", der sad på en bøg, ikke ret højt oppe. Jeg havde et stykke reb med til at binde om brændeknippet, det kastede jeg op over grenen, og ved at lægge vore kræfter sammen, moder og jeg, rykkede vi så længe i rebet, at grenen gav efter og styrtede ned. Men anstrengelsen havde været for stor for hende. Hun satte sig ned i sneen for at hvile sig, og da hun kom til at hoste, flød blodet hende ud af munden og blandede sig med den hvide sne. Derover blev jeg helt forskrækket og troede, hun ville til at dø. Men hun sagde, det havde intet at betyde, og så snart hosten var hørt op, rejste hun sig og hjalp mig med grenen. Hun tog den ene ende på skulderen og jeg den anden, og således bar vi den hjem.

Med moders helbred blev det nu dag for dag dårligere, og til sidst kunne hun ikke mere, men måtte lægge sig til sengs. Jeg gik ind til byen og sagde det til Maren Snedkers, der så fulgte med mig hjem og blev hos os et par dage. Der kom også andre af byens koner ud og så til moder, og der gik ikke en dag, uden at der blev ydet os hjælp og bistand; men om natten var vi i reglen ene.

Moder og jeg havde hidtil sovet sammen i én seng; men nu da hun lå syg, redte Maren Snedkers et leje til mig i kakkelovnskrogen. Mit første spørgsmål om morgenen var: "Hvorledes har du det, moder?" Og jeg fik gerne til svar: "Tak, min dreng, det er da lidt bedre." Men en morgen fik jeg intet

svar. Jeg tænkte, hun var vel ikke vågen endnu, og for ikke at vække hende, blev jeg liggende stille og så på de mange blomster, frosten havde dannet på ruderne. Da det imidlertid varede temmelig længe, stod jeg op og listede mig sagte hen til hendes seng – da lå hun og var død! Hænderne var foldede, og hendes ansigt var så mildt og fredeligt, som om hun lå i en sød søvn.

Ved dette syn blev jeg til mode, som om jeg på stedet skulle smelte hen i sorg og bedrøvelse. Jeg satte mig ned på mine knæ foran sengen, lagde mit hoved på stokken og græd bitterligt. Hvor længe jeg sad således, ved jeg ikke; men jeg blev vækket ved, at en bankede på døren. Jeg rejste mig, stiv og forfrossen, og lukkede op, og så var det Maren Snedkers, der var kommet for at se til moder.

"Hvorledes har hun det?" spurgte hun; men da hun så mit forgrædte ansigt, udbrød hun spændt: "Er hun blevet dårligere?" I stedet for andet svar tog jeg hende ved hånden og førte hende hen til sengen. "Herre Gud, så har han allerede løst op for hende!" sagde hun grædende. Hun trykkede sagte den dødes øjne til og lagde to store kobberskillinger på øjelågene, for at disse ikke skulle åbne sig igen, og mens jeg klædte mig på, trak hun en dragkisteskuffe ud og fandt et hvidt klæde, som hun bredte over ligets ansigt. Så spurgte hun, om hun skulle lave mig en mellemmad; men jeg svarede nej, jeg var ikke sulten og kunne intet spise. Jeg satte mig tavs hen ved siden af kakkelovnen, mens hun gik ud og malkede koen. Da hun var færdig med det, sagde hun, om det ikke var bedst, jeg gik med hende hjem. Dette tilbud tog jeg imod, vi låsede altså dørene af og forlod huset.

Dødsfaldet blev straks meldt til godsforvalteren, og der kom ordre til, at moders afsjælede legeme skulle bringes ind til byen, hvilket skete endnu samme dag. De bragte hende ind i våbenhuset. Her blev hun lagt på strå og nogle dage senere i kiste.

Jeg stod nu forældreløs og ene i verden og uden at eje noget; for hvad moder havde efterladt sig, gik med til begravelsesomkostningerne og til at dække hendes klatgæld. Det eneste, jeg havde som arv efter mine forældre, var en lille kiste, hvori jeg gemte mit søndagstøj, og så violinen. Den havde jeg taget med mig den dag, jeg i følge med Maren Snedkers forlod Skovhuset, og den lod man mig beholde.

Hvor skulle jeg hen? Hos snedkerens kunne jeg ikke blive, da de ingen brug havde for mig, og det desuden var fattige folk, der kun havde af hånden i munden. Viljen til at beholde mig og sørge for mig havde de vel nok, men ikke evnen. Så blev der hos forvalteren gjort forespørgsel om, hvad der skulle gøres med mig, og han gav den besked, at var der ingen, der ville have mig, så skulle jeg gå på omgang i sognet: opholde mig en uge hos en mand, en anden uge hos den næste, og således blive ved, til jeg var blevet så gammel, at jeg kunne sørge for mig selv. Det var udsigterne, jeg for tiden havde, og de var ikke glædelige. Heldigvis kom jeg aldrig til at prøve denne stakkelsvandring; for inden det kom dertil, meldte der sig en af byens fæstebønder, Jens Top, og tilbød at ville tage imod mig, da han selv ingen børn havde, og han dog havde brug for "sådan en bitte klør" til at rende efter et og andet. Tilbuddet blev

modtaget, og jeg havnede altså som dreng hos fæstegårdmand Jens Top.

Den modtagelse, jeg fik, da jeg første gang trådte over min husbonds tærskel og meldte mig til tjeneste hos ham, var, hvis den skulle tages som et varsel for min nærmeste fremtid, så lidet lovende som vel muligt. Manden var ikke hjemme, hvilket derimod var tilfældet med konen, Top-Mariane, som folk kaldte hende. Hun var sysselsat med at vaske langbordet og udslette sporene af de ubagte brød, som nylig havde haft plads der, men som nu var sat i ovnen. Pigen rumsterede i køkkenet; hun stak hovedet ind ad døren, da hun hørte, at der kom nogen, men efter at have set på mig et øjeblik trak hun sig tilbage igen.

"Hvem er du, og hvad vil du?" spurgte konen mig; jeg var blevet stående inden for døren med min violin under armen.

"Jeg er den gamle degns søn," svarede jeg; "Jens Top har fæstet mig, og nu kommer jeg for at flytte i tjeneste."

Da jeg dermed mente at have godtgjort min ret til fremtidig at regne mig selv med til husets folk, satte jeg kassen med violinen i op mod væggen og så spørgende til min madmoder for at tilkendegive, at jeg ventede på hendes ordrer; manden, den øverstbefalende, var jo ikke til stede.

Men hun vendte mig ryggen og gav sig atter til at bruge karruppen, med hvilken hun overharvede bordet på alle leder og kanter for at løsne dejklatterne, som sad fast derpå. Hun var skindmager og så gammel og grim ud, og udtrykket i hendes rynkede ansigt var arrigt og bidsk.

"Nå, så han har fæstet dig!" tog hun endelig til orde uden at lade sig forstyrre i sit arbejde. "Det kender jeg ikke noget til, og for mig må døren slå dig, jo før jo hellere! Det er ikke nogen

årsens tid, da vi trænger til nogen til at vogte kvæg – den tid den sorg! Men det koster noget at give sådan en madsluger, som du ser ud til at være, føden fra nu af, og til fæet skal gennes af bås."

Pigen var nu kommet ind og gik og fejede gulvet. Det var et fast stykke kvindfolk med et ansigt, som jeg ville have kaldt kønt, hvis det havde været rent. På hovedet havde hun en tophue, hvis bestemmelse det var at sammenholde hendes tykke, sorte hår; men håret var genstridigt, og så tit hun stak det op med fingrene, løsnede det sig straks og faldt ud igen, så for det meste måtte hun lade det råde sig selv og i tykke tjavser hænge hende ned over ansigt og ører. Hun var kommet ind så betids, at hun havde hørt slutningen af madmoders velkomsthilsen til mig, og det lod til, at den morede hende; for pludselig holdt hun op med at feje, satte kosten i hvil med den ene hånd og stemmede den anden i siden, og så brød det ud af hende:

"Tihihihihahaha! hold nu da endelig op igen! Står den sølle dreng ikke der og ser så sloten ud, som om katten havde taget hans fedtebrød! Tihihihihahaha!"

"Luk du din bøtte!" gramsede madmoder arrigt ad hende, "jeg behøver hverken dig eller nogen til at korrekse mig enten i det eller det!"

"Tys nu!" svarede pigen i en tone, der var lige så næsvis som lystig, "jeg skulle vel spørge om forlov først, inden jeg turde åbne munden!"

"Hold kæft!" skreg Top-Mariane.

"Nej," bad den anden ham ta'e sig, "om jeg gør!"

Og derpå stemmede hun op med en vise i en så højrøstet tone, at det skar mig i ørerne.

Madmoders rynkede ansigt så endnu mere opbragt ud end før, ved at gå hen over gulvet sparkede hun til min violinkasse med sin ene træsko. Kassen faldt om med et bulder, og strengene gav klang inde i den.

"Er det din, den skraldekiste?" spurgte hun.

"Ja, det er min violinkasse. Jeg håber, at instrumentet ikke blev beskadiget!"

Jeg åbnede hurtigt kassen og fandt mit håb stadfæstet.

"Hvad skal det narreværk her?" råbte konen, "vi har musik nok her i huset foruden!"

Men pigen var af en anden mening.

"Ih, kan du spille?" råbte hun fornøjet.

"Ja, lidt, og jeg vil også gerne, hvis jeg må."

"Da må du da det! Spil os et stykke med det samme."

Men konen satte trumf på, at jeg skulle lade være, og nu kom de atter i et mundhuggeri, der til sidst blev så heftigt, at jeg ikke turde blive inde hos dem længere, men tog min violin under armen og gik ud i gården.

Jeg havde ikke ventet ret længe, så kom Jens Top og karlen – en husmand der fra byen – kørende med et læs træ. Jeg gik hen til dem og sagde god dag til min husbond i så venlig en tone som muligt, og i det samme så jeg ham spejdende op i ansigtet. Så vidt jeg kunne skønne, måtte han være godmodig, og det glædede mig overordentlig. Han var høj af legemsbygning og meget hjulbenet. Når han gik, slingrede han så stærkt med overkroppen, at jeg tror, hans hoved bevægede sig en hel alen fra den ene side til den anden, for hvert trin han tog. Han havde

venlige øjne, en stor, rød næse, gråt skæg og langt, gråsprængt hår, der i krøllede lokker hang ham ned over trøjekraven.

"Nå, så du er kommet, bitte Laj," sagde han. "Du har vel været inde hos Mariane? Gav hun dig noget at spise?"

"Nej, hun skændte på mig, fordi jeg var kommet; men jeg tænker ikke, hun gør det mere," føjede jeg til, for at han ikke skulle blive fornærmet.

"Ja," sagde husbonden – han og husmanden stod og spændte fra – "det kan s'gu blive både så og så, og hvad det kapitel anbelanger, så går jeg ingen i love for, hverken dig eller nogen. Men hvad, skidt! Brav karl hytter sig selv, og klog mands søn holder sig på den ly side af busken, mens stormen driver over; det er, kort at fortælle, min katekismus, den jeg har fulgt i snart femogtyve år. Hvad er det for et skrin, du står med under armen?"

Jeg sagde ham det.

Så ville også han vide, om jeg kunne spille, og da jeg svarede ja, blev han meget glad, syntes jeg, og han sagde, at "fjolen" var hans halve liv, og at jeg skulle komme til at spille for ham hver evige dag.

Da hestene var fraspændte, trak manden dem selv ind i stalden, og jeg gik med ham; for jeg ville helst være, hvor han var.

Jens Top lagde mærke til, at jeg stod og så så nøje på hans heste.

"Du tykkes måske, det er meget," sagde han, "at en forarmet bonde har sådanne bæster. Men vi kan ikke hjælpe os med færre, og du skal nok få at se, når vi kommer ud at drive, at de har nok i at trække ploven alle fire; for jorden er stærk, og der

må rykkes! Men de er nu også gode endda, om jeg selv skal sige det. Der er nu denne her" – det var en smuk, blankbrun hest, Jens Top gav den et klask på dens bagdel med sin flade hånd – "når jeg har ham og hans mage, det brune øg der, spændt for og kommer på hovmarken, så kan vi gøre vor part, de to brune og jeg, og jeg er ikke ræd for, at nogen skal køre mig i knas. Gå skal det, og blandt de forreste er jeg altid – hvem tænker du, der hover det? Ladefogden, bitte Laj, ladefogden, jo, jo!"

Således blev han ved i ét væk, indtil pigen kom og kaldte til unnen *[middag]*.

Så gik vi da ind og satte os til bords. Det undrede mig, at konen var ganske tavs under måltidet; hun mælede ikke et eneste ord, ikke en gang, når nogen talte til hende. Men det var, som jeg siden oftere fik lejlighed til at erfare, en af hendes måder at tilkendegive sin vrede på.

Fra husmanden, Morten hed han, kom der imellem stunder nogle enkelte dæmpede brum, og så ofte det skete, skulede han ud af øjekrogene. Ham kunne jeg ikke lide. Den, der syntes at være i bedste humør, var pigen Stine. Hun havde grumme travlt med mig, og hver gang jeg så på hende, klippede hun med øjnene, satte skeen på skrå i munden, skottede om til konen, dernæst over til mig igen, begyndte at knistre og brød endelig ud i et lydeligt: "Hahahaha! Det er da fanden til dreng, vi har fået! Sidder han ikke hele tiden og ser efter mig og får mig til at le, hihihihi!"

"Jeg forsikrer, at det ikke var mig, der fik hende til at le!" sagde jeg i en alvorlig og højtidelig tone, mens jeg fornam, at jeg blev gloende rød i ansigtet.

"Å, bryd dig ikke om hendes passiar," sagde husbonden, "Stine har altid været en sær gal fløjte."

Jeg turde nu ikke se på hende mere, men jeg mærkede nok, at hun blev ved med sine kunster.

Da konen havde fået afspist, gik hun ned og satte sig på stolen i kakkelovnskrogen, holdt forklædet op for øjnene og gav sig til at snøvsgræde. Således sad hun, da vi andre stod fra bords, og husbonden og Morten og jeg gik ud i gården.

Morten gav sig i lag med grenene, hvormed vognen stod læsset, og stillede dem op til vedkasten. Manden røgtede kvæg, og jeg bestilte ikke andet end gå og snakke med ham. Jeg spurgte ham, om han ikke kunne sige mig et godt sted, hvor jeg kunne have min violin, som jeg foreløbig havde sat fra mig i en vogn inde i vognskuret.

"Den må du vel helst have inde i stuen," sagde han; men da jeg så havde meddelt ham min frygt for, at konen kunne få i sinde at gøre den fortræd, sagde han: "Ja, så hitter vi på et andet sted!" Han hentede sin ragelsekasse og slog et søm i en stolpe inde i kohuset eller nødset. På dette søm hængte han så kassen med violinen i. "Nu har du den hos dig om natten," sagde han, "for sandt at sige har vi det lidt småt med sengeplads, og du kommer til at ligge her i en af båsene." Jeg syntes ikke godt om denne meddelelse og indvendte, at det var jeg uvant med, og at jeg var bange for, at jeg skulle fryse; men Jens Top påstod, at der var både "ly" og godt i nødset, og sagde, at jeg ikke skulle være ræd for nisser og troldtøj, da der var kors på alle dørene. Han hentede en halmdynge og redte et leje til mig i en tom kobås. Et gammelt vadmelsdækken bredte han ud som overdyne, og da han var færdig, spurgte han mig i en tilfreds tone, om jeg ikke

nok kunne være tjent med dette natteherberge? Jeg svarede jo, skønt godt tilfreds var jeg ikke; men jeg nænnede ikke at sige ham imod. Min kiste fik jeg hentet, og den blev sat ind i dagligstuen.

I mørkningen kom pigen og malkede køerne, og jeg stod og sludrede med hende så længe. Manden var gået om i kroen, og Morten vandede hestene. Stine var i godt humør. Hun fortalte mig, at nu lakkede det hen imod, at de skulle "til hove" igen, og det var det fornøjeligste, hun kendte; for der kom så mange unge folk sammen fra mange, mange sogne, og det var "sjov". Der blev ikke arbejdet synderligt; for rodemændene var skikkelige, og fogden kunne narres på hundrede måder. Om natten lå alle hovfolkene på høstænget, og det var morsomt! Nu skulle jeg skynde mig at blive stor, sagde hun; for inden jeg kom med "til hove", fik jeg ingen rigtig fornøjelse. Jeg svarede, at det længtes jeg ikke efter, og begyndte at udbrede mig over, hvorfor hoverilivet efter mit begreb ikke var godt – det var et emne, som fader altid havde været ivrig i at omtale – men hvad jeg sagde, smagte hende formodentlig ikke; for hun afbrød mig midt i talen og sagde, at nu ville hun synge en vise. Det gjorde hun da også og det, så det skingrede. Visen, der handlede om ulykkelig kærlighed, endte således:

Min hals er hvæs,
min sorg er stor,
min ven har mig forladt!
Gud fader udi Himmelen
han gør mig sorgen let!

Disse ord var, hvis de skulle anvendes på hende selv, ikke ganske sande, i det mindste hvad hæsheden angår; for hendes

røst var så gennemtrængende og stærk, at hun vist gerne kunne have sunget ti sådanne viser uden at blive træt eller "hvæs".

Jeg spurgte, om hendes kæreste havde slået hende fejl. "Nej, såmænd har han ej," svarede hun, "for du er min bitte kæreste!" Og før jeg vidste af, havde hun mig om halsen og trykkede mig et kys på munden. Så sagde hun "tihihihihahaha" og snappede mælkespanden og ilede bort. Jeg kunne så stå og spytte og tørre mig om munden, så længe jeg ville.

Ved nadverbordet var madmoder lige så stum, som hun havde været om middagen. Efter endt måltid gik husmanden sin vej; han lå hjemme i sin egen hytte om natten. Pigen gik, med husbonds tilladelse, "på gaden", og tilbage blev altså manden og jeg hos den stumme. Men nu løsnedes hendes tunge, så hun kunne tale, og hendes mund udsendte en sådan byge af skældsord over Jens Top – fordi han havde sendt hende mig, "den snottede unge", på halsen, og fordi han havde været i kroen – at det syntes mig, som om et forfærdeligt uvejr rasede i stuen, eller som om et skydevåben af hidtil ukendt slags var bragt i anvendelse herinde: det knaldede og rabaldrede som et talrigt infanteris bøsser, buldrede som kanonernes torden, og til en afveksling overdængede det sit offer med en hagl af hvislende pile, hvoraf de fleste var forgiftede. Jens Top prøvede i førstningen på at værge sig; men da han ikke kunne svare hende ét til tusinde, tav han omsider helt stille, bøjede hovedet og sad stille og tålmodig som en, der har overgivet sig på nåde og unåde. Jeg stod og trippede omme på gulvet og vidste hverken, om jeg var købt eller solgt. Men omsider fattede jeg da en beslutning og tog flugten: ud ilede jeg, hen over gården og ind i fæhuset, hvis dør jeg stængede omhyggeligt, og da jeg

havde fundet mit leje og puttet mig under dækkenet, havde jeg det i grunden ikke så slemt.

Jeg havde ikke ligget ret længe, så råbtes der: "Er du derinde, dreng?" Det var min husbonds røst; jeg rejste mig hurtigt og lukkede ham ind.

"Det blev mig vel hedt derinde," sagde han, "helst da du var gået, og jeg var ene om'et. Fanden skal ellers vide, hvad hun har fået i sig i dag! for så bandsatisk er det dog længe imellem, hun er. Men tro, nu er det uvejr forbi – på en måde, og vi får måske solskin i morgen; hvem ved?"

Mens han sagde dette, havde han slængt sig i en bås ved siden af den, jeg lå i. Jeg spurgte, om han ville ligge der i nat.

"Ja, jeg vil, min dreng. Du tykkes måske, det er sært; men jeg er vant til det, skal jeg sige vos, og jeg tykkes justement, det er gævt at være her hos de umælende. Hør, hvor fredeligt de ligger og puster og tygger, det er meget bedre end – –"

Her brød han pludseligt af, og jeg hørte en klukkende lyd, som når en drikker af en flaske – der blev straks en fæl brændevinsstank omkring mig.

"Vil du have en bitte tår med?" sagde Jens Top.

"Nej, ellers tak! Jeg kan ikke tåle det."

"Jo, såmænd kan du så – en bitte tår! Det er så godt mod sorg og fortræd." Og han kom famlende med flasken over i ansigtet på mig. Men da jeg sagde, at jeg aldrig havde smagt brændevin, og i en fast tone erklærede ikke at ville have en dråbe, tog han flasken til sig igen og lod mig være fri.

"Spil os et bitte stykke!" sagde han.

"Ja, det vil jeg gerne," svarede jeg og stod op. Først spillede jeg noget af det, fader havde lært mig; men det syntes Jens ikke om.

"Kan du ingen af Spille-Mikkels stykker?" sagde han.

Jo, det kunne jeg, og jeg kilede straks løs med et af de pæneste, jeg kunne huske. Det hørte han, så vidt jeg af hans tavshed kunne skønne, meget opmærksomt på, og da jeg holdt inde, udbrød han:

"Ih, men det er jo jødeturen! Jeg kender den og har danset den over de snese af gange. Herre Gud, hvor det dog er et yndigt stykke, især det sidste: derej titte ritte rittera! Hm, da Jane og jeg var unge og kerede os efter hinanden – ja, der var ikke så køn en pige i miles omkreds! Når jeg fik hende ved hånden, og Mikkel begyndte at stemme op, da var jeg i den syvende himmel, og jeg tænkte: barestens du får hende, så kan ingen modgang kue dig! Men nu – –!" ("Kluk, kluk, kluk!" sagde flasken). "Det er ellers meget, at du sådan kan spille," lagde han til, "du vil vel være spillemand?"

"Nej, jeg har lovet min moder, at jeg ikke vil bruge det som næringsvej."

"Hm! Ja, jeg lovede også min moder, at jeg ikke ville drikke mig fuld. Det løfte brød jeg, og det har angret mig over de hundrede gange; men det er ikke så nemt at lade være." ("Kluk, kluk, kluk!").

Så bad han mig om et andet stykke. Deri føjede jeg ham, og nu gik det slag i slag med det ene stykke efter det andet, indtil mit forråd af dansestykker var udtømt.

Omsider havde vi begge fået nok af dansestykkerne for den gang, og Jens Top spurgte mig, om jeg kunne synge ham en vise. Ja, det kunne jeg jo da nok, og jeg begyndte straks på den gamle vise om "Liden Kirsten".

"Ja, sådanne viser er kønne nok," sagde han, da jeg havde sunget den til ende; "men jeg har det imod dem, at de handler om en jordisk herlighed, som jeg og mine lige aldrig får del i. Nej, vi kommer til at synge i en anden tone."

Og nu stemte han selv op og sang følgende vise:

Å, vi arme bønder!
Vores stand er sorrigfuld:
vi har tomme tønder,
lidet sølv, langt mindre guld.
Ej dukater kender vi,
får vi af skillinger ti,
da vi studser
som skrubtudser,
skægget pudser,
og for gerrighed er fri.

Straks visen var ude, klukkede flasken, og da det var sket adskillige gange før, blev Jens nu helt lystig, lod munden løbe uafbrudt og sagde mig mange forunderlige ting. Til sidst kunne han kun stønne og puste som en af køerne, og endelig snorksov han.

Ak ja, den stakkels mand, der jo i grunden var god, men som under trængsel og modgang var sunken så dybt! Jeg græd af medynk med ham og bad Vorherre tilgive ham og om muligt hjælpe ham at kravle op af sølen igen. Jeg bad også for morbroder, nu min eneste levende slægtning, at han måtte blive lykkelig i det fremmede land, for Snedker-Søren og hans kone og alle de gode mennesker jeg kendte, og for mig selv, at ... at ... før jeg vidste af, var jeg langt borte i drømmenes skønne rige.

Om morgenen var Jens den samme igen; han snakkede og slyngede og slentrede omkring, og det var aldrig kendt på ham, at han havde drukket sig fuld om aftenen og sovet rusen ud i kostalden.

Jeg havde ikke været mange dage i tjenesten, før jeg fik lejlighed til at erfare, at drik ikke var den eneste synd, min husbond var hengiven til.

En aften kørte han og husmanden i skoven, og jeg fik ordre til at følge med for at holde ved hestene.

Denne natlige færd undrede mig, og undervejs tillod jeg mig at spørge, hvorfor det ikke kunne vente til næste dag med at køre i skoven.

Jeg fik intet svar, før jeg havde spurgt anden gang. Da knurrede husmanden: "Fordi narre skal have noget at undre sig over." Svaret blev givet i en så bidsk og afvisende tone, at jeg ikke vovede at kræve yderligere oplysning. Men efter et lille ophold lagde manden til: "Vi skal ikke fortælle andre alt, hvad vi ved, for så bliver de lige så kloge som vi – og det kan du for din part ikke tåle at blive endnu." Han talte i en godmodig og spøgende tone, og jeg tænkte, meningen var vel, at jeg havde ingen årsag til at undre mig, og at min spørgen havde været utidig.

Efter at være kommet et godt stykke ind i skoven drejede vi fra vejen og kørte en stund uden vej eller sti. Det gik skumplende hen over sten og trærødder, og det visne småkvas knækkede uophørligt under hjulene. Omsider holdt vi, og tømmen blev givet mig, mens de andre to tog sav, økser og kiler af vognen og forsvandt dermed henne mellem træstammerne,

der stod tæt omkring mig og tog sig ud som en hær af høje, mørke kæmper. Nu begyndte økserne: Klapklap! Klapklap! Da det havde varet en stund, hørte det op, og så kom saven i gang. Den skyndte sig godt frem og tilbage, og til sidst tav den. Manden kom hen til mig: "Det er bedst, jeg får ved dem," sagde han og tog tømmen, "de kunne måske blive rædde, helst den frahånds. Nå, tøsen! Nå, drengen! Så, så, så!" Derpå råbte han dæmpet til husmanden: "Nu er der ingen ting i vejen!" Morten gav sig til at drive på en kile med øksen, træet begyndte at knase og knarke og faldt derefter til jorden med et brag. Hestene hoppede og sprang, men kom ikke af stedet, for Jens havde jo selv tømmen, og han sagde: "Så, så, så! Nu er det forbi, og du kan tage ved dem igen, Laj. Når bæsterne er tålelige og stropperne stærke, så går der ikke noget i stykker."

Da læsset var færdigt, og alt værktøjet var samlet op og lagt på vognen, tog Jens Top tømmen og sagde: "Noddeda, i Guds navn, ryk så i rebet! Ba, ba, ba!" Så satte hestene sig i gang, og vi knasede langsomt af sted hjem efter.

Vejen kom vi heldig nok i; men den var opkørt og yderst ujævn. Uden uheld nåede vi udkanten af skoven; men her, lige i skovbrynet, var der en mand, der med ét udtordnede et bydende "Holdt!" henne for ved hestene.

"Er det en tyv?" hviskede jeg angst.

"Ih, føj da for Djævlen, det er skovfogden!" knurrede husmanden, og dermed var min frygt forbi.

Hestene stod stille, og skovfogden kom hen til mændene ved siden af vognen. Han ville vide, hvad det var for træ, og hvor det skulle hen? Jens Top svarede, det var hans eget, og at det skulle

hjem; han havde så meget at bestille om dagen, at han måtte tage natten til hjælp.

Men skovfogden råbte, det var løgn, og han trak sin stok og gav begge mændene nogle forsvarlige rap over deres rygstykker.

Jeg undrede mig over, at de fandt sig så tålmodigt i det og ikke slog igen; men de sagde ikke et ord, mens skovfogden brugte mund i en ulykkelig tid, og da han hvert øjeblik kaldte dem "tyve og kæltringer", gik der endelig en prås op for mig: Træet, vi havde på vognen, måtte være tyvegods.

Det lod ikke til, at skovfogden lagde mærke til mig, hvilket var meget heldigt; for jeg var nær ved at gå i jorden af skamfuldhed, nu da det stod klart for mig, at jeg, skønt ubevidst, havde været meddelagtig i et tyveri.

Jens Top begyndte endelig at "give godt for". Skovfogden måtte endelig ikke gøre ham ulykkelig. Det lovede fogden ham ikke, men råbte derimod i en barsk tone: "Å, rejs ad Helvede til, hellere i dag end i morgen!" Så skred han for ved hestene og befalede min husbond at køre bag efter ham, og det skete. Ude af skoven drejede vi straks fra vejen og ind på agrene og blev ved at køre et langt stykke langs skovsiden. Omsider standsede vi på en plads, hvor der lå en mængde træ i dynger omkring en savgrav, og der væltedes kævlen af. Til slut holdt skovfogden endnu en tordentale til Jens Top og sagde, at blev han grebet i skovtyveri én gang til, så blev han jaget fra gården. Jens gav de højtideligste forsikringer om, at han aldrig mere skulle stjæle i skoven. Så vendte han vognen, og vi fik lov at køre vor egen kås, mens skovfogden forsvandt til den modsatte side.

"Ih, føj da for hede Helvede!" knurrede det mellem Mortens tænder.

"Der kunne falde det på os, som var værre!" mente Jens Top.

"Ja, to jeg ved s'gu nok, vi dør ikke af det; men forbandet var det alligevel."

Så blev der ikke sagt mere, for vi havde nået vor egen skovvej. Jeg troede jo, vi skulle have vendt næsen hjem; men Jens mente anderledes: han kørte til den modsatte side, ind i skoven igen.

"Siden vi nu en gang er kommet ud at køre, må vi lige så godt hente et af vore egne træer," henkastede han i en ligegyldig tone.

"Ja, det forstår sig," brummede husmanden.

Alting gik ligesom sidst: jeg holdt ved tømmen, mens træet blev fældet og kævlen lavet til. Så blev denne læsset på vognen, og vi knasede langsomt ud af skoven igen. Denne gang var der ingen skovfoged, der kom os i vejen, og vi kom heldig nok hjem. Idet vi skumplede ind i gården, kom Jane og pigen ud til os, og den første spurgte, hvorledes det var gået.

"I førstningen gik det s'gu rent skidt," svarede Jens Top, "så vi kan sige, det gik både ondt og godt. Skovdævlen nappede det første læs fra os; men vi snedløb ham sågu endda og holder nu her med det andet."

"Og det er vort eget," lagde jeg forklarende til.

Det skoggergrinede de af allesammen, og Morten sagde i en egen tone: "Hør, om der ikke også kan komme et fornuftigt ord fra drengen!"

Jeg kunne ikke forstå, hvad de lo af.

Mariane – eller Jane, som vi til daglig kaldte hende – var ved denne lejlighed i perlehumør og talte så venligt og mildt, at jeg knap kunne tro, det var hende.

Da hestene var satte i stald og havde fået et foder, troede jeg, vi havde fået lov til at gå i seng; men det blev der intet af. Kævlen blev væltet af vognen, og nu kan det nok være, at saven fik travlt. Manden og jeg trak i den ene ende, Jane og pigen i den anden. Vi savede træet i "ruller" eller blokke, en tre, fire kvarter lange. Morten, der havde en lygte at se ved, kløvede rullerne fra hinanden og bar stykkerne ind gennem gangdøren, hvor han for øvrigt gjorde af dem, ved jeg ikke. Manden spurgte af og til, om træet var godt i klov? Og Morten svarede hver gang, at det var det reneste og skæreste egetræ, man kunne sætte en kile i, og at det altsammen var tjenligt til hjulseger og bødkertræ. Da vi var færdige, og ethvert spor af vort natlige arbejde var udslettet, sagde manden:

"Kom så nogen og sig, at vi ikke pudsede skovfogden, hæ!"

"Gu' gjorde vi så!" genmælede Morten. "For resten sært, at en så klog mand, som han bilder sig ind at være, ikke kunne regne den ud lige så godt som vi!"

Jeg følte mig meget nedtrykt og ulykkelig; for nu var det endelig gået op for mig, at også den kævle træ, vi havde bragt hjem og skjult, var stjålet. Før jeg faldt i søvn, bad jeg fromt og inderligt min frelser om tilgivelse for den del, jeg havde haft i den nylig tilendebragte "mørkets gerning", og jeg bad ham tillige om at hjælpe mig bort fra disse kæltringagtige mennesker.

Foråret var kommet og den tid for hånden, da jeg, som min husbond havde forudsagt, skulle gøre den erfaring, at alle hans fire heste havde "ryk nok" i ploven. Når de var hjemme, det vil sige, når de ikke var på hovmarken, skulle der pløjes. Manden holdt ploven og kørte selv det bagerste par, og jeg det forreste.

Det kom vi godt til rette om, for han var jo af naturen godmodig, og da jeg gjorde mit yderste for at være ham tilpas, vankede der ikke et ondt ord til mig.

Længere hen ad våren, da kreaturerne kom ud, blev det min bestilling at passe malkekøerne, der stod tøjrede i indmarken. Jeg skulle trække dem ud og hente dem hjem, vande og flytte dem. Ungfæet, studene og de sene eller tørre køer vogtedes af byhyrden. Hver mand skulle efter tur afgive en hjælper til denne sognets "embedsmand", og så ofte turen kom til os, faldt det selvfølgelig i min lod at tjene under "overhyrden". Denne kom om morgenen ned ad gaden, tudende i sit horn. Så lukkedes det løsgående kvæg ud på gaden, jeg fik min mellemmad i lommen og kæppen i hånden og måtte nu travrende frem og tilbage, som hyrden befalede, for at holde flokken sammen, og kunne jeg ikke gøre ham tilpas, fik jeg nogle rap af hyrdepisken, hvis snært var lang og hård og havde en blyklump i enden.

Når vi endelig var, hvor vi skulle, og kvæget spredte sig omkring på marken, satte hyrden sig til at sove i ly af et dige og overlod mig at passe hele flokken, og gjorde jeg det ikke godt nok, så at et kreatur gik i kornet og gjorde skade, eller et andet blev borte og savnedes om aftenen, så kunne jeg være sikker på at få blyklumpen at smage på mine rygstykker. Hen ad aften, når kvæget skulle drives hjem, havde jeg det lige så strengt som om morgenen med at drive det ud, og var så endelig dagen lykkelig og vel overstået, og jeg var kommet til leje i min bås, følte jeg mig så udaset og træt, som om det aldrig kunne forvindes.

Søndagen var for mig den fornøjeligste af alle ugens dage, helst når vejret var godt, og det ikke traf sig, at jeg den dag

skulle med hyrden; for skete det, ja, så blev der naturligvis intet af min søndagsglæde.

Der var en jævn grønning uden for Jens Tops gård, og her samledes søndag eftermiddag hele byens ungdom, den skik havde min violin fået indført. Jeg spillede, og de andre dansede. At en hyrdedreng kunne spille og "spille næsten lige så godt som Spille-Mikkel" var noget så ualmindeligt, at jeg blev betragtet som et vidunder. Og min smule musik gjorde mig meget afholdt. De unge gav mig venlige ord, milde øjekast og røde skillinger, og jeg kunne få ti for én til at flytte køerne for mig, for at der ingen standsning skulle blive i dansen.

Men når jeg undtager disse søndagsfornøjelser, var det kun sjældent, der kom noget godt og glædeligt i "mit levneds skål". Jeg var utilfreds med min stilling og længtes efter at få en bedre; men til at det kunne ske, var udsigterne så dårlige som vel muligt. Om natten lå jeg ofte vågen i flere timer og grublede over at flygte til Holland og opsøge morbroder Jørgen. Jo længere jeg omgikkes med tanken om at flygte ud af landet, des mere magt fik den over mig, og omsider modnedes den til en fast beslutning. Det gjaldt nu om at slippe ubemærket bort og gå så langt den første dag, at jeg kunne vide mig sikker for at blive indhentet. Så ville jeg spille for folks døre og derved se at tjene det nødvendige til livets ophold. På den måde håbede jeg at nå til Aalborg, hvor jeg måtte se at få opspurgt den gode mand, som havde været morbroder behjælpelig; han ville vel også nok hjælpe mig med at komme videre fort.

Således var mit forsæt; men det viste sig snart, at udførelsen var sværere, end jeg havde ventet. Da jeg første gang prøvede på at flygte, kom jeg ikke længer end i gårdsledet; så hørte jeg

pludselig konen snyde sin næse ude i kålgården, som jeg skulle forbi, og derover blev jeg så forskrækket, at jeg skyndte mig tilbage, hængte violinen op på knagen og gik i marken til køerne. Næste gang nåede jeg lidt længere og kom heldigt uden for gården; men så kom manden kørende fra mølle, og jeg måtte tilbage igen. Jeg prøvede det flere gange; men altid kom der mig det eller det i vejen, og jeg begyndte endelig at tvivle om, at det lod sig gøre, så det var måske bedst, jeg helt opgav det. For kunne jeg ikke engang nå at komme ud af byen og over i skoven, hvorledes ville det da gå mig på hele den øvrige lange rejse? At flygte om natten hverken ville eller kunne jeg; for jeg havde altid været lidt mørkeræd, og værre ville det vel blive, når samvittigheden ikke var ren. Jeg ville nu slå mig til ro og blive, hvor jeg var, for det første. Måske kunne lykken komme af sig selv og lægge sig for mine fødder. Hvem kunne vide det?

Da høsletten kom, skete der en forandring i vore daglige kår: Top-Marianes blev værre, mine bedre. Hun, der nu måtte være ene hjemme, skulle, ved siden af at varetage sin sædvanlige dont, tillige passe køerne, mens jeg fulgte med i engen og rev hø, og det var jeg glad ved. Sædvanlig var manden og jeg ene om vor egen høslæt, da Morten og pigen den meste tid måtte arbejde i hovengene.

Det travle liv i engene havde jeg aldrig før været med til, og jeg syntes, det var over al måde fornøjeligt. Vejret var for det meste smukt og godt, folkene var glade, høet duftede, myggene summede, og leerne klang – det var et liv! Når vi om aftenen kom hjem og så konens gamle, sure ansigt som jeg i dagens glæde havde glemt, længtes jeg allerede efter næste morgen, for at vi kunne komme af sted igen.

Som vi en dag var ved at stå fra bords, blev døren revet op, og en dreng trådte hæsblæsende ind i stuen.

"Go' daww å singot!" sagde han. "Den røde kvie af jeres er styrtet!"

"Er du kanske med hyrden i dag!" sagde Jens Top, henvendt til drengen.

"Ja, jeg kommer lige fra udmarken."

Jeg skottede til kakkelovnskrogen for at se, hvad virkning denne Hjobs-post øvede på Jane.

"Herre Gud!" sagde hun. "Er det sandt, du siger, dreng? Og hvorledes gik det til?"

"Det gik sådan til, at hyrden var gået ind i hjordhytten, og der lå han og sov – –."

"Fanden i vold med hyrden! men kvien?"

"Ja, da jeg kammer forbi Kovringknold, ligger den røde kvie af jeres der og vil ikke rejse sig."

"Å, skidt! Den ville vel have sig et bitte hvil?"

"Nej, marimænd om den ville; for jeg kunne ikke genne den op, hverken med pisk eller kæp. Og så var den så tyk, bitte børn, og vendte øjnene avet i hovedet. Jeg løb da og hentede hyrden, og da han kom derhen, sagde han, at kvien var solskodden og ville til at dø, og så sagde han, jeg skulle løbe herind og sige jer det. Og nu må jeg til dasken igen ud til baron Lukas" – et af drengenes mange øgenavne til hyrden – "for ellers bliver han rivfløjtegal!"

Dermed var drengen ude af døren.

Vi havde en klog mand i vor by, og ham blev der sendt bud efter; af hvad årsag kunne jeg ikke begribe, da det var klart, at kvien var og blev død. Men den kloge mand kom, og han påtog

sig en yderst vigtig mine. Af sin lomme fremtog han en flintesten og et fyrstål og gav sig til at gå rundt om kvien og slå ild.

Han rystede på hovedet og mumlede omsider:

"Hvem skulle have troet det?"

"Var den blevet solskodden?" spurgte Jane.

"Nej," svarede den kloge mand, langsomt og højtideligt, "den er død af ildsygen!"

"Ildsygen!" gentog de andre og korsede sig.

"Ja, det kan der aldrig være tvivl om, og det er bedst, vi får ilden slukket så snart som muligt. Gud fri os fra alt det, som ondt er!"

Med disse ord gik den kloge mand sin vej.

"Hvad er der egentlig på færde?" spurgte jeg Stine.

"På færde? Der er det på færde, at kvien er død."

"Ja, det ved jeg nok; men der må være mere. Hvad mente han med det, at kvien er død af ildsygen?"

"Når et kreatur går over et sted, hvor en samme dag har gået med lånt ild, så får det ildsygen og må dø, inden solen går ned."

Udtrykket "lånt ild" forstod jeg nok, for det skete ofte, også hos os, at ilden var ude om morgenen, og der løb da gerne en ind til naboens og "lånte" en gnist ild i en gammel træsko.

"Det var da underligt," sagde jeg som i tanker. Jeg mente egentlig, det var underligt, at nogen kunne tro på sligt; men pigen tog det i en anden mening og sagde:

"Ja, enten det nu er underligt eller ikke, så er det rele; men det værste er, at nu tår vi kvægpest, og alle sognets kreaturer må dø, hvis det ikke bliver hindret."

"Hvorledes kan det hindres?"

"Ved at der bliver draget ild. Morten er allerede ude at gøre det bekendt, – hør, hvor han råber ned ad gaden!"

"Dar'n ska' lukkes, og ilden ska' slukkes! der skal drages ild te Jens Tops!" lød det med Mortens dybe og stærke røst.

"Skal ilden slukkes?" spurgte jeg.

"Ja, hver gnist, der er i byen."

"Og hvad så?"

"Nej, nu bliver du for morsom, bitte Laj, og jeg har ikke stunder at stå og prate længer med dig!"

Med disse ord vendte hun sig fra mig og gik ind.

"Dar'n skal lukkes, og ilden slukkes! der skal drages ild te Jens Tops!" blev Morten ved at råbe, mens jeg blev stående uden for gården og ventede spændt på, hvad der ville komme.

Omsider kom Jens Top ud ad bryggersdøren, og alles øjne rettedes på ham. Han havde et opringlet nyt stykke reb i den ene hånd, en økse i den anden og under armen et tildannet rundt stykke træ, omtrent som en mangletrille. Med lange skridt og slyngende stærkt med overkroppen skred Jens igennem den tætte forsamling, som efterhånden havde indfundet sig, hen efter nødsdøren. Alle ville være ham nær og trængte sig sammen om ham, hvilket voldte, at jeg, der brændte af begærlighed efter at se, hvad manden ville foretage sig, blev trængt til side og ikke kunne følge ham. Men så vidste jeg en anden udvej. Jeg løb ud igennem gårdsledet og krøb ind ad et ladegab. Fra laden gik jeg igennem foderhuset ind i nødset og stod ansigt til ansigt med min gådefulde husbond.

Søren Snedker, hvem jeg ikke før havde bemærket, var der også, og han så lige så højtidelig ud som de andre. Jeg sagde god dag til ham; men han var så ivrig sysselsat med det, han

havde for, at han hverken hørte eller så mig. Med et naver borede han et hul i hver af dørstolperne, det ene lige over for det andet og omtrent halvanden alen fra dørtræet. Så videde han begge hullerne ud med en stor ryddenaver, således at de blev videst foruden og snævrere indad. Da det var bestilt, tog han det runde træstykke, som min husbond stod med, passede det til, spidsede det lidt i begge ender og drev det derpå med øksen ned i hullerne, så at det kom til at sidde tværs over døråbningen ligesom en bom. Så blev rebet snoet nogle gange rundt om bommen, et par mænd tog fat, en i hver ende af det og rykkede skiftevis ud og ind, så at bommen uafladeligt snurrede rundt. Alle de, der kunne komme ad, stod og så til, hvilket jeg da heller ikke glemte at gøre, og jeg var så spændt på, hvad der skulle komme ud af alt dette, at jeg fik hovedpine af at bryde min hjerne dermed.

Rebet trak, og bommen snurrede rundt uden ophør. De, der havde fat, blev omsider trætte; men der var hænder nok rede til at løse dem af, og jeg kunne da forstå, at værket ikke måtte stå stille. Da der var gået en halv times tid, begyndte den ene ende af træstykket at ryge. Der blev trukket hurtigere i rebet, den anden ende røg nu også, fra begge ender opsteg der nu snart en ordentlig røg, og man mærkede en sveden lugt. "Der skal tændes ild!" tænkte jeg.

Det var dog den særeste "håndtering", jeg nogen sinde havde været vidne til, men for resten morsom nok at se på for en gangs skyld.

Omsider blev jeg dog træt af at stå og se på den aldrig hvilende bom, der ikke lod til at ville give andet fra sig end røg. Jeg gik ud og blandede mig mellem mængden, der nu

samtalede højrøstet. Hvad kunne årsagen være til, at bommen ikke gav ild? Det var det, der snakkedes om. Var ilden blevet forsvarligt slukket i alle huse; for var den ikke, ja, så kunne de stå og trække i rebet til "i da' jamen" *[i dag om et år]* og endda komme lige vidt. Det gjorde ikke så meget, om der et eller andet sted lå en gnist og ulmede under asken uden vedkommendes vidende og vilje; for i så fald ville den nok omsider gå ud af sig selv. Men værre var det, hvis en ondsindet person forsætteligt vedligeholdt sin ild for at gøre fortræd; thi hvorledes skulle det blive opdaget? Således gik snakken.

Hvad nu årsagen dertil måtte være: ild kom der ikke den dag, og da det blev aften, hørte dragningen op, mængden spredte sig, og hver gik til sit.

Næste morgen ved daggry begyndtes der på en frisk. Også den dag indfandt der sig en hel mængde mennesker, skønt ikke så mange som den foregående dag. Der blev draget til hen over middag, men med samme dårlige held. Så blev den "kloge" mand adspurgt, og han gav det råd, "at der skulle søges efter den skyldige"; det skete, og i mørkningen indløb der melding om, at man havde fundet gløder på arnestedet hos en gammel indsidderske, der gik under navnet "Heksen", og at man havde tvunget hende til at smide en spand vand på gløderne og slukke dem. Nu var der forhåbentlig ikke mere i vejen.

Det blev der sovet på om natten.

Den tredje dags morgen begyndte bommen pány at snurre rundt i nødsdøren, og se! Inden en halv time var gået, spillede de røde flammer om begge ender af bommen: ilden var tændt.

Jane stak først sit stykke tønder til, og efter hende måtte der komme, hvem der ville. Hun puttede sin glød i en træsko og

begav sig dermed på vandring ned ad gaden. Stine fulgte efter med forklædet fuldt af brænde. Jeg ville have været med for at se, hvad der nu skulle gå for sig; men manden sagde, at jeg skulle blive og hjælpe til med kreaturerne. Hvad mon der skulle gøres med dem?

Der blev nu lagt tøjr på hestene. Morten tog to og manden og jeg hver en, og vi trak af sted med dem ned efter forten. Midt i denne havde kvindfolkene tændt bål, og over dette blev hestene trukne, den ene efter den anden. Dermed var de færdige, det vil sige: sikrede mod "ildsygen". Så kom turen til køerne, så til ungkvæget og endelig fårene og lammene: de måtte alle nyde den samme ret og vandre gennem det flammende bål.

Mig gik det således, at jeg omsider blev træt og ked af det ensformige skuespil, og mine tanker tog andre veje. Jeg tænkte på, at skulle der nogen sinde gøres alvor af min påtænkte og aldrig opgivne flugt, så var her den lejlighed, jeg kunne ønske mig. Ingensteds i hele sognet var der nogen hjemme, da hele befolkningen var samlet her og på det ivrigste sysselsat med dette tåbelige skuespil – hvem ville vel bryde sig om, hvad jeg foretog mig?

"Ja, nu eller aldrig!" tænkte jeg, og som tænkt så gjort! Jeg stod op og forlod stedet, uden at nogen lagde mærke dertil. Hjemme var der ikke et menneske til stede, og jeg kunne frit gå ud og ind uden frygt for, at nogen skulle komme mig i vejen. Jeg skiftede tøj: iførte mig det bedste, jeg havde, og puttede det gamle i skrinet, som jeg derpå lukkede i lås. Så tog jeg min violin under armen og vandrede skyndsomst af sted.

Rejsen gik, overensstemmende med min oprindelige plan, stadig mod nord.

Af mine spillemandspenge havde jeg sammensparet så meget, at jeg måtte være i behold for det første. Når pengene var slupne op, ville jeg prøve på at spille mig frem eller, hvis det ikke kunne gå, ligefrem tigge.

Jeg nærmede mig Hobro, hvor jeg havde tænkt at ville ligge over den første nat. Men jeg nåede ikke så langt. Som jeg nemlig gik op efter Ho Høje, og solen just ville til at putte sig, fik jeg øje på en løber oppe mellem højene. Han kom trippende i et jævnt luntetrav, i sine knæbukser og med sin skraldepisk i hånden, lige ned imod mig. Der måtte altså være en herskabsvogn bag efter ham, og da jeg jo var en rømningsmand, skøttede jeg just ikke om at mødes med herskabsfolk. Instinktmæssigt gik jeg nogle skridt fra vejen og skjulte mig i den høje lyng.

Jeg havde ikke ligget længe, inden jeg hørte larmen af køretøjet, de rumlende hjul og hestenes klaprende hovslag. Jeg tænkte mig allerede så vel gemt som i min moders dragkisteskuffe, da jeg begyndte at spidse ører ved sådan underlig puslen, der blev omkring mig. Pludselig udstødte jeg et højt skrig – en stor hund stod tæt for ved mig og gloede mig ind i ansigtet med sine store, brune øjne. Jeg op og af sted, "som om der havde været ild i enden på mig"! Hunden efter mig! Den rev mig omkuld, så at jeg kom til at ligge på ryggen, og der lå jeg og hylede og skreg og sparkede ud efter hunden, der fo'r i en kreds omkring mig, halsende af alle kræfter, som om jeg var et vildt dyr, den ikke turde binde an med.

"Hvad går der af Holdfast! Min Gud! det er jo et menneske der skriger om hjælp! Holdfast! Stille, dreng!"

Således hørte jeg en råbe, og man tænke sig min forbavselse – det var hr. Helmoths stemme, jeg hørte. Han var steget ud af vognen og kom hen til mig, og efter at have overbevist sig om, at hunden ikke havde gjort mig skade, tilråbte han generalen, der sad i vognen og gav agt på os:

"Gud ske lov, fader, der er ingen ulykke sket, og drengen fejler intet!"

"Nå, det var jo godt. Lad ham komme herhen."

"Kom, min dreng," sagde stamherren venligt, "det er min fader, og ham skal du ikke være bange for."

Da vi var komne hen til vognen, sagde den gamle:

"Det kunne fornøje mig at vide, hvem han er, den lille fyr."

"Hvor er du fra, lille ven?" spurgte sønnen.

Da jeg havde sagt, hvor jeg var fra, og hos hvem jeg havde tjeneste, udbrød stamherren:

"Så er du jo en af vore egne! Det bæres mig også for, at jeg har set dig før, skønt jeg ikke mindes, ved hvilken lejlighed. Men hvad har du at gøre her, så langt fra dit hjem?"

"Og så sent?" lagde den gamle til.

Jeg så fra den ene til den anden. Fortvivlelsen gav mig mod, og jeg sagde dem uden omsvøb, at jeg ville have flygtet til Holland.

"Nu begynder eventyret jo at blive interessant," sagde den gamle.

"Du mener vel Hobro?" sagde hr. Helmoth.

Nej, det var da Holland.

"Hvorfor ville du have flygtet?"

"Jo, for moder er død, og jeg havde fået sådan ond tjeneste."

Jeg stak i at græde.

"Hvorledes kunne det falde dig ind at ville flygte så langt bort? Ved du, at Holland er et fremmed land, som ligger fjernt herfra? Har du kanske slægtninge der?"

"Ja, morbroder Jørgen."

Den gamle herremand blev pludselig mørk.

"Ved du hvad, Helmoth!" sagde han til sønnen. "Jeg begynder næsten at frygte for, at det er en lille gavtyv, vi har for os. For hvad han der siger, bringer mig i hu, at den samme Jørgen, der ganske rigtig er morbroder til fyren, i sin tid tjente mig som kusk. Han forså sig, fik sin velfortjente straf, men undveg og rømmede ud af landet, og jeg mindes nu også at have hørt, at han kom til Holland. Det var en hård hals, denne Jørgen, og er knægten der af samme stridige sindelag, så burde han bøjes i tide. I ethvert tilfælde er det jo en flygtning, og du kan binde ham," sagde han til tjeneren, "for vi må have ham med os hjem, at han kan blive afstraffet."

"Nej, han skal ikke bindes, fader!" sagde sønnen. "Jeg er vis på, han må have lidt meget ondt, siden han i en så ung alder har kunnet beslutte sig til at gøre et sådant skridt. Tillad, at jeg tager ham med mig hjem og sørger for ham. Når vi behandler ham godt, er jeg vis på, at han nok slår sin Hollands-rejse af hovedet."

"Ja, ja, som du vil, min søn!" svarede faderen, idet han svøbte sin kappe tættere om sig og satte sig til rette på sædet, som om han ville sige, at nu skulle der ikke tales mere om den ting.

Jeg fik plads på bukken hos kusken. Generalen spurgte, om der var lys nok i lygterne, hvortil tjeneren svarede ja.

"Færdige, Jokum!" råbte herremanden, hvorpå Jokum svingede med pisken og slog et vældigt smæld.

Således endte den udenlandsrejse.

Vi holdt i borggården for den store dør. Tjeneren hjalp generalen af vognen, hr. Helmoth kom selv bagefter. "Den lille fyr, vi samlede op på vejen, skal blive her," sagde han til tjeneren. "Vis ham ned i borgestuen og sig til husholdersken, at der skal sørges for ham." Dermed sprang han let op ad den brede stentrappe. Jeg kravlede ned fra mit ophøjede sæde og fik med møje min violin med mig. Så vendte kusken og kørte vognen et andet sted hen, og jeg stod nu ene tilbage på stenbroen.

Jeg stod og så på, hvorledes der færdedes med lys indenfor. Jeg var sulten og søvnig, og tiden faldt mig grumme lang. Jeg havde sat mig på trappen og lagt violinen over mine knæ.

"Herre Gud! så har de rent glemt dig!" sukkede jeg, grædefærdig. Men kort efter åbnedes en dør henne i et hjørne; en mand trådte ud og gik hen over gårdspladsen. Det var den gamle tjener, som havde været med på rejsen. Jeg stod op og gik ham i møde.

"Hvad gør du her, og hvem er du?" sagde han.

"Jeg gør slet ingen ting," svarede jeg ydmygt. "Det er mig, der kørte med hertil, og som hr. Helmoth sagde, der skulle sørges for."

"Nå, dit fæhoved! blev du stående her? Hvorfor søgte du ikke ind i køkkenet?"

"Det ville jeg gerne have gjort, men jeg vidste ikke vejen, og jeg vidste heller ikke, om jeg måtte – –."

"Er du sulten?" afbrød han mig.

"Ja, jeg er."

"Kom så med mig!"

Han gik foran, ind ad den samme dør, han nylig var trådt ud af, og førte mig gennem nogle gange ind i køkkenet, som jeg nu kunne kende var det samme, jeg et par gange havde været i for flere år siden, i følge med min moder.

"Sæt dig nu ned, mens jeg skaffer for dig," bød tjeneren.

Han forsvandt, men vendte straks tilbage med brød, smør, ost og stegt lammekød og satte det på bordet foran mig. "Hug i dig, stork!" sagde han. Jeg turde ikke give mig tid til at spise alt, hvad jeg kunne; men da jeg følte mig nogenlunde mæt, stod jeg op og takkede for mad. Tjeneren førte mig så ud samme vej, jeg var kommet, videre hen over gårdspladsen, gennem porten, langs et stort og langt hus, og til sidst ind ad en dør til et stort og rummeligt værelse. Derinde var der rækker af senge, i hvilke der lå mandfolk og snorksov, to i hver seng. Allerlængst henne, i det ene hjørne, var der en seng, som ingen lå i. "Se her, bitte ven, må du kravle op!" sagde han til mig. Dermed gik han, og jeg skyndte mig af klæderne og puttede mig under dynen. Det gjorde godt atter at komme i en ordentlig seng, og jeg følte mig overhånds tilfreds og lykkelig, da jeg havde læst min aftenbøn og lagde mig til at sove.

Da jeg vågnede, var det langt op på formiddagen. Jeg gik ud i gården og så mig om; men da jeg ikke kunne få øje på et menneske, søgte jeg ind i køkkenet. Her traf jeg den gamle tjener, som jeg henvendte mig til og spurgte, hvad jeg skulle bestille. Det vidste han ikke, sagde han. Men så var der en pige, som satte mig til at skrabe et fad gulerødder, og det var et arbejde, jeg nok kunne overkomme.

Af og til kom der en smuk, ældre kone ud i køkkenet. Hende stod pigerne under, kunne jeg forstå, og jeg tænkte, det måtte

vel være husholdersken, som det også var.

Da madklokken lød og kaldte folkene ind til "unnen" eller "unnenowr" *[middagsmad]*, blev det sagt mig, at jeg kunne gå ned i borgestuen og spise. Jeg fik da plads mellem de andre og begyndte at lange til fadet. Men min nabo ville slå skeen fra mig og derved få de andre til at le. For bordenden sad der en karl, som så mere alvorlig og skikkelig ud end de andre, det var forkarlen. Da han så, hvilken vånde jeg var i, sagde han, jeg kunne sætte mig hen hos ham. Det gjorde jeg, og nu var der ingen, der fornærmede mig.

Om eftermiddagen fik jeg et par heste og en vogn og kørte over til min fødeby for at hente min kiste. De gjorde store øjne hos Jens Tops, da de så mig komme kørende til gårds, og de ville straks vide, hvor jeg havde fået den befordring fra. Ja, det var da nådigherrens, og jeg kom for at hente mit tøj, da jeg nu skulle være på herregården. Det havde Jane ikke det mindste imod, sagde hun, og hun gav mig det skudsmål, at de ikke havde haft andet end fortræd af mig i al den tid, jeg havde været hos dem! Jens Top derimod talte venligt til mig og sagde, at han gerne ville have beholdt mig, og at han var grumme ked af, "at jeg rejste min vej med fjolen".

Den bestilling, jeg fik på herregården, var ikke af de fineste, og den gav mig kun ringe anseelse. Jeg blev nemlig askepisker, det vil sige: på en tohjulet kærre, trukket af en stud, skulle jeg daglig køre asken fra borggården ned på møddingen i ladegården, og jeg skulle selv tage den ud af ovnene og fyrstederne og bære den i et trug ud på kærren. På samme befordring kørte jeg brænde og tørv op, bar det ind og lagde det til rette, hvor det skulle bruges.

Når jeg kørte igennem borggårdsporten, lagde jeg som oftest mærke til en dør, der var i den ene portvæg. Ud og ind ad den omtalte dør hoppede undertiden en smuk lille pige som i høj grad havde tildraget sig min opmærksomhed.

En dag sad hun på dørtræet, med fødderne i porten, da jeg kørte igennem. Hun sad og så i en bog og lod munden løbe i ét væk, skønt jeg nok kunne skønne, at det, hun "læste", stod ikke i bogen.

"Hvem er De, nådige frøken," spurgte jeg ærbødig.

"Jeg er ingen frøken," svarede hun.

"Er De ingen frøken?"

"Nej, for jeg er ridefogdens datter."

Så hoppede hun ind ad døren, holdt den på klem, skoggerlo ud gennem åbningen og slog den til sidst i med et smæld.

Den lille pige var altså datter af morbroder Jørgens kæreste og hans forhadte medbejler, ridefogden. Hver gang jeg kørte gennem porten med min kærre, så jeg til døren. Var hun der ikke, da drog jeg forbi med et skuffet håb; men så ofte jeg så den lille livsglade skikkelse med det dejlige ansigt og de flagrende lokker, følte jeg mig oplivet og glad til mode.

Kendskabet mellem os øgedes stadig. Af hende selv fik jeg at vide, at hendes navn var Lise, og at hun var seks år gammel.

En søndag eftermiddag, da jeg i god tid var blevet færdig med min dagsgerning, tog jeg mit bedste tøj på og gik op i porten. Lise var der ikke; men jeg ville vente, til hun kom, og blev derfor stående, lænede mig op til væggen og med violinen under armen.

Da jeg havde ventet en rum tid, trådte ridefogden ud ad døren, med lange, besporede støvler på og med ridepisk i

hånden, og han så gruelig barsk ud. Jeg rev hurtigt min hue af og følte mig til mode, som om et tungt uvejr hang over mit hoved. Den strenge mand trådte tæt hen til mig, bankede med den tykke ende af ridepisken på violinen og sagde i en hård tone:

"Hvad står du her og glor efter?"

"Ingen ting, hr. ridefoged."

"Du har da vel aldrig i sinde at gøre støj her i porten med denne hersens?" Og han bankede atter på violinen.

"Nej, ikke hvis De forbyder det, hr. ridefoged."

"Ja, for prøver du på det, så skal jeg give dig spillemandspenge med denne!" Og han lod pisken synge "hvip, svip!" over mit hoved.

Nu kom der en karl trækkende med hans hest og holdt stigbøjlen for ham. Den høje mørke mand svang sig i sadlen og red sin vej.

Karlen blev stående, til rytteren var forsvundet gennem ladegårdsporten; så tog han instrumentet fra mig, gav sig til at gnide løs på strengene og aftvang dem så afskyelige, hjerteskærende toner, at jeg måtte holde mig for ørerne. Ridefogdens kone kom ud og spurgte, hvad det var for en musik? Den skulle vi straks høre op med. Det var første gang jeg så hende, siden jeg var kommet til gården. Hun var blevet mager og bleg og så noget sørgmodig ud, men var endnu en smuk kvinde. Den lille Lise stod hos hende, og hun råbte:

"Ja, men, moder! Det er vist askepiskerens violin. Jeg har jo så tit fortalt dig om askepiskeren. Han kan spille, har han sagt mig, og det er måske meget bedre."

Den lille pige klappede i hænderne og lo. "Men du har jo fået stadstøjet på, Laj!" råbte hun, "det så jeg ikke straks. Synes du ikke, han ser godt ud, moder? Kom ind, Laj, det må du godt – må han ikke, moder? Han er så rar!"

"Det har han vist ingen lyst til," svarede moderen undvigende.

"Jo, han har, og han vil godt. Jeg ville så gerne. Vi får næsten aldrig fremmede."

"Ja, ja, da! lad ham så komme, mit barn, siden du endelig vil."

Jeg kom altså med ind i ridefogdens pæne, hyggelige stue.

"Du skal vel være spillemand?" sagde moderen.

"Nej, det måtte jeg ikke for moder."

"Det er vist også et usundt liv, og for den, der ikke er des fastere, har det vel også sine farer. Ak ja!"

"Han kan også synge," sagde datteren.

"Kan han det, mit barn? Ja, så måske også han vil synge lidt for os."

"Syng, Laj, syng! Du må godt for moder, hører du jo, og fader er ikke hjemme!"

Jeg sang en folkevise, og da jeg var færdig, sagde hun, at den vise havde hun hørt før, og spurgte, hvem der havde lært mig den?

"Det har morbroder Jørgen."

"Hvad er det for en Jørgen? Hvor er han?"

"I Holland."

"I Holland, siger du? Har han tjent her på gården?"

"Ja, som kusk."

"Åh, ja, ja, ja!" sukkede hun stille for sig og bøjede sig over sit sytøj.

I den samtale, der nu påfulgte, var hun den spørgende og jeg den meddelende. Da der ikke var mere at få ud af mig, stod hun op og hentede to stykker kage, gav datteren det ene og mig det andet.

"Det er for musikken og sangen," sagde hun. "Og nu er det vel bedst, du går, min dreng, inden ... det bliver for sent. Men du må ellers gerne se her ind en gang imellem."

Fra nu af blev mine kår stedse tåleligere. Den yndest, jeg havde vundet hos ridefogdens, kom mig også til gode på anden måde. Det blev jo snart en kendt sag, at jeg var ridefogdens, madammens og deres lille datters yndling, hvorved jeg steg så betydeligt i mine medtjeneres omdømme, at ingen af dem vovede at fornærme mig, og jeg blev snart fri for deres drillerier.

Om efteråret, som jeg var kommet til herregården om sommeren, rejste generalen og hans søn udenlands, og bestemmelsen var, sagdes der, at de ville blive borte et par år, dette syntes jeg ikke om; thi jeg vidste, at var der mig nogen timelig lykke beskåren, så beroede den, næst Gud, på, at hr. Helmoth vedblivende ville skænke mig sin gunst.

Det næste forår kom der budskab om, at den gamle herre var død. Han havde ønsket at blive jordfæstet hjemme, og da sørgebudskabet kom til os, var de allerede undervejs med liget og nåede et par dage senere til gården med det. Der blev sorg blandt folkene, fra den højeste til den laveste, og blandt godsets bønder; for den afdøde havde været en mild herre og almindelig afholdt.

Begravelses-højtidelighederne var endte, og stamherren var blevet ophøjet til "nådigherre", som folkene fra nu af kaldte

ham.

Jeg var en dag af gartneren sat til at rense jordbærbede, da herren pludselig viste sig i min nærhed og gav sig til, som i dybe tanker, at gå op og ned ad havens gange. Han var gået mig forbi mere end én gang, og det lod ikke til, at han så mig eller brød sig om mig. Men heri tog jeg fejl; thi omsider trådte han hen til mig og sagde venligt:

"Nå, Nikolaj, hvorledes har du det?"

"Tak, nådigherre! Jeg har det godt." Jeg havde rejst mig og blottet mit hoved.

"Og ønsker ikke at få det bedre?"

"Jo, jeg ville gerne sættes til noget andet."

"Ja, jeg har tænkt på at tage dig til tjener; hvad siger du om det?"

"Jeg takker nådigherren; men tjener ville jeg nødig være," svarede jeg uden omsvøb.

"Hvorfor?" spurgte han hastigt.

"Jo, for tjeneren skal for det meste opholde sig i køkkenet og da stå under kvindfolkenes kommando."

"Nå, hvad er det så, du vil være?" sagde han.

"Jeg ville helst lære et håndværk."

"Ja, ja! det var ikke så galt, jeg skal huske det."

Nu var jeg ovenpå. Da herren var gået og ikke mere lod sig se, gav jeg min glæde luft i en jublende sang.

Ud på sommeren rejste herren udenlands igen, rimeligvis for at adsprede sig efter den store sorg, der havde ramt ham. Jeg blev derover noget modfalden, idet jeg frygtede for, at han havde glemt sit løfte til mig; men denne frygt kunne jeg gerne have sparet.

En dag fik jeg bud, at jeg straks skulle komme op til ridefogden i dennes egen stue. Da jeg trådte ind, sad han ved bordet med et brev i hånden, madammen sad ved vinduet og strikkede, og Lise gik på gulvet og legede med katten. Straks hun fik øje på mig, gav hun slip på katten, løb hen og tog mig ved hånden og udbrød:

"Ved du hvad, Nikolaj! Nu skal du ikke være askepisker længere, og det var da også synd! Du skal være bødker!"

"Nej, da!"

"Jo, det er virkelig sandt! Fader siger – –."

"Nå, barn! Skab dig ikke, lad ham komme hen til mig," bød faderen.

Jeg trådte nogle skridt nærmere, og han vedblev:

"Tingen har sin rigtighed. Her er et brev fra nådigherren selv, der skriver, at du fra nu af skal være afskediget som askepisker, og at det er nådigherrens ønske – du ved vel, hvad det vil sige, når nådigherren ønsker noget?"

"Ja vel! det er det samme, som at han befaler."

"Meget rigtigt, og gid enhver af hans undergivne måtte forstå og altid huske det. Altså, det er hans ønske, at du kommer i lære hos nådigherrens egen bødker, som bor her på gården – forstår du?"

"Ja, det vil jeg gerne!"

"Din læretid er fem år, og i den tid tager du kosten ved borgestuebordet som en af folkene. Klæderne får du ligeledes frit, og du behøver kun at lade mig det vide, når du mangler noget. Således er nådigherrens ønske. Er du så tilfreds?"

"Ja, jeg er glad!"

"Det har du også årsag til. Og nu er det bedst, at du snarest muligt, helst i dag, melder dig på værkstedet."

Dermed stod han op og gemte brevet i sit skatol. Jeg kyssede ham på hånden, sagde farvel til madammen og Lise og ilede ud, så glad, som jeg aldrig havde været før.

Jeg styrede først mine fjed mod borgestuen, hvor min kiste havde fået en krog at stå i. Her aftog jeg min askepiskerdragt, som jeg aldrig mere skulle bære, og iførte mig mit stadstøj.

Bødkeren hed Hans, men kaldtes af gårdens folk "mester Hans". Han var gift, og både han og hans kone var gamle folk. Børn havde de ingen af. En eneste søn havde de haft; men han var død i en ung alder til stor sorg for forældrene, især moderen, der aldrig kunne glemme sin kære søn, men talte om ham ved alle lejligheder. Svenden var en tysker ved navn Holst. Han var lidt enfoldig, men et godt, ærligt skind og altid velfornøjet.

Da jeg kom gående hen over gårdspladsen, stod bødkeren i døren.

Jeg tog ærbødig min hue af og bød god dag.

"Vil du tale med mig?" sagde mester.

"Ja, jeg troede, De vidste, at … mit navn er Nikolaj, og jeg skal nok i lære her."

"Skal?"

"Nej, jeg mente, at jeg gerne ville …"

"Ville?"

"Ja, jeg ville gerne bede om at komme i lære hos Dem."

"Godt. Så ved jeg endelig besked."

Først nu gik han af døren og lod mig komme ind.

Hans kone Birgitte sad inde i værkstedet med sin strikkestrømpe. Hun rejste sig, gav mig hånden og sagde venligt: "Velkommen, min dreng!"

Svenden arbejdede på et stort kar, hvori han næsten stod på hovedet, så meget måtte han bukke sig. De lange sorte lokker hang ham ned for øjnene som et tykt slør. Mester tog sit skødskind for, satte sig på tollestolen og gav sig i færd med at skære tøndebånd til. Ingen mælede et ord, og jeg stod og vidste hverken ud eller ind. Omsider forelagde jeg mester det spørgsmål, hvad jeg skulle bestille? Birgitte og jeg så spørgende på mester; men han svarede ikke og forandrede ikke en mine. Hun gik da hen til ham, lagde sagtelig den ene hånd på hans skulder og sagde: "Du får at sige ham, hvad han skal bestille, bitte Hans."

Mester: "Han skal tage sit skødskind for."

Jeg: "Ja, men jeg har intet skødskind."

Hun: "Han har nok intet skødskind, sølle dreng."

Mester: "Så skal han anskaffe sig et; en bødker uden skødskind er ingen rigtig bødker."

Hun: "Du skal nok se at anskaffe dig et. Kan du det, min dreng?"

Jeg: "Ja, jeg kan, men jeg ved ikke, om det kan blive i dag. Må jeg gå op og sige det til ridefogden?"

Efter at Birgitte havde gentaget spørgsmålet for mester, gav han sit minde dertil med tilføjende, at jeg gerne måtte være fri for i dag.

Da jeg kom op i ridefogdens stue, var madammen og Lise ene hjemme. Jeg måtte fortælle alt vedrørende mit første møde med

mester Hans. Madammen lo og sagde, at han vist var en løjerlig mand. Et skødskind skulle jeg nok få, lovede hun mig.

Den følgende morgen var jeg lige nær og vidste ikke ret, hvad jeg skulle. Imidlertid gik jeg dog ned på værkstedet og spurgte, om der var noget, jeg skulle bestille. Mester svarede Nej, der var intet endnu. Jeg satte mig så hen på en huggeblok og så på, hvorledes han og Holst kunne arbejde.

"Ved du, hvad jeg er kommet i tanker om, bitte Hans?" sagde Birgitte. "Drengen kunne jo såmænd få Hansemands skødskind, indtil han får sig et selv?"

"Ja, det kan han jo," svarede han.

"Følg så med mig, bitte – hvad det er du hedder?"

"Jeg hedder Nikolaj, men de kalder mig kun Laj."

"Kom, bitte Laj, kom!"

Da vi var komne ind i sovekammeret, gik hun hen og åbnede en kiste og fremtog deraf et så godt som nyt skødskind.

"Det må vist kunne passe dig," sagde hun, "for du er omtrent på hans størrelse. Ved du, hvem det blev syet til? Det var såmænd til Hanses og mit eneste barn, vor kære Hansemand. Han var seksten år, to måneder og ni dage, da Vorherre tog ham fra os. Gud glæde evindelig hans sjæl i Himmerig!"

Hun satte sig på en stol, foldede hænderne og så på mig.

"Vend dig om mod vinduet og lad mig se, om du ligner ham i ansigtet."

Jeg gjorde, som hun forlangte.

"Nej, det er ikke hans ansigt, han så kønnere ud end du. Du bliver vel ikke vred, fordi jeg siger det? Disse skælmske blå øjne havde han ikke. Hans' var brune, meget alvorlige, næsten

tungsindige. Du har gult hår, hans var nøddebrunt. Nej, det er ikke ham, det er ikke ham, det er tydeligt!"

Hun lod mig nu gå, men fulgte selv efter. I køkkenet tog hun en håndfuld æbleskiver, stødte til mig med albuen og holdt dem hen til mig. Jeg tog dem af hende; men da jeg allerede havde åbnet værkstedsdøren, var der ingen tid til at få dem spist, hvorfor jeg i hast gemte dem under skødskindet oven for livremmen. Men blodet var faret mig til hovedet, og da jeg atter viste mig for mester, var jeg vist så rød som et dryppende blod.

"Nå, bitte Hans! vil du så sige ham, hvad han skal bestille," sagde Birgitte.

"Bitte Hans" rejste sig fra tollestolen og hentede et stykke storkløvet bøgetræ, som han stillede op på huggeblokken, satte øksen til rette derpå og sagde til mig: "Tag mukkerten og slå på øksen!"

Hvad "mukkerten" var, vidste jeg ikke, og jeg så mig spørgende omkring.

"Der står den," sagde Birgitte og pegede på det nævnte redskab.

Jeg tog den tunge jernhammer og løftede den op, det var knap, jeg kunne; men da jeg så ville slå med den på øksen, "tog den selv" for mig, så jeg slog udenom og ramte skaftet. Mester slap øjeblikkelig, slog sig med håndfladerne på lårene og råbte:

"Hvordan er det, den drønert bærer sig ad! Slår han på skaftet i stedet for på øksen!"

"Nå, nå, bitte Hans! Han gjorde det vel det bedste, han kunne," sagde konen.

"Det bedste han kunne – det er nemt for dig at sige! Men det snurrer mig i fingrene, som om jeg havde frost i dem."

Imidlertid havde han sat øksen til rette igen, og jeg skulle til at prøve anden gang. Yderst forknyt var jeg jo, og jeg tænkte, der måtte passes bedre på. Men så slog det mig helt fejl, så jeg ramte ingen ting, og hammeren fløj mig ud af hænderne og hen ad gulvet.

Mester var alvorlig vred. "Bondeklods," råbte han, "hvad tid er du tabt bag af en vogn?"

"Hvitte a –?" stammede jeg.

"Hvitti, hvitti!" gentog mester snerrende; "når vi kalker, så hvidter vi; men den bestilling kommer nok ikke bødkeren ved, så vidt jeg ved!"

Jeg blev derefter sat til at skære bøgebrænde ude på grønningen, og det kunne jeg da gøre. Der havde jeg mit for mig selv, og jeg kunne stå i ro og øve mig i at bruge saven, hvilket jo måtte være en nødvendig færdighed for en bødker. Jeg følte mig en smule stolt af, at jeg bar skødskind. Det raslede, når jeg rørte mig, og gav mig sådan et godt arbejdfast udseende. Enhver kunne se, at jeg var bødker eller skulle være det, og det var noget andet end askepisker!

Det kom til at gå bedre for mig, med hvad jeg skulle lære, end jeg efter den første uheldige prøve havde turdet håbe. Jeg var i grunden nem nok til at tage ved lære, og mester havde kun den første gang spændt mig så hårdt for, for at jeg skulle få ringe tanker om mig selv. Men han blev snart overtydet om, at jeg havde den redeligste vilje, og at trods var der intet af i mig.

Jeg havde ikke været mange måneder på værkstedet, før Holst og jeg havde fattet godhed for hinanden. Han var lidt enfoldig; men han havde et godt hjerte, og den omstændighed,

at han var svend og jeg kun dreng, hindrede ham ikke i at komme mig venligt i møde. At vi begge var musikalske, bidrog vel også til at drage os mod hinanden, han var nemlig en god fløjtespiller, og jeg spillede jo violin. Vi spillede sammen hver søndag eftermiddag, når vi havde stunder. Ude i gården stod folkene i klynger og lyttede.

Holst havde et lille kammer, hvor hans seng og kuffert stod. Da vi nu var blevet så gode kammerater, foreslog han, at jeg skulle flytte min kiste ind i kammeret, og at vi skulle ligge sammen om natten, et forslag, som jeg ikke havde noget imod, men gerne gik ind på.

Vi havde vort kammer ved siden af borgestuen med kun en væg imellem. Derved var den ulempe, at vi ofte ikke kunne falde i søvn før langt ud på natten, når nemlig folkene blev siddende længe oppe og gjorde støj derinde.

En gang tillod jeg mig en lille spøg med min ven Holst. Han havde en dag været oppe med noget fint arbejde og afleveret det til forvalteren, der fandt det så smukt og godt, at han forærede svenden et pund tobak. Derover blev Holst helt storsnudet og sagde ofte siden: "Jeg vidste aldrig, hvad tobak var, før forvalteren forærede mig et pund – det var tobak!"

For at prøve, om han også var så sikker i smagen, som han ville give sig mine af, havde jeg småtskåret nogle kålblade, tørret dem på kakkelovnen og derefter kommet dem i et tomt tobakspapir. En dag, da han og jeg var ene på værkstedet, kom jeg frem med min kardus og sagde, at nu havde forvalteren også foræret mig et pund tobak; om han ikke ville prøve den og sige mig, om den var god; for selv havde jeg aldrig haft tobaksrøg i munden.

Holst var straks rede og hentede sin pibe, og han følte sig åbenbart smigret ved den tillid, jeg viste hans smag. Mens han stoppede, sagde han ikke et ord, men stod tavs og vigtig med kendermine. Så snart han havde fået tændt, trak han røgen ganske langsomt som med det største velbehag, nikkede nogle gange og udbrød endelig: "Donnerwetter! Det er minsæl vist af nådigherrens egen tobak! U-m! jo, hvem der altid havde sådan tobak at røge, da kunne man leve ved halv føde!"

Da jeg så sagde ham, hvad det var, prøvede han først på at blive vred; men min hjertelige latter smittede ham, så han snart stemte i med. "Det er dog forskrækkeligt, hvad vos bødker' kan hitte på!" sagde han.

I det andet år af min læretid kom der om sommeren glædeligt nyt til herregården. Nådigherren havde på sine rejser fundet sig en brud og var blevet gift, hvilket vi da allerede havde vidst en tid, og det blev fortalt, at de nygifte straks efter brylluppet var rejst til Tyskland for at tilbringe hvedebrødsdagene der. Men nu hed det sig pludseligt, at de ville vende hjem og for en tid tage bolig på herregården. Denne tidende vakte røre blandt gårdens befolkning. "Hvordan mon den unge nådigfrue er? god eller ond? nedladende eller stolt? Hvad bringer hun med til godset: gode eller onde kår? lettelse eller tynge? fred eller ufred?" Disse eller lignende spørgsmål var de stående samtaleemner, hvor blot to eller tre var sammen.

Endelig oprandt dagen. Om morgenen tegnede det ikke allerbedst med vejret; det var gråt og tåget, og imellem ruskregnede det. Men op på formiddagen forandrede det sig helt, så at vi inden middag havde det prægtigste solskinsvejr.

Man vidste, at det høje par opholdt sig natten over i nærmeste købstad, og at indtoget på gården ville finde sted om eftermiddagen kl. 2. Allerede før middag begyndte der en tilstrømning af folk, som ønskede at få et glimt at se af den unge nådigfrue og at nyde deres del af festdagens glæder. Omegnens bønder mødte kofteklædte og til hest, og straks over middag drog de med ridefogden i spidsen ud gennem porten og begav sig til godsets grænse, hvor de ville modtage det høje ægtepar og ledsage dem til gården. Tilstrømningen af mennesker vedvarede, og der blev snart så mange, at den store ladegårdsplads ikke kunne rumme dem.

Klokken var henad 3, da karlene oppe på husmønningen med ét tog til at råbe: "Nu har vi dem!"

Dette råb satte røre i den store forsamling, og alles øjne rettedes mod den pyntede ladegårdsport, gennem hvilken vi snart fik øje på en rytter, der i strakt karriere sprængte op ad vejen. Da han kom nærmere, så vi, at det var ridefogden. Han red helt op gennem ladegården til borgegårdsporten, svingede med sin sabel og råbte:

"Stå til side og gør plads! Nu kommer vort nådige herskab!"

Den ene af de to, der fulgte nærmest efter ridefogden, var ingen anden end min gamle husbond Jens Top. Hans hat svingede stærkt fra den ene side til den anden, og sine albuer løftede han skiftevis op og ned, alt i takt med hestens fodslag. Rytterne stillede sig i to rækker langs op igennem det store gårdsrum med hestenes hoveder mod hinanden, men så vidt fjernede, at en vogn magelig kunne køre som gennem en gade fra den ene port til den anden. Ridefogden red et par gange op og ned mellem rækkerne, som en general, der mønstrer sin hær.

"Nu er det godt," sagde han, "og lad mig nu se, I holder jer stille, folkens! hører I? eller – –!"

"Så stille som mus i en fælde, Deres Højærværdighed!" svarede Jens Top.

Nu skred vognene frem, og nådigherrens højtidelige kusk med sin høje, befjedrede hat, sit skæggede ansigt og sin sølvknappede frakke var til at begynde med det mest iøjnefaldende for den undrende mængde. Han ville vise sin kunst ved at slå et allerhelvedes smæld, men var så uheldig, at piskesnoren snoede sig om hans hat, så at der kom intet smæld.

Så snart vognen var kommet ind i gården, fløj alle hatte af, og så kom der et hurra, som om hele gården skulle vælte. Den unge frue sad i den åbne vogn ved siden af sin ægteherre, mens hundreder af øjne var rettede mod hende. Hun smilede og nikkede til folkene og så vist meget "nådig" ud; for det var klart, at indtrykket, hun gjorde, var gunstigt, og at forventningerne var overtrufne, hvilket jeg sluttede af, at så snart hurraet var hendøet, gik der en tilfreds mumlen gennem forsamlingen. Vognen blev ved at skride frem, og da den var kommet så nær, at jeg tydeligt kunne se ægteparret, følte jeg mig for mit vedkommende noget skuffet; for ihvorvel den unge frue kunne kaldes en køn og godt udseende kvinde, nogen skønhed var hun ikke, i det mindste ikke i mine øjne. Jeg havde tænkt mig hende ganske anderledes skøn, og jeg havde undt min elskede herre en langt mere englelig hustru. Men dette første indtryk var kun forbigående, og jeg fortrød snart, at mit hurra for hende ikke havde været fuldt så begejstret, som det burde. Udtrykket i hendes ansigt var mildt og blidt, med et let anstrøg af vemod, og hjertensgodhed prægede alle hendes træk. Hr. Helmoth, der

sad med hendes hånd i sin, så så lykkelig ud, hver gang han lod sine øjne hvile på hende, at det var nemt at se, at hun var ham inderlig kær. Han havde hatten i hånden og hilste venligt til alle sider, som en mild og nådig konge, der ved hjemkomsten ser sig omringet af sit elskede, trofaste folk.

Vognen standsede nogle få skridt foran borggårdsporten. Præsten, der var mødt i ornat, trådte op på en forhøjning, som man i samme øjemed havde anbragt lige ved porten, og bød i en kort, men alvorlig og hjertelig tale hr. Helmoth og hans unge hustru velkommen til hjemmet. Da han var færdig og trådte til side, red ridefogden tæt hen til kareten, blottede hovedet og bøjede sig spørgende ned til sin herre, der svarede med et smil og et befalende nik. Fogden trak sig derpå lidt tilbage, holdt stille og begyndte så i en yderst underdanig og smigrende tone en tale, der blev så urimelig lang, at den lod til aldrig at ville få ende.

"Det brune øg huer det ikke, dette her; hun ville hjem nu," hørte jeg Jens Top sige til sin sidemand.

"Fogden kunne også gerne have sparet sig den ulejlighed," brummede den anden; "en himmelhund er han til at skælde ud, men han prædiker s'gu skidt!"

Ridefogden blev omsider færdig; men nu red sognets oldermand frem og lavede sig til. Det var en pæn, gammel mand. Han tog sin hat af, og vinden legede med hans lange, hvide hår. Den tale, han holdt, var ikke overdreven lang, og dens indhold var i korthed følgende:

Han "hørte ikke til de lærde" og kunne kun mådeligt belægge sine ord. Han ville derfor ikke bruge omsvøb, men gå lige løs på sagen og udtale, hvad der i denne stund fornemmelig rørte sig

ikke alene i hans, men vistnok i enhver tilstedeværende bondes hjerte. Det var da for det første glæde over at se den "nådige" unge frue, der nu for stedse skulle bo på gården, i godsets midte, og forsøde dagene for den "nådige" herre, og hun kunne være overbevist om, at bønderne, som her var kommet sammen for at se hende, af hjertet lykønskede hende til og vel undte hende alt det gode, der ville falde i hendes lod; men ved siden deraf havde de også et ønske og en bøn for sig selv: at hun ville blive dem "en god og nådig frue". Hun måtte vel huske på, at det var af bondens møje og sure sved, at herrerne og fruerne skulle leve, og at når de dansede på roser og liljer, måtte han og hans lige vandre fuldmødige fjed ad trange stier, hvor foden såredes af torne og skarpe sten. "Tænk derpå, nådige frue! Og vær mildelig sindet mod den stakkels trælbonde, og lad en del af den mildhed, der skinner Dem af øje, komme os tilgode i vore tunge og trange kår; så er jeg vis på, at vi med Guds hjælp bliver lykkelige og tilfredse!"

Under denne korte, hjertelige tale herskede der den mest lydløse stilhed, og næppe et ord gik tabt for nogen, der var nær nok til at kunne høre det. Hr. Helmoth og hans frue så hele tiden ufravendt på bonden, og det var tydeligt, at hans ord ikke var spildte, men gik dem begge til hjerte.

Da han var færdig og atter havde indtaget sin plads, rejste hr. Helmoth sig og takkede på sin hustrus og egne vegne for alle de beviser på kærlighed og hengivenhed, hvormed de var blevet modtaget; hverken han eller hun skulle nogen sinde glemme det! Han takkede i lige måde for de gode ønsker, der var blevet udtalt over dem. Bønderne kunne være forvissede om, at ligesom de hidtil var blevet behandlede med mildhed, således

skulle det vare ved; for det var hans hustrus som hans eget alvorlige forsæt at omgås deres undergivne således, at båndet, der forenede dem, "kunne flettes af trende strenge: kærlighed, tillid og hengivenhed!"

Efter denne tale, som jeg er vis på var oprigtigt ment, fik ægteparret nok et hurra, der om muligt var stærkere end det første, og inden det endnu havde udrunget, satte vognen sig atter i bevægelse og kørte ind i borggården. Hvad dér gik for sig, kan jeg intet fortælle om; for der havde selvfølgelig ingen lov at komme uden "de herskabelige" med deres nærmeste tjenerfølge.

Ridefogden oplod nu atter sin røst. Men den tale, han nu holdt, var kort og fyndig og vandt stort bifald. Den lød således:

"Det er vor nådige herres og vor nådige frues nådige vilje, at mændene, som har mødt til hest, ikke må tage hjem, inden de har fået noget at spise og drikke. Vil I altså søge hen i langloen, der vil I finde et velforsynet bord, som I kan sætte jer ved og nyde, hvad I trænger til."

"Tak, Deres Højærværdighed! Taksigelse og tusind tak!" svarede Jens Top, og rytterne gav ridefogden et hurra.

De red deres heste ud gennem porten og lod dem græsse på agrene, hvorpå de selv gik ind og gjorde sig til gode i langloen.

Om aftenen eller rettere, det meste af natten var der dans for gårdens folk i en af laderne, hvor der var indrettet en god og rummelig danseplads for de unge og ved siden af et lukaf med borde og bænke, hvor de ældre kunne sidde og drikke, snakke og røge tobak.

Herren og fruen kom en gang i aftenens løb ned i dansestuen, og med hinanden under armen gik de stuen nogle

gange rundt i de dansendes rad. Derefter tog de plads på to stole, der i hast skaffedes til veje, og sad og så til. Det syntes, at det i høj grad fornøjede dem, navnlig hende, at se på bøndernes dans.

I løbet af tre år lærte jeg bødkerhåndværket til en sådan fuldkommenhed, at jeg gerne kunne have gjort svendestykke; men min læretid var nu en gang fastsat til fem år, og der kunne ikke være tale om nogen afkortning.

Imidlertid havde Holst begyndt at få bisselæder i skoene, og da han nu godt kunne undværes, var der ingen, der holdt på ham; han forlangte og fik sin vandrebog påtegnet, snørede sin randsel, sagde os farvel og begav sig på rejse.

I den øvrige del af min læretid var jeg ene på værkstedet hos mester Hans.

Dagbog

Et godt skridt fremad på min livsvej er tilbagelagt: *Jeg er svend* og har mit lærebrev i lommen. Prøven aflagde jeg i købstaden B., hvor bødkerne har lav, og i dette blev jeg optagen med mange sære ceremonier. Hvis jeg ville, kunne jeg nu rejse al verden rundt og få meget at se; men lysten dertil er ikke så overhånds stor. Mester og hans kone vil da også nødig af med mig. Hun bilder sig stundom ind, at jeg er deres søn, og kalder mig ofte Hansemand i stedet for Laj. Jeg står i høj yndest hos nådigherren, der vist ville synes ilde om det, hvis jeg nu rejste bort, og eftersom han så vel har sørget for mig, kunne jeg ikke godt være bekendt at gøre ham imod. Der er også noget andet, der holder mig tilbage. Jeg bliver.

Hvor er det dog et par ejegode folk, mester og hans kone. Jeg bor nu hos dem og får både kost og løn og har det så godt, at jeg ikke ved den, jeg ville bytte med. De har givet mig det gamle, rødmalede skatol, der står i dagligstuen, til at gemme mit tøj i. Inden for klappen er der rum for mine få bøger, mit skrivetøj og mine noder. Jeg er meget glad ved, at jeg kan lidt musik, og at jeg både kan læse og skrive. Derfor takker jeg mine kære forældre i deres grav. Gud give, at jeg må samles med dem i det evige liv!

At gøre disse optegnelser er mig en nyttig og fornøjelig tidkort.

I dag var jeg sysselsat med at kløve træ på grønningen uden for værkstedet. Jeg hørte, at der kom en gående gennem ladegårdsporten, og vendte mig om for at se, hvem det var. Og

så var det såmænd Jens Top. Han skråede hen til mig med hatten svingende i cirkelbevægelse som sædvanlig.

"Daw, go' daw, Laj, og tak for de forrige dage!" begyndte han.

"God dag, Jens Top, og velkommen til gårds!"

"Tak for det. Er han hjemme i dag, ham selv?"

"Ja, han er."

"Hæ' ja, for jeg har en begæring til ham. Kan du give mig et godt råd? For jeg ved, han ynder mig ikke, og jeg er ræd for, han siger nej."

"Han har måske hørt, at I kører i skoven om natten?"

"Det skulle være sært andet; men jeg har ellers ikke gjort det i de senere år."

"Ja, hvad råd skal jeg kende jer? Bliv bare ved at pine på, så giver han sig nok til sidst."

Jens mente, det var et godt råd, og lavede sig til at rangle videre med sin pigkæp, da herren i det samme kom ned igennem borggårdsporten. Jeg skyndte mig at tilføje:

"Hvis han siger nej og vil undgå jer, så er det tænkeligt, at han smutter ud i haven mellem husene histhenne, hvor I ser hunden stå bunden. Men I skal ikke være bange for at følge ham. Tag bare hatten af for hunden, så gør den jer ikke noget."

Jens Top frembar sin bøn; men svaret, han fik, var vist afslående, hvilket jeg kunne skønne af hr. Helmoths alvorlige miner og ivrige hovedrysten. Den sølle mand blev imidlertid ved at pine på, og da herren ikke på anden måde kunne blive ham kvit, skete det, som jeg havde tænkt: han smuttede forbi den store, glubske lænkehund ud i haven. Jens betænkte sig et øjeblik, men trådte så rask frem og nærmede sig gennemgangen, hunden fo'r ud imod ham og spærrede ham

vejen; men Jens snappede resolut hatten af – og øjeblikkelig stak Kerberus halen mellem benene og krøb ind i sit hus, mens han slap igennem.

Da Jens kort efter kom tilbage, lo han over hele ansigtet.

"Nå, hvordan gik det så?" spurgte jeg.

"Det gik sådan, Laj, at i førstningen var han lidt kæphøj og ville ikke have med mig at gøre; men da jeg så kom ud i haven til ham, råbte han straks: "Hvem har lært dig det med hunden?" Jeg kunne ikke dølge det, men svarede, at det havde du lært mig. "Den gavstrik!" sagde han i en mildere tone, og til sidst sagde han ja. Jeg kunne mærke, at du står bandsat højt hos ham."

Jeg spurgte Jens Top, om jeg måtte få at vide, hvad det var, herren havde lovet ham.

Han fortalte mig da, at han var kommet fra gården, og at han havde forlangt at blive røgter her. Det var det, herren endelig havde givet ham løfte på.

"Men Mariane? hvad skal hun så blive til?"

"Hun skal bo i et bitte hus ovre i vor by – å, hun slår sig nok igennem," svarede han.

Jeg tror, han var glad ved at skulle leve adskilt fra hende.

Nu er det såre sjældent, jeg får et glimt af Lise at se; for jeg kommer der næsten aldrig, uden når jeg er sikker på, at ridefogden ikke er hjemme. Sidst jeg var der, sad Lise og jeg på slagbænken og legede "trække handsker", og hun lagde sine bløde hænder mellem mine, der er hårde og barkede. Skønt hun er fjorten år og næsten fuldvoksen, er hun dog i meget et barn endnu. Allerbedst som vi sad, trådte faderen ind, og vi tog øjeblikkelig vore hænder til os. Hans åsyn var mørkt, og det blev endnu mørkere, da han fik øje på mig.

"Hvem har haft bud efter dig?" sagde han barsk. "Dit sted er ikke her, og jeg kan ikke udstå det narreværk, du bruger med tøsen. I er nu begge for gamle til sligt."

Der trænger mere ind på mig. Birgitte er gået til sengs, og bliver dårligere dag for dag. Konerne kommer og går, og i dag har præsten været her for at berette hende. Mester viger ikke fra sygesengen hverken dag eller nat, og jeg må være ene på værkstedet. Med al hans værkelighed savner jeg ham dog, og hvad jeg ikke savner ham, savner jeg hende. Det var så rosomt, når hun sad herinde hos os, nynnede Kingos salmer og talte milde trøsterige ord. Nu synes værkstedet mig trist og kedeligt. Dets gode ånd har forladt det.

Jeg har set hende; men hun ligner ikke sig selv mere, så afpillet og indfalden er hun blevet i denne månedstid. Der var en forklaret ro over hendes ansigt, og hun lå stille og så på mig. "Hansemand!" sagde hun næppe hørligt og smilede til mig. "Ja, jeg ved ellers nok, at det ikke er ham; men jeg kalder dig således, for det navn er kønnere end dit. Giv mig din hånd, min kære dreng! Farvel! Og Vorherre lade lyse sit ansigt over dig! Slip ikke Jesus af dit hjerte, indtil du ser ham klarlig i det evige liv!"

Jeg kunne ikke holde mine tårer tilbage, og endnu, mens jeg sidder her ved skatollet og skriver dette, stjæler de sig ned ad mine kinder.

Nu hviler Birgitte på kirkegården ved siden af sin uforglemmelige Hansemand.

Tiden ruller hen over vore hoveder uden at ænse vore savn og vore sorger. Vi har fået en fremmed husholderske. Hun kan

holde huset i stand og lave mad til os; men – det er ikke Birgitte. Mester tager sig tabet af sin ægtefælle meget nær; men han begynder dog nu at indfinde sig på værkstedet igen og tage del i arbejdet. Næsten daglig går han til kirkegården og ser til Birgittes grav, og så ofte jeg har stunder, ledsager jeg ham.

Der er nu hengået to år siden Birgittes død. Lise er blevet kammerpige hos nådigfruen; men hun er her ikke mere; for hele herskabet: herren, fruen og begge børnene, er rejst til hovedstaden og bliver måske borte både år og dag, og hun er rejst med. Jeg kan ikke længere skjule det for mig selv: hun er mig dyrebarere end nogen anden kvinde i den hele verden. Gud lade sine hellige engle være med hende og bevare hende i den store stad.

Jeg lever meget ensomt på den store gård, hvor det dog vrimler af mennesker. Jens Top kommer daglig ind til mig; men jeg skøtter ikke meget om hans besøg, da jeg stadig opdager nye skyggesider hos ham.

En søndag kom han ind i dagligstuen til mig med en lærredspung fuld af sølvpenge. Jeg sad og spillede, men lagde violinen bort, da han sagde, han havde noget vigtigt at tale med mig om. Ovre i borgestuen sad der en jøde, som ville købe gamle sølvmønter, og da Jens havde pungen fuld af sådanne, skulle jeg hjælpe ham med at regne ud, hvor meget de var værd i "vor konges penge".

Jeg gik hårdt i rette med ham, fordi han havde nægtet at betale landgilde, ladet sig jage fra gården som en forarmet mand og tiltryglet sig en plads her som røgter, uagtet han var ejer af så mange penge.

Imidlertid havde han hældt pungens indhold ud på skatolklappen og talt pengene op i stabler. Om jeg så ville gøre regningen op for ham?

Deri føjede jeg ham; men jeg var lidt vred på Jens og kunne ikke modstå lysten til at drive lidt løjer med ham til straf for hans lumskeri.

"Men vil I handle med jøden," sagde jeg, "tag Jer så i agt, at han ikke snyder Jer, for det vil den slags folk gøre, hvor de kan. Se en gang!"

Idet jeg sagde dette, greb jeg ham pludselig fast ved armen og pegede mod døren, som om jøden stod der på lur efter hans penge.

Jens så sig forvildet omkring, og skønt han ingen fik øje på, var han dog blevet så forskrækket, at han satte armen for pengestablerne og ragede alle sine sølvpenge ned, så de trillede hen ad gulvet.

Jeg lo.

"Katten skulle rive dig!" sagde han og gav sig til at kravle om på gulvet og samle penge op.

Om han fik gjort nogen handel med jøden, ved jeg ikke.

Nu ved jeg, hvad han bruger sine penge til: han drikker værre end før og har stadig en brændevinsflaske i sin kiste inde i karlenes herberg. Forkarlen sagde mig det, og i mørkningen fulgtes vi ad derind og drejede kisten om, så at nøglehullet kom til at vende ind mod væggen, hvorpå vi skjulte os henne i den mørkeste krog. Lidt efter kom Jens, snakkende med sig selv: "Nu skal jeg have mig en dram, rigtig en god dram skal jeg have, en, der kan varme!" Og han skrabede med nøglen ned ad

kistens side. "Hvad skam, hvor er det nøglehul blevet af? Det var da bandsat, er det ikke til at hitte!"

Han blev ved at lede om det og imedens at småbande; men til sidst opgav han det og gik sin vej, idet han mumlede: "Den må være forhekset – hvem skulle have troet det!"

I morges kom han ind på værkstedet og fortalte, at i aftes havde en vendt hans kiste avet, så han ikke kunne finde nøglehullet, men at han nu havde fået den vendt rigtig igen.

Jeg sagde ham, at det var mig, der havde spillet ham dette puds, fordi jeg vidste, hvad han ville i kisten, og jeg formanede ham, så godt jeg kunne, til at vænne sig af med det fylderi, hvorved han ødelagde sig selv på sjæl og legeme. Ja, han gav mig de højtideligste løfter om forbedring. Nu gælder det, om han vil holde dem.

I Guds navn! Så har jeg da nu fulgt min kære læremester til hans sidste hvilested. De hviler så sødeligt ved hinandens side, mester og Birgitte med "Hansemand midt imellem". Jeg har nu fem grave at pynte og passe og skal visselig ikke glemme det. Til foråret skal også mester få sit rosentræ; det har han fortjent.

Jeg tror, han døde som en oprigtig kristen.

Hillemænd! Ridefogden vil have mig bort, og jeg tænkte endda, jeg skulle beholdt pladsen. Hans sagde, jeg skulle tages til soldat, hvortil jeg svarede, at den røde trøje var jeg ikke ræd for at få på, men at nådigherren havde givet mig fri.

"Beviset!" råbte han heftig.

"Det har jeg ikke," svarede jeg, "for nådigherren har intet bevis givet mig; men hans ord er vel også nok."

Det var tydeligt, at han var glad ved dette svar; men det var en skadefro glæde. Han sagde, at et mundsord var et mundsvejr, der dunstede bort, og at nådigherren var blevet omsindet. Jeg skulle springe soldat.

Det er dog vist kun hans eget påfund; men kan han sætte det igennem, så gør han det.

Vi får at se.

Glæde og fryd! Herskabet er kommet hjem, og jeg har set hende! De har været borte et år, en måned, to uger og fire dage. Hun ser lige så god og skyldfri ud som forhen, men langt kønnere og mere udviklet. Jeg holder ikke af, at hun går så fint klædt; men det skal vel så være. Mon hun nogen sinde bliver min? Det står i Guds hånd.

Med herskabet er der fulgt et ungt menneske, som nok skal havde den ledige skovriderplads, siger man. Jeg har mødt ham et par gange og kan ikke lide ham. Der stikker en ræv under det mælkefjæs; jeg kan se det på hans lurende blik. Vims bitte fyr for resten, har knurrehår, som han altid går og vrider i, skal vel også kaldes køn. Pigerne synes at være rent forgabede i ham.

Han har bidt sig fast hos ridefogdens. Det huer mig slet ikke. Hvor længe mon han skal gå og drive her?

I dag har jeg talt med nådigherren, og han var lige så venlig imod mig som tidligere.

Jeg spurgte, om jeg skulle være soldat.

Han lagde hånden på min skulder og svarede med et andet spørgsmål: "Sig mig, er der noget i vejen mellem dig og ridefogden?"

"Nej, ikke det mindste, så vidt jeg ved."

Han gik nogle gange frem og tilbage på gulvet; så standsede han foran mig og sagde smilende:

"Nå, ikke det mindste? Slet intet, du kunne tænke dig?"

Jeg vidste ikke, hvad jeg skulle svare, og det var jo dumt. Mine kinder begyndte at luebrænde, fornam jeg, og hvad jeg fik frem, var stammende og meningsløst.

"Stakkels svend, er det sådan, det er fat!" sagde han med et velvilligt smil og purrede mig i håret; "men ikke forknyt, det jævner sig nok!"

Jeg gentog mit spørgsmål, om jeg skulle springe soldat.

"Nej, vist ikke, nej! det har jeg jo lovet dig, og det er vel tilstrækkeligt? Du er jo bødker, og som sådan kan vi ikke undvære dig. Vil du have pladsen efter mester Hans, så er den din fra nu af?"

Det var just det, jeg helst ville. Jeg forlod ham med hjertet fuldt af lykke og håb.

Hvorledes skulle jeg få hende i tale?

Jeg er om en hals! Hun har en bejler, og en, der er langt anseligere end jeg.

Det var i middagsstunden. Nogle af karlene og jeg gik ude på grønningen og øvede os i brydning. Jeg havde gode kræfter, og jeg kunne vælte dem, den ene efter den anden, så tit de ville rejse sig.

Så var der en af dem, der sagde: "Tys! hvem er det, der ler og snakker så højt ude i haven?"

"Å," sagde en anden, "det er jomfru Lise og den unge skovrider. Lad dem kun gå."

Den samme opdagelse havde også jeg gjort, og den snørede mit hjerte sammen. Legen havde jeg nu tabt al lyst til. Jeg gav mig til at kløve træ, de sværeste blokke, jeg kunne finde, på dem kølede jeg det hede blod.

Arbejdet gjorde mig roligere. Jeg støttede nødden mod jorden og sagde til mig selv: "Du er en nar, Nikolaj! Hvad ondt er der i, at hun taler med skovrideren? Det er jo ikke dermed sagt, at de er kærestefolk. Gå ud til dem!"

Det gjorde jeg. I en af gangene mødte jeg herren og fruen, der kom gående arm i arm. Det er hændt før, og jeg var vis på, at de intet havde imod, at jeg gik der. De nikkede begge venligt til mig, og herren sagde: "God dag, Nikolaj!" og de gik videre.

Jeg gik langsomt op og ned ad gangene. Lise og skovrideren så jeg længe ikke noget til; men omsider kunne jeg høre dem omme i en af sidegangene. Han snakkede højt og fortalte hende en gruelig mængde, lod det til, og det værste var, at hun syntes at finde behag i hans historier; for af og til kom der et muntert latterudbrud fra hende. Jeg blev ved at gå, og da jeg var kommet ned for enden af sidegangen, fik jeg øje på dem. De kom gående side om side, men dog ikke arm i arm. Da de fik mig at se, blev Lise ikke i mindste måde forvirret eller undselig, men forlod straks skovrideren, ilede hen til mig, gav mig hånd og sagde god dag til mig, alt så naturligt og ligefremt, at jeg blev skamfuld over mine mørke tanker. Imidlertid må hun vist have læst sig til noget i mit ansigt; for med ét blev hun blussende rød, og med et: "Farvel, Nikolaj! Farvel hr. skovrider! og tak for

Deres historier!" ilede hun, yndig og let som en hind, op ad havegangen efter bygningen.

Skovrideren ville kalde hende tilbage. "Bedste jomfru!" råbte han, "hvi flygter De fra mig? Jeg har endda så meget at sige Dem!"

Han var iført en grøn klædes frakke med blanke knapper, havde hvidt i brystet, på benene pæne støvler med hvide, slubrende skafter, og så unægtelig godt ud. Jeg havde mit vadmels arbejdstøj på og mit skødeskind, og mit fodtøj var et par jernkrampede træsko. Ja, sikken en forskel, der var på os!

Idet jeg vendte mig om, stod han med korslagte arme og så på mig.

"Hvem er han?" spurgte han i en overlegen, yderst hånlig tone.

Jeg følte en urimelig lyst til at bøje enderne sammen på ham; men jeg lod mig nøje med også at lægge mine arme over kors, se ham hvast ind i ansigtet og sige:

"Hvem er han?"

Han blev vist bange for mig; thi han skiftede farve og veg et par skridt tilbage. "Jeg tror, den karl er forrykt!" mumlede han. Dermed vendte han sig fra mig og gik sin vej.

Der er ikke andet for, end at jeg må se at vinde den fagre mø. Før får jeg aldrig fred.

Det er søndag i dag. Kusken ligger syg, og der kom i morges bud ned til mig, om jeg ville køre for nådigherren til kirke.

Ved kirken hørte jeg en mærkelig nyhed. Folk talte meget om en hemmelighedsfuld fremmed, som i nogle dage havde boet på kroen, og som lod til at ville blive i længere tid. Han taler sjælden med nogen, sagdes der, og når det en enkelt gang sker,

spørger han ud om herregården og vil blandt andet vide besked om mig! Han taler dansk, men der flyder tit et fremmed ord med ind, som ingen forstår. Hans påklædning er købstadsagtig, og penge har han ingen mangel på, så vidt krofolkene kan skønne. Der er gjort forsøg på at fritte ham ud; men han undgår omhyggeligt at give oplysninger om, hvem han er. Om aftenen går han ud og vender først tilbage ved sengetid.

Jeg har så mine egne tanker om denne mand. Give Gud, at jeg ikke tager fejl!

I dag har jeg været i kroen. Jeg fik konen til at gå ind og banke på den fremmedes dør. Han lukkede ikke op, men spurgte, hvad hun ville. Hun svarede, at der var en, som ønskede at få ham i tale. "Sig ham, jeg vil ingen tale med!" råbte han og drejede nøglen om. Jeg kunne høre ham gå frem og tilbage på gulvet derinde. Konen rystede på hovedet og gjorde korsets tegn for sig. Jeg måtte gå med uforrettet sag. Da jeg gik hen ad stenbroen, kunne jeg ikke lade være at skotte til vinduet, og jeg så da et glimt af en ældre mand med gråsprængt hår og skæg; men han trak sig hurtigt tilbage fra vinduet, så jeg ikke så mere til ham.

Min medbejler – for det er han sikkert – har nu forladt gården og opslået sin bopæl i skovriderboligen, og det er kun en gang imellem, han kommer her.

Nu er jeg det lykkeligste menneske under solen: jeg har bejlet og fået Ja!

Det er søndag aften, og jeg kommer lige fra ridefogdens, hvor jeg har tilbragt det meste af eftermiddagen. Han var nemlig ikke hjemme, og vi tre: hun, hendes moder og jeg, sad så rart sammen og fik tiden til at gå fornøjeligt med at opfriske gamle, kære minder fra den tid, da Lise og jeg var børn. Jeg ved ikke, om det skete forsætligt eller tilfældigt, men moderen forlod en gang stuen og lod os være ene. Jeg tænkte: nu eller aldrig! og – –

Nej! jeg vil ikke forsøge på at beskrive, hvad der dog er ubeskriveligt. Nok er det: jeg føler endnu trykket af hendes bløde arme, da hun hang om min hals, jeg hører ordet – det dejligste, jeg nogen sinde har hørt! – hun åndede det ind i mit øre som svar på mit spørgsmål, om hun ville være min for hele livet, og jeg smager endnu sødmen af hendes læber, da de mødte mine i det første kys.

Du min Gud! hvormed har jeg stakkels syndige orm gjort mig værdig til så megen lykke?

Da moderen vendte tilbage, så hun forskende på os begge. Så satte hun sig hen til bordet med sit sytøj, som hun bøjede sig ned over, mens det ene dybe suk efter det andet steg op fra hendes bryst.

Hun lod til sidst sytøjet synke ned i sit skød, lagde hænderne i hinanden og så med et inderlig kærligt udtryk først på datteren og så på mig.

"I kan jo lige så godt sige mig det, da jeg jo dog ved det alligevel," sagde hun.

"Mo'r, søde mo'r!" Med dette udbrud kastede min kæreste sig i sin moders arme. De græd begge og kyssede hinanden.

"Der har du hende, min kære Laj!" sagde Inger og lagde pigens hånd i min. "Tag hende i Guds navn! Jeg kan ikke andet, skønt tårer og modgang vil det måske berede både eder og mig, inden alt bliver godt."

I dag har jeg haft en sammenkomst med min kæreste. Vi vandrede sammen i lunden i mørkningen og var så heldige, at ingen forstyrrede os.

Blandt andet kom jeg til at ytre, at min lykke ville have været endnu mere fuldkommen, hvis jeg havde haft en eneste slægtning, til hvem jeg kunne have betroet den, og som ville have glædet sig med mig.

Derved kom jeg i tanker om det, jeg havde hørt hin søndag ved kirken, og jeg meddelte hende, hvad folk havde sagt, samt mine egne tanker derom. Som børn havde vi ofte talt sammen om morbroder Jørgen, dog uden at hun havde fået noget at vide om hans tidligere forhold til hendes moder.

Hun gik straks og ivrigt ind på min urimelige formodning og påstod, det måtte være ham.

Vi havde sat os på en græstørvsbænk.

Det syntes, som om noget rørte sig i løvet bag ved os, og at en drog et langt suk.

"Kan du høre os, kære morbroder!" sagde jeg, "så kuk en gang, ihvor du er!"

"Kukkuk!" lød det ganske tydeligt inde fra buskene. Lise blev forskrækket, og der undslap hende et dæmpet skrig. Jeg sprang som en forstyrret omkring mellem buskene, kaldte og ledte, men der var ingen at finde.

Det var skøn Valborgs dag i dag, og der har været dans i skoven.

Lise og jeg havde aftalt at ville være med; men følges ad derned kunne vi ikke, da hendes fader, der våger over hende med tusindfold omhu, havde sagt, han ville ledsage hende til dansepladsen og selv fornøje sig med at se på dansen.

Jeg gik altså alene, lidt senere end de andre folk.

"Hvem er den høje, pæne karl, der kom og satte sig til højre?" spurgte et noget gammelagtigt kvindemenneske, som sad på bænken i nærheden af mig.

"Kender du ikke ham? Det er Laj på gården," svarede en af dem, der sad hende nærmest.

"Er det Laj? Så har vi dæneme tjent i gårde sammen og været kærestefolk – tihihihihahaha!"

Jeg tog hende lidt nærmere i øjesyn. Jo, ganske rigtigt, det var såmænd Stine.

"Han var næsten for pæn til dig, det bliver vel snarere ham og jomfru Lise," bemærkede en anden.

Jeg gik hen og satte mig hos Stine.

"God dag, Stine!"

"Tak, skal du ha'e, Laj! det var dæneme knap, jeg kunne kende dig!"

Vi snakkede lidt om "de gamle dage", og jeg kunne skønne, hun var glad ved, at jeg ville kendes ved hende.

Da spillemanden i det samme begyndte på et nyt stykke, sagde jeg til hende:

"Vil du danse denne dans med mig?"

"Ja, jeg vil dæneme, og du skal have tak til!"

Vi trådte ind i de dansendes kreds.

Der blev lagt mærke til os, skønnede jeg, men ikke en eneste lo. Jeg vidste, at når jeg dansede med Stine, ville ingen mere håne hende, og det var det, jeg ville opnå.

Da jeg havde danset pladsen nogle gange rundt og syntes, at nu kunne det være nok, trådte jeg ud af kredsen og førte Stine til sæde på bænken igen. Henne ved indgangen stod der fire nyankomne, og synet af dem fik mit hjerte til at banke heftigt. Det var Lise, hendes forældre og skovrideren. Denne gjorde et skrabud for min kæreste, og snart hvirvlede de sig rundt i kredsen mellem de andre dansende, hun rank og yndig som den kønneste af de unge bøge i den nys udsprungne skov.

Jeg nærmede mig ridefogden og hans kone og spurgte ærbødigt, om hun ville give mig en dans. Der var ingen ting i vejen, hun rakte mig hånden, og vi trådte ind i kredsen og dansede.

Den næste dans dansede jeg med min kæreste.

Da denne dans var forbi, blev der et lille ophold. Jeg havde besluttet at danse tre gange i rad med Lise; folk måtte godt vide, at vi var kærestefolk. Men da det skulle til at gå los igen, ilede skovrideren til og bukkede for hende. Jeg var imidlertid lige så hurtig, og vi nåede målet lige tidligt. Hun rakte mig hånden og lod ham stå. "Der blev De s'gu snydt, skovrider!" råbte Jens Top. Næste gang gik det lige så, og Jens Top sendte også denne gang skovrideren en spottende bemærkning.

Skovrideren var rasende og sendte mig det ene blik mere glubsk end det andet. Ellers lod han sig ikke mærke med noget, men tumlede sig i dansen på en overgiven måde. Da jeg havde opnået, hvad jeg ville, lod jeg ham uhindret danse med min kæreste, så tit han ville; det syntes, at det forefaldne

efterhånden glemtes, og ridefogden kom da også til at se lidt "skred" ud igen.

Alting var nu kommet i god gænge, og ingen tænkte på andet end at more sig; men så på én gang blev der ufred i lejren.

Skovrideren havde taget plads på bænken ved siden af en halvfuld stodder. Idet jeg dansede dem forbi, spyttede stodderen på mig, skovrideren stod op, tog en pige ved hånden og trådte i dansen. Første gang agtede jeg ikke herpå, men tænkte, at stodderen vel havde gjort det af vanvare. Men da jeg næste gang dansede ham forbi, spyttede han atter på mig. Jeg standsede og sagde, han skulle lade være. Stodderen grinede og spyttede tredje gang, og nu blev jeg vred og greb ham i kraven. "Å nej, å nej! det var skovrideren, der fik mig til det," stammede synderen og så helt forbløffet ud.

"Det er løgn, han siger!" råbte skovrideren; men jeg følte mig overbevist om, at det var sandt, og mit vredesbæger kogte over, så at jeg ikke kunne styre mig selv. "De er nok ikke så fin en fyr, som De giver Dem ud for!" sagde jeg, idet jeg kastede kløerne i den gode skovrider og løftede ham højt op. De dansende havde holdt op med at danse, og alle gav agt på os. Jens Top råbte: "Læs nu Deres fadervor, bitte skovrider, for De vil vist snart til at dø!"

Jeg havde også sikkert nok kastet min modpart hårdt til jorden og uden tvivl knækket adskillige ben i hans elendige krop, hvis jeg ikke var blevet hindret deri. Men Lise glemte i sin angst alle hensyn. Hun ilede til, slyngede sine arme om mig og udbrød: "Lad ham gå, sødeste ven! Er du ikke klogere end at smøre dig på ham? Slip ham for min skyld og lad ham gå!"

Hun havde ellers ikke haft nødig at bruge så mange ord; for jeg følte mig straks så from som et lam og satte skovrideren så

varsomt ned, som øl11 han havde været et svøbelsesbarn. Jeg skammede mig over, som jeg havde opført mig, og så mig undselig omkring. Ridefogden trådte nu til og sagde bydende:

"Kom Lise! Vi skal hjem!" og hun adlød naturligvis. Far og mor tog hende hver ved en arm for at værge hende, og således forlod de dansepladsen. Skovrideren fulgte noget slukøret bagefter.

Det var et lige så sælsomt som farligt eventyr, jeg havde i aften – i aftes, skulle jeg sige; for jeg ser, det er langt over midnat.

I mørkningen gik jeg, som jeg havde gjort hver aften i den senere tid, en lille tur omkring i haven og lunden, i håb om at mødes med min kæreste; men hun kom ikke, og siden skøn Valborgs dag har det været umuligt at få så meget som et glimt at se af hende.

Som jeg var kommet ned i den yderste udkant af lunden, hørte jeg en lyd, der syntes at komme fra en busk tæt ved stien, som om et menneske trådte i det tørre løv; men før jeg fik tid til at vende mig om, følte jeg mig bagfra grebet om overarmene af et par jernstærke næver. Jeg gjorde modstand og kæmpede som på livet løs, men kunne ikke stå mig; for der var to, en stor og en lille, og han, som havde grebet mig om armene, holdt dem fast som med skruestikker, så jeg ikke kunne løsrive mig. "Mord! Hjælp!" råbte jeg; men de stoppede et tørklæde i munden og rev mig omkuld, kastede sig med forenede kræfter over mig og holdt mig fast. "Kniven, kniven!" sagde den ene, og jeg tør dø på, at det var skovriderens stemme. "Her!" svarede den stærke med en røst, som jeg ikke kendte. Nu vidste jeg altså, hvad der

var tiltænkt mig, og jeg kæmpede som en rasende. Det lykkedes mig at få min ene fod for maven af den lille og sparke ham fra mig, så han blev liggende og gav sig ynkeligt. Nu havde jeg kun at gøre med én; men han var mindst min ligemand i kræfter og havde den fordel at have så godt fat om mine arme, som han ikke ville slippe, og som jeg altså ikke kunne gøre fuld brug af.

Mine kræfter var udtømte, og det forekom mig, at jeg så et blink af kniven, og jeg var lige ved at opgive alt håb, da der pludselig lød ilende fodtrin på gangstien. Den stærke slap mig øjeblikkeligt og tog flugten; den lille ville følge efter ham, men tog fejl af retningen og løb lige i armene på den kommende.

"Hvad er du for en slyngel?" råbte denne.

Å, hvilken sød musik i mit øre! Det var morbroders stemme.

"Av, for Satan! slip mig!" lød det med skovriderens pibende røst.

Med møje rejste jeg mig over ende og tog bindet fra munden.

"Morbroder," stønnede jeg; "lad kun skovrideren gå og kom hellere hen til mig."

Han slap øjeblikkelig sin fange og ilede hid.

"Er det virkelig dig, Nikolaj?" sagde han med en stemme, hvori hele hans sjæl lå; han knælede ned ved siden af mig og tog mig om halsen.

Da den stærke sindsrørelse omsider havde lagt sig så meget, at vi kunne komme til orde, spurgte han mig, om jeg var såret.

Jeg svarede nej, så vidt jeg kunne skønne, havde skurkene ikke fået mod til at gøre mig videre skade; jeg var kun noget fortumlet og i høj grad afkræftet.

Morbroders første spørgsmål gik ud på, hvad årsag der vel kunne tænkes til overfaldet. Det fortalte jeg ham omstændeligt;

han trykkede min hånd og sagde: "Ja, jeg ved, at du har trolovet dig med Ingers datter, og bliver hun din, da vil det glæde mig, hvis hun da er en god pige. Jeg har set jer sammen flere gange, og i det ydre er hun sin moder op ad dage!"

"Var det virkelig dig, der kukkede i buskene hin aften?" spurgte jeg.

"Ja, det var."

"Hvorfor kom du da ikke hen til os?"

"Jeg turde ikke, kære Laj. Du ved, hvad ret herremanden har over min person, og hvad der kunne blive min lod, ifald jeg blev røbet og han fik mig fat og ikke ville lade nåde gå for ret. – Du ved vel," blev han ved, "at jeg har levet i Holland i de år, vi har været skilte. Jeg er ugift og havde ingen at bekymre mig om uden mine kære slægtninge i hjemmet. Og hvor let kunne jeg ikke have mistet dig, så jeg havde stået ene og frændeløs i verden!"

Siden sit komme her til egnen, fortalte han videre, havde han hver aften sneget sig om her i lunden for at få mig at se.

Jeg spurgte, om det da ikke var hans agt at blive hjemme nu og henleve resten af sine dage hos mig.

Jo, bare han var sikker på at måtte få lov dertil, så havde han intet højere jordisk ønske.

Nu blev jeg pludselig veltalende. Jeg fortalte alle de gode og ædle træk om den unge herre, jeg i en hast kunne mindes, og – kort at fortælle: han besluttede sig endelig til at gå med mig hjem og ved lejlighed give sig til kende for herremanden, til hvem han da ville overgive sig på nåde og unåde.

Det er nu hen imod dag. Vi har siddet sammen på mit værelse det meste af natten og meddelt hinanden de

mærkeligste af vore livshændelser.

Min kære morbroder blev ved at sove sødeligt til langt op på dagen.

I nattens stilhed fattede jeg en beslutning, som jeg nu har bragt til udførelse, mens min kære gæst endnu lå på sit grønne øre.

Så snart jeg vågnede, stod jeg sagte op, vaskede mig og klædte mig på, og da jeg vidste, at nådigherren altid i morgenstunden arbejdede på sit kontor, gik jeg op og lod tjeneren melde mig.

Hr. Helmoth sad bøjet overskrivebordet, men lagde straks pennen bort og gik mig i møde, idet jeg trådte ind.

"God morgen, Nikolaj! Nå, hvad har du på samvittigheden?" begyndte han.

"Jeg har en bøn til Dem, nådige herre."

"Lad os kun høre den."

"Min eneste levende slægtning, en morbroder, som rømmede bort herfra i Deres faders tid, er vendt tilbage, og min bøn er, at De vil skænke ham tilgivelse og frihed."

"Ja, det gør jeg af mit fuldeste hjerte; det er mig en glæde at kunne gøre det, da jeg kender hans fortids historie, og den har rørt mig dybt. – Men hvorfor kom han ikke selv?" spurgte hr. Helmoth; "har han monstro ingen tillid til mig?"

"Jo, men han ved slet ikke, at jeg er gået herop; han lå endnu i sengen og sov, da jeg gik."

"Du ville altså berede ham en overraskelse på fastende hjerte? Det ligner dig!"

Før jeg gik, sagde hr. Helmoth, at jeg snart skulle komme igen og tage morbroder med, da han ønskede at se ham.

Idet jeg trådte ind i mit værelse igen, vågnede morbroder og gned sig i øjnene.

"God morgen, min dreng!" Sagde han. "Nå, jeg er nok en rigtig syvsover. Hvor du ellers ser frisk og godt ud, Nikolaj."

Med få ord meddelte jeg ham den glade tidende, jeg havde at bringe.

"Det er da vel ikke sandt?" sagde han hastig og satte sig over ende i sengen.

"Jo, lige så sandt, som at jeg sidder her."

"Denne gang er jeg altså kommet sovende til min lykke," sagde han. "Gud ske lov! Nu ser det så godt ud for mig, som det ikke har gjort i mange år! "

I eftermiddag var vi begge oppe hos nådigherren. Han lod sin frue kalde ind, for hun ville også gerne se den hjemvendte rømningsmand, der havde tilbragt så mange år i udlandet.

Morbroder har ladet alt sit tøj, som han havde stående i kroen, bringe herhen. Hans stadige opholdssted er nu hos mig.

Lise vedbliver fremdeles at være skjult for mig.

Skovrideren går endnu lige så strunk ind og ud hos nådigherren som tidligere. Det må være en fræk person. Når vi mødes, vender han det hvide i øjnene ud. Han har vist endnu mere ondt i sinde. Jeg har ikke lagt skjul på hans voldsfærd imod mig. Hvi skulle jeg gøre det?

Når ridefogden går her forbi, skotter han så underligt til min dør. Han ved vel nok, hvem der er indenfor hos mig.

I dag har jeg været i forhør. Hr. Helmoth holdt det selv. Vi var tre, som blev forhørte: morbroder, skovrideren og jeg. Hvorfor også ridefogden var tilkaldt, ved jeg ikke. Han holdt i førstningen med skovrideren.

Efter at jeg, på nådigherrens tilskyndelse, havde fortalt hvorledes alt var gået til ved overfaldet, blev skovrideren tilspurgt, om han havde noget at fremføre til sit forsvar.

"Aldeles intet, nådige herre," svarede hykleren med forstilt oprigtighed, "uden den påstand, som jeg med fuld føje kan gøre: at beskyldningen er falsk, og at jeg må antage, at personen ikke er rigtig i hovedet."

"Det mener jeg næsten også," sagde ridefogden i en spagfærdig tone og småhostede.

"Vil så vidnet afgive sin forklaring," sagde hr. Helmoth.

Mit eneste vidne var morbroder, og han berettede nu så omstændeligt som muligt, hvad han havde været vidne til. At det var skovrideren, der ved den omhandlede lejlighed løb ham i favnen, var han villig til at sværge på; thi skønt han på grund af aftenens dunkelhed ikke helt tydeligt havde kunnet se hans ansigt, så kunne han dog ikke godt tage fejl af hans stemme, der var høj og noget pibende og let at kende for den, som en gang havde hørt den. "Og under mit ophold i kroen," sluttede morbroder, "har jeg oftere haft lejlighed til at se og høre denne person, og jeg har bidt godt mærke i ham."

Nådigherren ville vide, ved hvilke lejligheder de havde truffet sammen.

"Jeg skal nævne én sådan lejlighed," sagde morbroder; "da så og hørte jeg ham i flere timer. Det var ved skovfesten skøn Valborgs dag. Jeg stod skjult af nogle tætte buske i nærheden af

dansepladsen og var vidne til, hvorledes skovrideren fik et utilregneligt menneske til at spytte på min søstersøn."

At skovrideren nu begyndte at tabe holdningen, var let at se. Han skælvede og var lidt bleg.

"Denne beskyldning kan vist næppe bevises," sagde ridefogden og trippede om, hvor han stod.

Jeg påstod Jo og navngav en karl og en pige, der var kommet til mig og havde givet mig meddelelse om, at de havde hørt hvert ord, som skovrideren ved den omtalte lejlighed havde sagt til den fulde mand.

Hr. Helmoths ansigt var blevet mere og mere mørkt. Han sagde nu til min modpart:

"Du kan lige så godt bekende først som sidst; for at du er skyldig, er jeg overbevist om."

"Nåde, nådige herre!" stammede synderen.

Det er nu min formening, at nådigherren er alt for "nådig" ved denne lejlighed; for han lod æselen slippe med, at han skulle pakke sig bort og aldrig mere lade sig se på godset. Det forlangtes ikke en gang, at han skulle nævne sine medskyldige.

"Og til denne elendige karl ville du have givet din eneste datter?" sagde han til ridefogden, så snart skovrideren havde forladt værelset.

"Unægtelig," svarede den tiltalte, "men ved nådigherrens nådige forsyn blev det afværget."

"Ved Guds forsyn, skulle du sige, og ikke ved mit forsyn, mand! Men," vedblev han, "mon ikke den rette svigersøn skulle stå der?"

Han pegede smilende på mig.

"Det er dog vist kun nådigherrens spøg? Min datter kunne nok gøre et bedre parti."

"Må jeg tale et par ord med Dem," sagde morbroder til ridefogden og førte ham hen i en vinduesfordybning.

De talte sagte sammen, og det eneste ord, jeg tydeligt kunne opfange, var "hollandske gylden", der forekom flere gange. Ridefogdens ansigt opklaredes mere og mere, og til sidst rakte han hånden frem, som ville han sige: "Der har De min hånd på det!" Men morbroder så ikke hånden eller lod måske således.

"Nå, er det så afgjort?" sagde hr. Helmoth, da de efter endt samtale vendte tilbage.

"Ja," svarede ridefogden fornøjet, "nu er det afgjort, og jeg vil ikke stå imod længere."

Nådigherren rystede min hånd og ønskede mig hjertelig til lykke. Så sagde han:

"Og hvis jeg nu må råde, så får vi snart et muntert bryllup. Hvem ved, om der ikke kan komme en anden skovrider og gøre os nye knuder?"

Jeg ilede forud for morbroder og ridefogden og var så heldig at træffe min kæreste hos sin moder, så jeg selv kunne bringe hende den glade tidende.

Lise sprang op og fløj mig om halsen i sin moders påsyn.

Jeg havde ofte tænkt på, hvorledes det ville gå til, når morbroder og min svigermoder mødtes.

Men hvor ganske anderledes skete det ikke nu.

Han gik roligt hen imod hende, rakte hende hånden og sagde:

"God dag, Inger! Det er adskillige dage, siden vi sidst så hinanden."

Hun tog på samme rolige måde hans fremstrakte hånd og svarede:

"God dag, Jørgen, og velkommen hjem! Ja, det er endda nogle dage siden."

Nu først kunne jeg forstå, at det var det naturlige og rette. De var begge færdige med at sejle den høje sø; livets storme var gennemkrydsede, og i aftensolens klare havblik rakte de hinanden hånden med et smil.

Slutning

I aften faldt ganske tilfældigt min gamle ven, dagbogen, mig i hånden, og da jeg har forsømt den så længe – så meget har jeg haft at gøre med at bære min overvættes store huslige lykke – vil jeg nu nedskrive nogle linjer som slutning på foranstående afsnit af min livshistorie. Det er den eneste måde, hvorpå jeg nogenlunde kan gøre godt igen, hvad jeg har forsømt.

Lise og jeg har været gift i to år; men det synes mig, som det kun er nogle dage siden, vi havde bryllup. Dagene heniler som korte sekunder, fordi vi elsker hinanden.

Nådigherren tilbød mig den ledige skovriderplads; men jeg elsker mit håndværk fremfor nogen anden syssel i verden og bad derfor om at "måtte blive ved det, jeg havde lært," hvilket da også tilstodes, og Lise og jeg bor fremdeles i bødkerboligen.

Når jeg står ved mit arbejde på værkstedet, kommer min kære kone imellem stunder ind til mig og sætter sig med vor lille datter på skødet i den samme gamle lænestol, hvor fordum Birgitte så ofte sad og nynnede sine salmer for mester, Holst og mig. Og når jeg har sådanne to til at hjælpe mig, så må jeg da endelig kunne udrette noget.

Morbroder bor hos os, og han forlader os aldrig, før døden adskiller os. Gid han må leve i mange år! Han er som en god ånd i huset.

Begge mine svigerforældre lever endnu og kommer jævnlig herind, hun flere gange daglig, han derimod ikke så ofte.

Vi har fæstet en tjenestepige, og det er såmænd ingen anden end "min gamle kæreste", Stine! Hun ville endelig tjene os, og skønt jeg næsten var bange for, at hun ikke skulle kunne bruges,

gav vi dog efter for hendes bønner og lod hende komme. Det går langt bedre med hende, end jeg havde ventet. Hun er os meget hengiven og gør sit yderste for at vinde vor tilfredshed og velvilje. Når hun sidder ved vuggen, synger hun stadig sin gamle vise:

"Min hals er hvæs,
min sorg er stor,
min ven har mig forladt!"

Og den lille er blevet så vant til denne sang, at hun ikke vil sove ind ved nogen anden. Jeg håber vel, at hun med tiden får en bedre smag.

Min gamle husbond, Jens Top, er røgter her på gården endnu. Han har et tilflugtssted hos os i mødige stunder. Mellem ham og mig går det ellers både op og ned med venskabet. Han begynder at blive noget pirrelig af sind, og når jeg vil formane ham til det gode og irettesætte ham for hans uordentlige levevis, bliver han værkelig og går med de ord, "at nu kommer han aldrig mere!" Men det varer sjældent længere end til næste dag, så kommer Jens lige fuldt igen.

Ja, nu er der ikke ro længere, og jeg må slutte, morbroder har fået vor lille Inger på skødet, han fimper *[gynger hende på knæet]* hende og synger:

"Fimpe, fimpe, lire!
Gid vi havde sådan tre og fire!
Fimpe, fimpe, om igen:
vi har nok i denne bitte "slemme jen"!"

En hovdag på Tjele

En formiddag i juli måned 1790 var hovfolkene fra nogle af de til Tjele gods hørende søndre og østre byer samlede på engen Gråkær for "at gøre tørt hø". Ridefogden holdt inde på engvasen og udstedte sine ordrer til rodemestrene, hvorefter disse fik travlt med at sætte de forskellige roder i arbejde, og snart skred folkene rodevis hen over hovengen og hvervede med riverne det af solen hvidblegede hø, som her lå udstrøet til tørring. Han blev holdende en stund og iagttog opmærksomt arbejdet, og da han syntes, at dette nu var godt og vel i gang, vendte han sin hest og red til Saksdal, en anden til Tjele hørende eng, hvor en deling af godsets øvrige bønder var tilsagt til at møde til et lignende hovarbejde.

Så snart ridefogden var borte, syntes hovfolkene pludselig, som i følge et indbyrdes lønligt frimureri, at blive enige om, at det aldrig var værd at haste så stærkt. Det var jo også, skønt tidligt på dagen, overmåde varmt; vejret var mildt og stille, og fra en skyfri himmel sendte solen sine bagende stråler ned over de arbejdende skarer, der bevægede sig tøvende, men ivrigt passiarende, leende, støjende, fjasende fra den ene side af engen til den anden. Dennes hvidliggrønne farve forvandledes langsomt og stribevis til mørkegrøn, efterhånden som høet hvervedes, og dets underste lag kom op. Selskabet var temmelig broget; thi der var mænd og kvinder, ældre og yngre imellem hverandre. Stemningen var overgiven munter, og alle kappedes om at slå gækken løs; at "æde deres brød i deres ansigts sved" var jo nemlig livsvilkår, som disse fattige, men nøjsomme

mennesker med deres af solen brunede friske ansigter var voksede op under og fra barnsben vante til, de kendte ingen bedre; og så var der frem for alt denne glædelige omstændighed, at ridefogden ikke var til stede, og rodemestrene behøvede ingen at genere sig for.

Om eftermiddagen, da stakningen af høet var begyndt, sås en ensom vandrer komme skridende ind over kæret fra Faarup-siden. Folkene holdt øje med ham, og da han var kommet nær nok, skønnede de, at vandringsmanden var en velset gæst, nemlig ingen ringere end Skalle Laurs, den "navnkundige" spillemand, der vandrede om og tjente sit brød ved at spille for hvermands dør. Hans hovedtøj var en sortbødet, ulden toplue med rød flosning og dusk, mens hans øvrige dragt var af hvidt, ufarvet vadmel. Karlene vinkede ad ham ved at svinge med huen, og Laurs svarede ved at sætte klarinetten for munden og blæse dem et stykke. Han spankede gravitetisk ind over engen, bevægende fødderne i takt til sin egen musik, og standsede ikke, før han befandt sig midt i flokken.

"God dag, god dag, alle I gode venner og kendtfolk, og de gæve bitte piger især!" sagde Skalle Laurs, idet han stak klarinetten under vesten, gav den sorte hue et skub tilbage og så sig om i kredsen med sit allerelskeligste grin.

"God dag, Laurs, og velkommen!" svarede Søren Brandt, en af de yngre hovarbejdere. "Vi må rigtignok sige, at vi har en ren svinelykke i dag: et Himmerigs vejr, ingen ridefoged, men i hans sted en spillemand, der kommer, som var han kaldet!"

"Ja, jeg skal sige dig Søren, jeg skal sige jer, bitte folkens," sagde Skalle Laurs troskyldigt og gned sig fornøjet i armen, "jeg passer nu altid på kun at møde, hvor jeg er velkommen – andre

steder kommer jeg ikke; jeg har altid haft lykken med mig, og derfor er jeg også blevet til en villele mand!" tilføjede han som en godmodig spøg over sin egen ublide skæbne.

Uden videre forhandling åbnede han kalveskindsposen, stemte violinen og begyndte at stryge en skotsk.

De unge lagde rive og fork, smed træskoene og gav sig ivrigt i færd med at danse på en lille rund holm, der var tør og lidt højere end engen. De ældre lejrede sig samtalende i de nærmeste høstakke og så til. Nådigherrens hø fik at blive til, hvad det kunne.

En times tid fortsatte dansen uafbrudt og med den bedste vilje, så nærmede rodemestrene sig og bød, at den skulle høre op; men da det nu var mellemmadstid, var det bedst, at man spiste mellemmad, og når det var til side, skulle der gøres et forsvarligt "ryk" i høet, inden "Bittefanden" kom tilbage og så, hvad der var bestilt.

Skalle Laurs spiste naturligvis frit med. Kosten var grov og simpel; men i de tider måtte bønderne selv brænde deres brændevin, og ved en lejlighed som denne blev der ikke sparet på "mosten", så den hårde kost gled alligevel, især da der havdes nok "at skylle ned med". Skalle Laurs holdt meget af drammen, det vidste alle, og han fik så mange flittige anmodninger om "at lugte til lærken", at han, inden måltidet var endt, fik sig "en jævn bitte kant".

Den muntreste i selskabet og den, der bedst forstod at more en forsamling, var den før omtalte Søren Brandt. Han var et godt og vittigt hoved, munden lystrede ham udmærket, han kunne snakke efter folk og var så behændig og fingernem, også i "at gøre kunster", at man for spøg kaldte ham

"komediantspilleren", og da han derhos var et hjertens godt menneske og altid ved et villigt sind, kunne alle godt lide ham. Der skulle meget til at gøre ham vred, men skete det, at et eller andet bragte hans blod i kog, så blev han også helt ustyrlig og vidste næppe, hvad han gjorde. Der kunne gå år imellem, at sligt gik ham over, og derfor, samt i betragtning af hans mange fortræffelige egenskaber, dømte folk ham mildt for denne hans hovedfejl. Han var femogtyve år gammel og tjente for karl hos en fæstegårdmand oppe i Sjørring by.

Så snart Søren var færdig med sin mellemmad, lavede han en lille kattekilling af mellemmadstørklædet, satte den på sin venstre arm, lod den gøre nogle spring op imod albueleddet som for at komme løs, mens han uafladelig kærtegnede den med sin højre hånd. Killingen ville dog ikke give sig tilfreds, men hvæsede, knurrede, spruttede og mjavede så naturligt, at de skønsomme og nøjsomme tilskuere var færdige at dåne af latter. Derpå stod han op og gav sig til at galopere på "alle fire" og gøre andre lignende kunster. Men pludselig satte han et forskrækket ansigt op, løb om bag en høstak og råbte med en så skuffende efterligning af "Bittefanden"s stemme: "Så gid da også den skindbarlige Djævel vil fare i jer, I fyldebøtter, ligger I her og dovner og gantes og får ingenting bestilt!" – at alle arbejderne sprang op og fik i en fart fat på river og forke. Ja, det var en ordentlig forskrækkelse, de der fik; men de forvandt den hurtigt, da de så, at det kun var deres yndling "komediantspilleren", der havde narret dem. En af rodemestrene sagde: "Du skal have tak, Søren, fordi du mindede os. Dansen stjal en times tid fra os, en anden times tid har vi spist og snakket bort – nu må der tages fat for alvor –

skyggerne begynder at blive lange." Alle fulgte opfordringen og gjorde deres bedste for at indhente det forsømte, og den ene høstak rejste sig efter den anden.

"Hvad skal jeg nu bestille?" spurgte Skalle Laurs og ravede op. "Jeg må vel helst blive liggende og få mig en bitte lur, mens I andre arbejder. Men I må endelig kalde på mig, inden ridefogden kommer, "Bittefanden", som I jo kalder ham."

Og han lagde sig igen til rette i siden af høstakken.

"Nej, hør nu, Laurs!" råbte Søren Brandt. "Snyderi er en hæslig fejl, og den må I lægge af i vort selskab. Har I nu spist og drukket med os og vil så lægge jer til at snue, mens vi slider! Op med jer og gør musik!"

Søren Brandt tog spillemanden ved armen og hjalp ham op på den højeste høstak. "Der sidder I jo som en bisp i en gåserede," sagde han. "Put nu fjolen i skindposen og brug klarinetten – det var ret! Lad os kun høre, at der er vind i blæsebælgen!"

Kun den øverste halvdel af spillemandens krop ragede oven ud af høstakken; den sorte tophue stod lige i vejret og med klarinetten i munden tog han sig i nogen afstand ud som en stor sorthvidbroget fugl med et umådeligt langt næb. Han blæste, så det skingrede og svarede igen ovre i Hvidding Bakker; hovfolkene arbejdede og tumlede med høet under sang, latter og spøg, men skottede af og til lønligt ind ad vasen; thi de vidste, at ridefogden ville aflægge dem endnu et besøg, inden dagens gerning var endt.

Der var endnu nogle timer til solnedgang, da ridefoged Mads Flø forlod Saksdal og tog vejen gennem Brændmose, over

Horsfolden, forbi Brobjerggården og videre hen under Sjørring Bakker. Det var en høj kraftig skikkelse, ikke statelig eller bydende, men dog med en vis martialsk eller rettere glubsk holdning og et udseende, der uvilkårligt mindede om, at der stak ikke så lidt af et rovdyrs natur i ham. Det koparrede bulbideransigt med den store rubinsmykkede opstoppernæse, den tykke, fremstående underlæbe og den lave pande, der dog ved nærværende lejlighed næsten helt skjultes af en falmet filthat med opfæstet skygge, var i højeste grad frastødende, hartad skrækindjagende. Dets ualmindelige styghed øgedes yderligere ved, at manden kun havde ét øje, et lille dybtliggende, uroligt spejdende øje, hvis mistænksomme blik uafladelig flagrede hid og did, som om han ventede, at der kunne ligge en hovbonde skjult i hver en busk, han red forbi. I følge den gængse folkemening havde han fået det andet øje "slået ud" af en eller anden "klog mand", til straf for et groft tyveri, han havde begået. Hvor vidt denne antagelse var rigtig, skal jeg lade stå hen; jeg anfører den kun som et betegnende udtryk for rygtets dom over manden. Hans mest fremragende karakteregenskab var nemlig en umættelig havesyge, for hvilken alle midler var lige gode og lige ærlige, og hvor han kunne komme ad dermed, melede han sin kage, såvel på herskabets som på bøndernes bekostning. – At bønderne på hans bag titulerede ham "Bittefanden", kom ikke alene af, at han ofte behandlede dem med bøddelagtig hårdhed, men havde også for en del sin grund i, at han var i høj grad overtroisk. Men skønt han efter sigende selv flittigt dyrkede de sorte kunster, må han dog ikke have været nogen mester i faget, thi det var en bekendt sag, at næst efter nådigherren, over for hvem han var

krybende ærbødig, var der ingen, han i den grad nærede respekt for som hekse, troldkællinger og "kloge mænd".

Da han var kommet forbi dalen Storehjarrild og befandt sig under de kratbevoksede banker, som kaldes Stovgårds Krat, holdt han pludselig hesten an og fremmumlede en drøj ed, hvorpå han gjorde mine til at ville vende hesten og gøre en omvej. Årsagen til denne besynderlige adfærd var, at han havde fået øje på en gammel, pjaltet kvindeskikkelse, "Spå-Else fra Sjørring", som hun kaldtes, der sad på toppen af en lille lynggroet høj nogle skridt til højre for vejen. Hun havde i hånden en lang egekæp, med hvilken hun uafladelig sad og slog i lyngen, og således blev hun siddende stille en stund og stirrede ufravendt på ridefogden, der på sin side gloede lige så stift på hende med sit ene øje og blev holdende stille som en støtte.

Omsider steg kvindeskikkelsen ned af højen og nærmede sig langsomt stedet, hvor rytteren holdt. "Jeg har et ord at snakke med ham," sagde hun; "men først skal han bindes forsvarligt, for jeg så nok, hvad han havde i sinde." Idet hun sagde dette, beskrev hun med stokken en cirkel på jorden rundt omkring rytteren, mens hun hviskende bevægede læberne, som om hun fremmumlede en besværgelse. Derpå stillede hun sig midt i vejen lige for ved hesten, støttende begge sine magre, knoklede hænder på kæppen, så ridefogden stift ind i ansigtet og sagde:

"God dag, bitte Mads Klø, Mads Flø, Bittefanden, eller hvad det er, han hedder – kært barn har mange navne – jeg vidste, han ville komme denne vej, og fik lyst til at hilse på ham. Er han glad ved mødet – hvifor hilser han ikke, men sidder og glor som en pebling, der skal have ris?"

"Gid du sad på Bloksbjerg blandt de andre hekse, dit sladrende, snadrende, vrøvlende, snøvlende utusk af en troldheks!" råbte Mads Flø arrigt og sendte hende et gnistrende blik. "Gå af vejen, kvind! Jeg har andet at bruge tiden til end at holde her!"

"Hå, hå!" svarede spåkvinden med en hæs latter, "det har såmænd ingen hast med at komme til Gråkær og prygle de sølle hovbønder, og han er nødt til at blive holdende, så længe jeg vil. Men jeg ville ellers blot hilse ham fra min søn."

"Hvad kommer den usselige unge mig ved!"

"Nej, han har ret – hvad kommer det uskyldige lam den grimme ulv ved!" svarede hun spydigt. "Hvad kom det ham ved, at min sølle dreng, mit eneste barn, da han med tiggerposen på nakken kom forbi herskabshaven, plukkede et par kirsebær af en gren, der hang ud over hegnet? Havde han vidst, at den lede ulv lurede i nærheden, ville han vel holdt sine fingre hos sig selv; men han var i haven, det væmmelige spøgelse! og mæskede sig med sin herres frugt. Han så min stakkels dreng, sprang løs på ham og slog ham, så de måtte køre ham hjem. Nu ligger han derhjemme i hytten, bleg og gusten og hiver efter vejret – han får aldrig sin førlighed mere, men bliver krøbling for livstid. Jeg har klaget min nød for nådigherren; han sagde, det var ikke sket med hans vilje, og det vil jeg gerne tro, for hos jægeren kan der findes medynk, men hos hundene ingen. Sig mig nu, Mads Klø, Bittefanden, hvorfor din blodhund handlede så grumt med den fattige enkes eneste lam? Det er det, jeg vil vide."

Ridefogden vred sig under denne hårde anklage, der fremførtes med ubarmhjertig, fortvivlet hensynsløshed; det var ikke den nedbøjede moder, men den rasende ulvinde, der stod

for ham og krævede hævn over sin mishandlede unge. Spå-Else havde fuldstændig overtaget, og hun vidste det; thi hun var en langt snuere menneskekender end modparten. Det faldt aldrig denne et øjeblik ind, at han kunne trække sig ud af klemmen ved at ride sin vej, så fuldstændig overbevist var han om, at han indtil videre var bundet inden for "heksens tryllekreds".

"Ungen havde stjålet, og en tyv får sin straf," sagde han i en temmelig spagfærdig, næsten ynkelig tone.

"Tyv!" hvinede hun med gnistrende øjne – "kalder han min egen dreng en tyv! Så gid da også Djævelen ville hente ham med liv og sjæl, med hud og hår, og det vil så sandt også ske en gang! Der er ikke mere plads for moderkærlighed her," vedblev hun og lagde sin magre hånd på det af pjalter dækkede bryst; "men der er had, hører han? Inderligt had til ham, den grimmige varulv i menneskeskikkelse, et gloende had, en fortærende tørst efter hævn, og jeg skal ikke helme, inden han har tømt en skål, lige så besk som den, han skænkede for mit stakkels uskyldige lam." Trods hendes forsikring om det modsatte, bævede dog moderkærligheden i hendes røst, hver gang hun nævnede sit "lam". Hun vedblev med umindsket heftighed: "Tyv, siger han, den enøjede skurk – han, som selv er tyv, *for det er han!* Og han vil en gang komme til at dingle i galgen, om retten skal have sin gænge; men mit barn er ingen tyv, og havde det været nådigherren selv, der så ham tage det par bær, ville han ikke have krummet et hår på hans hoved derfor … hvad er det, han sidder og famler med?" afbrød hun sig selv, idet hun med en smidighed, man næppe skulle have tiltroet den aldrende, krumbøjede kvinde, frasnappede Mads Flø en lille indretning, han sad og fingererede med i højre hånd. "Aha, en dragedukke!"

lo hun spottende og tog figuren i øjesyn, "så han har en dragedukke, Mads Klø, og tror, at den kan beskytte ham ...!"

"Hold kæft med dine forbandede øgenavne og giv mig min dragedukke!" råbte Mads arrig og rakte hånden frem efter den løjerlige tingest.

Men i stedet for at give ham den, holdt Spå-Else dukken nærmere op til øjnene og vedblev i samme hånlige tone: "Så det kalder han en dragedukke! Den ser jo ikke anderledes ud end en skabet rotteunge, og den gør hverken ondt eller godt – føj for Fanden!" Hun spyttede på den og smed den fra sig. "Nej, jeg har en dragedukke, som kan sige seks," tog hun atter til orde, "og havde min dreng bare haft den på sig, da han smagte kirsebærrene, så skulle din enøjede hund forgæves have hvæsset din tand imod ham; og så er der endnu en dyd ved dukken: man kan tage dukater fra den som æg fra en høne."

"Hvor har du den? Hvor er den?" spurgte Mads Flø ivrigt.

"Her i min lomme!" svarede hun og slog med hånden på sit pjaltede skørt.

"Sælg mig den – jeg vil give dig svære penge for den!" sagde ridefogden grisk.

"Han!" råbte kvindemennesket med hånlig, skadefro latter. "Nej, om han så ville give mig penge i skæppevis, ville jeg ikke sælge min skat til ham! Men jeg vil låne den til min søstersøn Søren Brandt, der skal være min og min stakkels drengs hævner, når han en gang kan blive færdig dertil. Han er desværre et alt for godmodigt menneske og bryder sig kun om fjas og grin. Hidtil har han ikke tænkt på hævn og gengældelse! Men det kan komme over ham som en nysen, måske den dag i dag; for jeg ved, han er i Gråkær med hovfolkene, og derfor

siger jeg, Mads klø: tag dig i agt for Søren Brandt – å nej, jeg vil hellere sige: nap ham! klø ham! dril ham! slå ham! skønt jeg ved jo nok, at det hytter du dig vel for, du kunne gå hen og få sindet til at fare i ham, din skulende barnebøddel!"

Med disse ord ridsede hun med sin kæp en åbning i tryllekredsen, vendte sig fra ham med et foragteligt skuldertræk og gik dirrende sin vej.

Ridefogden blev holdende tavs og ubevægelig endnu et par minutter, som om han virkelig var forhekset; men endelig løsnedes hans tunge, og han brød ud i en afmægtig, men velment forbandelse: "Din lede troldheks, gid den Onde han ...!" derpå kastede han et mistrøstigt blik til sin dragedukke og mumlede forbitret, idet han red bort: "Lad den hellere ligge – den duer aldrig mere, siden heksen har spyttet på den!"

Den modgang, ridefogden havde haft, var mere end tilstrækkelig til at bringe ham ud af ligevægten, og han fortsatte ridtet i et lune sort som natten. Den dejlige blå himmel hvælvede sig over den vrede mands hoved – han så det ikke; småblomsterne nikkede i solskinnet, og fuglene sang og slog triller i luften – han hverken så eller hørte nogen af delene, men havde kun sind for sine egne mørke tanker. Det eneste i naturen, han agtede på, var de syngende myggesværme, der summede omkring ham og hesten og var skyld i, at denne af og til gjorde nogle utålmodige kast med hovedet og derved forstyrrede rytteren i hans mørke drømmerier. "Gid Fanden havde det pibende småkram!" råbte han bistert, idet han svang ridepisken susende omkring i myggesværmene og lod den dernæst falde med et svirp på sin stakkels gangers svedige hals, så at dyret opskræmmet satte af sted i galop. Så, hvad var nu

dette? En næsvis bi, der tørnede mod ridefogdens kobberrøde næse og borede sin brod ind i denne kød- og blodrige ansigtsdel. Mads Flø udstødte et forskrækket brøl, greb sig med hånden om næsen og klemte bien ihjel; men brodden blev siddende. Giften virkede, smerterne tog til, og rubinnæsen hovnede op og blev dobbelt så stor som før. Mads Flø skar tænder af smerte og forbitrelse; han var ikke i tvivl om, at også dette uheld kunne skrives på "heksens" regning, og i sit hjertes mørke dyb svor han hende en græsselig hævn – bare han kunne få ram på hende.

Imidlertid havde Skalle Laurs opbrugt alt det vindforråd, hans lunger indeholdt. Klarinetten tav, den hvid- og sortspraglede fugl sås ikke mere i toppen af den store høstak; thi spillemanden havde begravet hele sin krop i det bløde hø og var faldet i en blidelig slummer.

Hovfolkene sled i høet med fordoblet iver; det gjaldt om "at få sveden ud", og for hvert kvarter, der gik, spejdedes der stedse ivrigere ad den kant, hvorfra den strenge tilsynsmand hvert øjeblik kunne ventes at komme.

"Der har vi ham!" lød det samtidigt fra så godt som hele arbejderflokken, da den velkendte falmede filthat endelig lod sig til syne på det øverste af et lille højdedrag, der gik tværs over lyngkæret længere inde og hidtil havde skjult ham for hovfolkene.

Mads Flø standsede sin ganger på vasen lige for hovengen og blev holdende en stund, idet han, med højre hånd i siden og ridepisken strittende op over skulderen iagttog sine undergivne med en hærførers overlegne blik. Den rode, hvortil Søren

Brandt hørte, var just blevet færdig med et holmested og kom nu gående hen over engen i retning af ridefogden for at tage fat på et af de få, der endnu var tilbage. Søren havde været "så mageløs morsom" hele eftermiddagen og var endnu i sit overgivne lune. Han lagde hovedet tilbage, satte enden af riveskaftet på næsetippen og balancerede så pænt med den, uden at hindres i gangen, at det ikke kunne forlanges bedre af en "rigtig" komediantspiller. Det var ikke første gang, han tog sig en sådan frihed i sin strenge foresattes nærhed; thi denne plejede ikke at have noget imod, at arbejdet gik "med sjov", bare "det gik". Men i dag stillede sagen sig anderledes. Mads Flø havde nu fået en egen grund til at nære uvilje særlig imod Søren Brandt, og så var det desuden netop det alleruheldigste, spøgefuglen for øjeblikket kunne have fundet på – at gøre sin næse længere end den var.

"Hvem gør du næse ad, du der med riven på snydeskaftet?" råbte Mads opbragt.

Søren Brandt lagde riven på nakken og stirrede stift på ridefogden; et eneste blik på dennes mishandlede ansigtsdel sagde ham grunden til mandens mistanke, og han svarede med påtaget ydmyghed: "Ak, nådige herre! Jeg mente ikke det bitterste ondt dermed – det var bare sådan lidt løjer, jeg ville vise folkene for at opmuntre dem til deres arbejde."

Mads Flø formildedes ved nådigherretitlen; men det var dog i en temmelig bidsk tone, han sagde: "Kom og hold ved min hest, dit fløs!" hvorpå han svang sig af sadlen, smed tøjlen til Søren Brandt, stak ridepisken under armen, hænderne i lommen og spankede ind på engen.

"Jeg troede, I høveder havde været færdige!" brølte han til en af rodemestrene, der befandt sig i hans nærhed.

"Der mangler heller ikke meget, hr. foged; vi har kun et par holmesteder tilbage."

"Ja, men I kunne have været færdige allerede! Men I er dovne, I æsler, og ligger altid på den lade side, så snart jeg ikke står med pisken over nakken af jer!"

"Jeg tror alligevel ..."

"Tror!"

"Jeg vil bare ...!"

"Vil!"

"Ja, jeg mener kun ..."

"Mener! Har du nogen mening, din bondetorsk! Du kan holde din kæft, når du snakker med mig!"

Rodemesteren var en gammel lun fæstebonde, hvem den rå og brutale medfart ikke helt bragte ud af fatning, og han svarede med et tilsyneladende underdanigt smil: "Hvordan skal jeg bære mig ad med at holde kæft og så endda snakke med, hr. foged?"

Det slående i denne indvending bragte fogden til at glo dumt på bonden, og denne gang svarede han kun med en uforståelig, arrig grynten.

"Hvis hr. ridefogden gunstigst tillader," vedblev rodemesteren, "ville jeg kun tage mig den frihed at sige, at vi har været jævnt flittige hele dagen – se, hvor sveden driver af folkene!"

"Ja, driver!" brummede Mads Flø; "de må jo have den dovne sved ud en gang imellem – helst når fogden er i vente – ellers

blev de alt for usunde. Har I ellers noget i krukkerne – en bliver tør i halsen af at stå her og brøle på jer dovne pak."

"Å, det er der råd for, hr. foged!" svarede bonden tjenstivrig. Han skyndte sig hen til mellemmadsstakken og kom travrendende tilbage med to dunke.

Mads Flø tog proppen af den ene og spurgte:

"Hvad er der i den?"

"Den er der såmænd malturtøl i, hr. foged."

"Det bryder jeg mig ikke om, lån mig den anden; hvad er der i den?"

"Den er der såmænd brændevin i, hr. foged."

Mads satte dunken for munden og tog sig nogle vældige drag.

"Det er virkelig en god dram!" sagde han og smækkede med tungen; "har din kone selv ...?" Han gav sig ikke tid til at tale ud, men satte dunken for munden og tog sig endnu en god slurk.

"Ja, hun har såmænd," svarede bonden, der følte sig smigret af fogdens ros. "Men når jeg selv skal sige det, hr. foged, så er hun også en sjælden dygtig kone, og ingen skal have let ved at overgå hende i det fag. Drik, hr. foged! Der er langt til bunds, og det er Dem vel undt."

Fogden gav omsider dunken fra sig og ville ikke drikke mere. Han gik hen og satte sig op til den høstak, i hvis top Skalle Laurs lå og snorksov.

Mads Flø var mand for "at bære sin pose", og skønt han havde drukket meget, blev han dog ikke beruset; brændevinen gjorde ham bare døsig og tung i hovedet, så at dette sank ham ned på brystet, og det varede ikke længe, inden han faldt i søvn. Nogle arbejdere, der kort efter kom forbi stakken, hørte ham snorke

så vældigt, at det næsten var, som om engbunden gungrede under dem.

Skalle Laurs havde nu næsten udsovet og måtte snart vågne. Han drømte, at han stod og spillede for en flok unge mennesker, der dansede på en grønning under åben himmel. De var alle så glade og fornøjede, og hvert øjeblik kom en af karlene hen og trakterede ham med øl og brændevin – Laurs var rigtig i sit es! Men hvad var det for en underlig støj, han nu hørte? Kunne de dansende, der alle var i strømpefødder, gøre en sådan larm på den græsbløde grønning? Det var dog en underlig buldrende lyd! Nej, det tordnede jo … der hang et mørkt uvejr over egnen … de dansende forsvandt pludselig, og … uha! der knitrede et lyn … det slog vist ned!

Spillemanden var blevet helt forfikket, han rejste sig op med et sæt, men var fortumlet af drømmen og endnu ikke rigtig vågen. Det tordnede dog vist, forekom det ham, men måske endnu noget borte, og for at komme i ly, inden uvejret brød løs, snappede han klarinet og violin og lod sig glide ned ad stakken, men var så uheldig at komme til at sidde skrævs over nakken på ridefogden og med benene hængende ned ad hans bryst. Ved dette uventede sammenstød blev de begge pludselig lysvågne. Mads Flø udstødte et forskrækket brøl, spændte sine store labber om spillemandens ben og sprang med sin rytter op, og Skalle Laurs fægtede i luften med sine instrumenter og skreg: "Å, ve, å, ve! Bittefanden har taget mig! Å, ve! Han grutter … han grutter fjolen …!"

"Ja, jeg ska fjole dig, din uforskammede slubbert!" råbte ridefogden og slyngede ham fra sig. Han bukkede sig ned og ville snappe sin ridepisk, men kunne ikke straks finde den, da

den lå skjult under noget hø, som Skalle Laurs havde taget med sig i nedfarten. Denne korte frist benyttede spillemanden sig af, kom på benene i en fart og smurte haser hen over engen, så da fogden endelig fandt sin pisk og vendte sig om for at gennemprygle forbryderen, var denne allerede så langt borte, at han ikke mere kunne nå ham. Men nu skulle det gå ud over alle de andre, og han så sig om med et hævngnistrende blik; hovfolkene sled i høst, så sveden haglede af dem, og der var ikke en eneste, der dovnede, ikke en eneste, han med grund kunne styre sin hævn på. Jo – Søren Brandt havde "gjort næse ad ham", og det havde han endnu ikke fået betalt! Med ridepisken i hånden og mørkerød af vrede fo'r han over engen til vasen og råbte til Søren med en stemme, som den indædte arrighed gjorde hæs og næsten uforståelig: "Ned af hesten med dig, din nederdrægtige rakkerhund!"

Søren Brandt, der havde taget sig den frihed at sætte sig op at ride, var i et nu af hesten, og med bidslet på armen gjorde han front imod fogden. Han var blevet kridhvid i ansigtet, men tvang sin opbrusende heftighed og så sin modpart bedende ind i øjnene, idet han sagde: "Vær ikke vred, hr. foged, jeg troede ikke, det gjorde noget, for ellers ...!"

"Du ...! du ...! ikke gjorde noget! din usle bondeæsel!" hvæsede fogden og truede ad ham med ridepisken. "Herhid til mig ... alle sammen!" brølede han ud over engen til arbejderne.

De ilede hurtigt til og stillede sig i klynge for ham, men i tilbørlig afstand.

"Hvem af jer har været mand for at sætte denne køter af en spillemand op i nådigherrens hø? ... Svar!"

"Jeg hjalp ham op i stakken," svarede Søren Brandt.

"Dig kommer vi straks til, din blegfjæsede rakkerdreng! Har han spillet for jer?" spurgte fogden og vendte sig atter til flokken.

"Ja, han kom lige her forbi," svarede en af rodemestrene ydmygt, "og så bad de unge ham så meget om at spille et bitte stykke."

"Og de dansede vel også, det øjentjenerpak?"

"Ja, det kan ikke helt nægtes, hr. foged! De fik sig en lille svingom i strømpefødderne; men det varede kun et bitte øjeblik."

"Nå, det er på den måde, I anvender tiden, som ikke er jeres egen, men nådigherrens! Og rodemestrene, der skulle føre tilsyn i min fraværelse – de ser ikke blot igennem fingre med dem, de æsler, men så snart jeg vender tilbage, lyver de mig op i øjnene og siger, at de har brugt tiden vel, og at alle har været flittige og stræbt, hvad de kunne! I er nogle dovne, løgnagtige svinehunde alle til hobe, er I! Men I kan stole på, det skal blive jer en dyr leg! Nu rider jeg hjem til nådigherren og fortæller ham, hvordan I har behandlet ham, og hvordan I har spillet abekat med hans foged, og hvem der ikke vinder ved den komedie – det skal I få at vide siden!"

Han steg op på vasen, rev bidslet fra Søren Brandt og svang sig i sadlen. "Det var dig, køter, der vrængede næse ad mig, og du skal have betaling for *din* komedie straks!"

Med disse ord løftede han sin højre hånd og gav med fuld kraft Søren et voldsomt slag med ridepisken tværs over ansigtet.

Derpå gav han hesten sporerne og fo'r af sted i fuldt firspring ind ad vasen.

De forbløffede hovbønder stirrede deltagende på deres mishandlede kammerat. Han blev stående ubevægelig og uden at fortrække en mine; kun var ansigtet blevet endnu blegere end før, undtagen der, hvor pisken havde ramt; thi der tegnede sig straks en tyk, blodrød stribe skrås ned over hans venstre kind, fra øret til mundvigen.

"Det var rigtignok en forbandet historie," sagde en af bønderne, "så rivegal har jeg endnu aldrig set ham før."

"Ja, kom nu folkens, at vi kan blive færdige med det par stakke, der er tilbage," sagde en af rodemestrene. "Solen rører allerede ved bankerne deromme i vesten, og vi skulle da tænke på at komme hjem en gang. Det er rigtignok en hård skalle, han gav dig, Søren Brandt; men du dør da ikke af det, som vel er. Kom nu, Søren, og hjælp os."

Men Søren blev stående og stirrede frem for sig. Pludselig løftede han hovedet, så i vejret og råbte: "En bisværm"! Derpå smed han sine træsko og stak i rend skrås ind over kæret, i retning af Vorning Vasehus.

Bønderne så forundrede efter ham.

"En sværm bier – så silde dags!" var der en der sagde, "så måtte vi da også have hørt den. Søren har vist taget fejl."

"Ja, da bliver han ved – om det ellers er bier, han render efter," bemærkede en anden. "Se, hvor han haler af sted! Det er dog et voldsomt flyt, der er under det menneske; jeg tror, han kunne løbe en hare op."

"Bare han ikke er blevet forstyrret i hovedet – han så mig så løjerlig ud!" sagde en gammel rodemester. "Eller han skulle da vel aldrig have i sinde at lægge sig på lur og passe Bittefanden op ovre under Sjørring Bakker, nu sådan lige ved solnedgang?"

"Jeg skulle ikke forråde Søren, om også han slog skallen itu på den dæwl!" sagde en af karlene; "for en bedre død har fogden ikke fortjent – sådan som han skamslog Søren og hundsede os!"

"Ja, fortjent og fortjent er to ting, når vi sådan skal til at snakke," mente den gamle rodemester; "men for en del er det på en måde vor egen skyld, at han vedbliver at være så spansk."

Under urolige samtaler fortsattes og sluttedes dagens gerning, hvorefter bønderne spændte for deres vogne og kørte hjem.

Men Søren Brandt vendte ikke mere tilbage til hovengen.

Samme aften, ved solnedgang, sås ridefogdens hest med sadel og bidsel på, men uden rytter, at komme galoperende vest på gennem Sjørring by ad Tjele til. Spå-Else kom just gående hen ad gaden med et knippe småfisk, som hun havde medet i Langsø, da hesten susede forbi med strakt hale og flagrende manke. "Hvad nu?" mumlede hun – "så mine dumme øjne ikke fejl, var det justement Bittefandens bæst – men hvor er han selv? Falden af måske, og gid han da må have brækket sin hals, det utusk! Jeg ønsker ham hverken værre eller bedre."

Hun skyndte sig hen til hytten, hvor hun hængte fiskene på et bjælkehoved. "Jeg må ned og se, om han ligger og vil til at dø," mumlede hun.

Spå-Else fulgte hulen, gennem hvilken den ny Hobro-Viborg landevej nu går, og da hun omtrent var kommet neden under, mødte hun fire mænd, der gik og bar på en stige imellem sig; på stigen lå der en dyne og nogle puder, og oven på dette et menneske.

"Hvad – hvem er det, I kommer slæbende med?" spurgte hun.

"Det er ridefogden," svarede en af mændene, de blev ved at gå.

"Ih, Gud ske lov da!" udbrød hun med ufordulgt skadefryd, idet hun gjorde omkring og fulgte med mændene. "Er han virkelig død, den rakkerhund, skvat' af hesten uden at give et kvæk – som en storkeunge, der dratter ned fra reden? Det var jo da en god død! Hvordan gik det til?"

"Vi ved det ikke," svarede en anden af mændene dæmpet; "men da vi traf ham, lå han og snakkede en hel del uforståeligt tøjeri, og vi kunne ikke få fat i andet, end at vi skulle fange Søren Brandt; men han var hverken at høre eller se. – Snak ikke for højt, Else; for der er liv i ham endnu."

"Den somikkel!" udbrød Else i en højrøstet, ærgerlig tone, uden at agte på den givne advarsel – "hvorfor gjorde han det kun halvt? Han skulle ikke have levnet liv i ham, det utusk! Hvordan har han det, bitte Mads Klø?" vedblev hun, idet hun trådte nærmere til båren og så ham ind i ansigtet – "skidt nok, kan jeg tænke, men endda for godt til ham. Kender han mig ikke igen, bitte Mads? Det var mig, Spå-Else, der for lidt siden spåede ham, at det ville gå ham ilde – kan han se, det slog til? Og nu er jeg kommet for at se til ham i hans dødsstund og takke ham for alt det gode, han har gjort imod min søn og mig. Som en tyrk har han levet, og som en hund vil han dø!"

Mads Flø, der havde ligget med lukkede øjne, mere lig en død end en levende, slog pludselig øjnene op, da han hørte Spå-Elses så frygtede og forhadte røst næsten lige ved sit øre. De rullede vildt i hovedet på ham, og så længe hun talte, bevægede han armene lidt, hostede og gispede, og da hun endelig holdt

inde, fremstammede han med stor møje følgende velsignelse over hende:

"Rejs ad ... Helvede til ... den rakkerkvind! Jag hende ... spark hende bort ... den koglende heks ... og lad mig være i fred!"

"Gå din vej, Else!" sagde mændene.

"Å ja, jeg går jo også, alt hvad jeg kan – men jeg mener da ellers, at vejen er min lige så godt som jeres," svarede hun lidt stødt, men fjernede sig dog og drejede ned efter sit hus, mens mændene efter Mads Flø's ordre bar ham ind i en gård. Der blev redt et leje af halm og sengklæder i en vogn til den sårede foged, og manden i gården blev ordret til at spænde for straks og køre ham til Tjele.

Søren Brandt havde snedløbet fogden og skjult sig i en sandgrav ved siden af vejen. Mads kom ridende i jævn pasgang fordybet i tankerne om, hvordan han med størst virkning skulle forebringe sit klagemål for nådigherren, da "komediantspilleren" pludselig som en ånd skød op af jorden forved hesten og stod der truende med en afbrudt grenstump i hånden, lynende øjne og et tykt, blodrødt ar tværs over kinden, råbende med hæs, uhyggelig røst: "Holdt, din bøddelknægt! for nu skal du dø!" Fogden blev i øjeblikket lamslået af overtroisk skræk for dette genfærd af spåkvindens "hævner", hvem han jo nylig havde forladt i Gråkær, og han glemte denne gang rent at bruge pisken, hvilket da heller ikke ville have nyttet; for i et nu slog Søren ham af hesten med sit våben, rev ridepisken fra ham og gav sig til at hamre løs på ham med den tykke ende af denne. Mads Flø brølede som en tyr og bad for sit liv; men den ustyrlige harme gjorde "hævneren" stokdøv for hans bønner, og

han vedblev at prygle løs på sit offer, så længe han orkede at røre en hånd, og han holdt ikke op dermed, før Mads Flø lå stille og ubevægelig. "Du har slået manden ihjel!" sagde Søren pludselig til sig selv. I samme nu lagde stormen i hans indre sig, han blev angst og begyndte at angre, hvad han havde gjort.

Han ilede op over bakkerne og ind i Skovgårds Krat, hvor han skjulte sig med sin anger og sin brøde. Om aftenen sneg han sig mellem digerne i Sjørring. Folk stod i klynger på gaden, og alle talte om ridefogden og mente, at han "umuligt kunne leve til dag!" Søren lyttede skjult til disse samtaler og følte sig som en slagen mand. Han listede uset ud af byen igen og vandrede vest på ad Tjele til.

Om morgenen kom skytten ridende ad vejen over Tjele mark og skulle netop til Sjørring for at pågribe forbryderen – da denne pludselig dukkede op af en rugager og trådte ud på vejen. Skytten var en menneskekærlig mand, han kendte Søren og råbte: "Din dumrian! Af sted med dig og skjul dig, ellers er galgen dig vis!"

"Lever han?" spurgte Søren spændt og blev stående.

"Ja, vel lever han – ukrudt forgår ikke så let."

"Å, Gud ske evig lov!" stønnede Søren og sprang atter ind i rugageren – men for sent.

Nådigherren kom galoperende ud fra gården; han så et glimt af flygtningen og spurgte efter, hvem det var. Nu måtte skytten nødvendig gøre sin pligt, og, kort at fortælle, voldsmanden blev annammet og sat i Tjele fangehul. Nådigherren var yderlig forbitret, og misdæderen slap næppe fra det med livet!

Fangen havde intet bekendt. Efterretningen om, at offeret for hans hævn var i live og måske kunne komme sig, lettede

rigtignok en tung sten fra hans bryst; men – han var jo dog en grovelig voldsmand og kunne vente en hård straf – at dingle i galgen, om fogden måtte råde – og den stakkels knøs var aldrig så snart blevet fri for den onde samvittigheds nagende kvaler, før han grebes af en levende skræk for at blive hængt. Han havde ikke mod til at give sandheden æren, og herremanden mægtede ikke at få et ord ud af ham om overfaldet. Vel skulle det være sært, om slet ingen var blevet lokket hid af den overfaldnes smertenshyl og på forsigtig afstand været vidne til "det store slag under Sjørring Bakker"; men om så var, stolede Søren på sine standsfæller, der alle var enige i at afsky ridefogden, og den fangne var derfor sikker på, at ingen ville vidne imod ham.

Så en dag hørte han Spå-Elses røst ved borgfængslets vindue: "For Guds skyld, Søren, bekend intet! Ridefogden tager hele klagemålet i sig igen – hvert evige ord!" Dette forstod han vel ikke; men håbet var dog kaldt til live i hans bryst.

Mads Flø var meget ussel oven på den medfart, han havde lidt. Han var ugift, men havde sit eget "herberg" lige inden for porten, en omstændighed, der en dag gjorde det muligt for Spå-Else ubemærket at snige sig ind til ham og overraske ham med et besøg. Han lå i sengen og våndede sig, da døren pludselig gik op, og Elses krumbøjede, pjaltede skikkelse gled lydløst ind. Efter at have set sig forsigtigt om gik hun rask hen til sengen og stirrede stift på den syge med et underligt, glasagtigt blik, mens hun gjorde fagter i luften med armene og uophørligt bevægede læberne. Mads følte, at håret rejste sig på hans hoved, og hans skræk for heksen var så overvældende, at han ikke mægtede at skrige om hjælp. Først da hun syntes at

være færdig med sin besværgelse, fik han mod til at fremstamme: "Pak dig ... ud af mit kammer ... din lede heks!"

"Hå, hå, bitte Mads!" hvæsede hun ham ind i øjnene – "ikke så kålhøgen, Bittefanden! Det er mig, der har svøben, og jeg skal nok passe at bruge den!"

"Hvad vil du mig, kvind?" gispede han.

"Vide, hvad han vil gøre ved Søren."

"Han skal dingle i galgen, den hund!"

"Små slag, bitte Klø! For nu skal Spå-Else sige ham et ord i Fandens oldemors navn, at skal min hævner, min kødelige søstersøn Søren Brandt, dingle i galgen, så skal Bittefanden dø og fare til Helvede inden Mikkelsdag – og han ved, at jeg plejer at holde ord!"

Ridefogden stønnede elendig. "Å nej, å nej!" klynkede han hændervridende, "du er da også en skinbarlig hundjævel! Kan vi ikke komme til en forligelse, bitte Else?"

"Nå, jeg vidste jo nok, han gav køb, og det gør han klogt i," svarede hun triumferende. "Jo, der kunne vel findes på råd. Hans liv hænger ved min hævners, når Søren er frank og fri, vil ridefogden rejse sig af sin krankhed. Det må være fejl, at Søren har slået ham – forstår han? Bittefanden faldt bare af hesten – rodemesterens brændevin slog ham af, og bæstet sparkede ham fordærvet ..."

"Det er jo løgn i din hals, fordømte kvind ...!"

"Nå, sådan at forstå!" afbrød Spå-Else ham og vendte sig for at gå. "Husk så på, hvad jeg har sagt ... inden Mikkelsdag!"

Ridefogden faldt sammen.

"Å nej – Søren Brandt er uskyldig," stammede han. "Knægten har ikke gjort mig noget!"

"Vil han gentage det samme for nådigherren? Vil han sige det var løgn, at Søren overfaldt ham? Det var bare sådan en hændelse – faldt af, og hesten sparkede ham?"

"Ja ... ja, ja! Det skal ske ... gå bort og lad mig være!"

"Liv for liv, har jeg jo sagt ham – så han ved, hvad der følger, hvis han narrer mig! Min dragedukke har jeg, og den svigter ikke, det kan han bede Fanden tage sig på!"

Dermed gik hun.

Ridefogden holdt ord – han turde jo ikke andet – og løj Søren Brandt fri for at have pryglet ham.

Nådigherren kunne ikke rigtig forstå denne selvmodsigelse. Han tog atter fangen i forhør, gik streng i rette med ham og truede ham hårdt for at få ham til at bekende; men Søren kunne intet mindes. Fra det øjeblik af, at ridefogden slog ham, havde han været rent forstyrret i hovedet hele den dag. Han viste dog mere fatning end første gang, han blev forhørt, og nådigherren vidste ikke, hvad han skulle tro. Fangen fik dog ingenlunde sin frihed, men blev ført ind i arresten igen, og herremanden besluttede at ville til bunds i sagen, inden han slap ham løs.

Der fulgte nu en række forhør, først over alle deltagerne i hovdagen og tid efter anden også over bønderne i Sjørring; men ingen kunne give nogen oplysning om sagen.

Forhørene hidførte snart et helt andet og uventet resultat, der gav sagen en smuk og glædelig udgang. Nådigherren havde gået med bind for øjnene og troet om sin foged, at han var en brav og hæderlig mand. Men under forhørene blev det håndgribelig bevist, hvilket umenneskeligt afskum Mads Flø dog måtte være! Godsejeren var af hjertet en mild og retfærdig herre og satte pris på, at hans bønder var tilfredse og havde det

godt, og da han nu fik at se, hvor god grund Søren Brandt havde haft til at fare i harnisk mod fogden – dersom han virkelig havde gjort det – satte han ham ikke alene i frihed; men for at gøre godt igen, at knøsen havde lidt en hård medfart af den ubarmhjertige foged og senere under fangenskabet, gav han ham tilmed en god bondegård i fæste.

Mads Flø mistede sin plads, men fik dog nådsens brød på Tjele, så længe han levede. Han genvandt aldrig ganske sin førlighed mere, men blev en skrantning i hele sin øvrige livstid.

Men fæstegårdmand Søren Brandt blev en af godsets mest ansete og afholdte bønder, og hans navn var længe efter på alles læber; thi det var jo ham, der havde været årsag til, at godset var blevet befriet for "Bittefanden", og det var ham, man kunne takke for, at nådigherren til ridefoged i Mads Flø's sted valgte en brav og skikkelig mand, så at der fra nu af i dette forhold oprandt bedre tider for de stakkels forpinte og i mange år hårdt medtagne hovbønder.

En husmands-jul for 50 år siden

Min fader, Hans Mortensen, var hjulmand. Det var en mand på lidt over middelhøjde, slank og rank bygget, men klejnagtig og noget spinkel af lemmer, og jeg tror nok, at han, hvad legemskræfter angik, ikke kunne måle sig med de fleste mænd der i nabolavet. I det mindste var morbroder Søren meget stærkere, og jeg mindes levende, hvor vred jeg kunne blive på ham, når han i brydekamp altid lagde fader til jorden, så lang han var, så at hans hat fløj af, og hans lange, sorte hår hang ham ned om ørerne og over ansigtet, idet han atter rejste sig, mens morbroder hoverende brød ud i et fornøjet, men godmodigt: "Hå, hå, hå!" For de sloges kun for plasér og aldrig for ramme alvor, dertil var de alt for gode venner. Men hvad fader manglede i legemskræfter, det havde han i behændighed og let håndelav. Med lethed svang han økse og nødde og håndterede den store ryddenaver, var herhos munter og vel fornøjet og sang og fløjtede næsten altid ved sit arbejde. Og så var han sådan en rask og smidig skikkelse. Han fortalte tit – og jeg ved, at det var sandt, for han løj aldrig – at han i sine ungkarledage så mangen god gang havde udført det kunststykke: at tage tilløb hen ad mønningen på et hus og så pludselig stå på hovedet på randen af skorstenspiben og stikke benene lige i vejret. Når han skar lyngtørv, kunne han, idet han fattede spadeknebet med begge hænder og holdt spaden fremfor sig, "springe igennem sine

arme", så at han efter springet havde spaden bag sig. Det har jeg set mere end en gang.

Moder led for det meste af gigt og havde altid, når det blæste og var koldt, hovedet indbundet med tørklæder, så at vi ikke kunne se andet af hendes ansigt end øjnene og næsetippen. Men hvor hårdt end gigten plagede hende, og om hun så end led af den værste tandpine, det fik ikke hjælpe: hun passede alligevel sin daglige dont, så intet blev forsømt, holdt huset i orden, lavede mad, vaskede, syede, stoppede, kartede, spandt – og alt uden at knurre eller give klagetyd fra sig. "Når jeg bare bliver ved og hænger i med arbejdet," plejede hun at sige, "så får jeg ikke stunder at tænke på, at det gør ondt." Det var en ren højtid for os børn, hver gang hun satte sig til spinderokken med pænt tilbagekæmmet hår og uden bindet om hovedet, så vi kunne se hendes kønne, milde ansigt, og det glædede os også især af den grund, at så vidste vi, at hun havde det bedre. Hun sang gerne til rokkens snurren, når hun var rask, og hendes stemme var så blød og dejlig, at den klang i mine ører som den yndigste musik.

Det var somme tider svært nok for mine forældre at skaffe det daglige brød til veje, skønt det kun var sjældent, at vi børn fornam rigtig noget dertil eller bekymrede os synderlig derom, eftersom vi aldrig led egentlig nød hverken for føde eller klæder; men som voksen har jeg tit tænkt over den ting. Vi avlede vel en væsentlig del af brødkornet og holdt stadig tre køer og nogle får; men vi var seks børn, og der skulle meget til til så mange. Udbyttet af jordlodden kunne vist have været betydelig større; thi hvad den side af bedriften angår, ville fader ikke "spilde" mere tid derpå end højst nødvendigt, da han

mente, at det ikke lønnede sig for ham som håndværker. Han hang i med hjulmageriet og ville slide udkommet ind på værkstedet, det fik så gå med avlingen, som det kunne. Sådan tænkte og handlede han, det første jeg kan huske; men senere kom han på andre tanker: han holdt hest, pløjede, brakkede, merglede, afgrøden øgedes til mere end det dobbelte, og nu gik det langt bedre med udkommet, så der næsten kom velstand i huset.

Men det var barndomstiden, jeg skulle fortælle om.

Når jeg mindes denne, dvæler tanken helst ved julen, der for mig og mine søskende var den skønneste af alle årets tider. Det kom måske af, at da var det bedste ikke for godt, der var da en vis overflod af fødemidler, og vi levede dagligt som til gilde, så længe julen varede.

Allerede forberedelserne var der noget festligt ved, og de satte os børn i en vis forventningsfuld, spændt og højtidelig stemning.

Jeg tænker, at det sædvanligt var sidst i november, at vi slagtede et par får. Det var den første mindelse, vi fik om den sig nærmende jul. Rigtignok ville den hverken komme "i dag" eller "i morgen". Den stod endnu et godt stykke ude i fremtiden, men dog ikke længere borte, end at vi syntes, vi ligesom kunne begynde at skimte den.

Nogle dage senere blev vort oldensvin hentet hjem fra skoven, slagtet og lagt i saltkarret til fårene, og nu var julen rykket os så meget nærmere, at vi mente at kunne øjne visse glimt af dens strålende højtidsglans.

I de nærmeste dage før jul havde moder travlt med bagning, og disse dage var for os næsten lige så fornøjelige som selve

festen. Begge vore øltønder blev fyldte og lagt inde under bordet i spisekammeret, den ene med godtøl og den anden med almindeligt hverdagsøl. Efter endt bagning blev dejtruget igen båret op på loftet og indtil topmål fyldt med det nybagte, friskduftende brød: grovbrød, sigtebrød og kavring. "Å ja, nu kom vi så vidt – i Jesu Kristi navn!" sagde moder, inden hun gik ned, gjorde korsets tegn over dejtruget og dets gode indhold. Det var hende, der havde arbejdet og møjen, så hun kunne nok have årsag til at være glad over at være nået "så vidt". Vi børn var for små endnu til ret at kunne hjælpe hende; vor lod var kun at se til, og det fornøjede os.

Dagen før juleaften var måske allertravlest af alle dagene før jul. Bilæggerovnen, fyrbækkenet, messinglysestagerne, tintallerkenerne, pladen på perpendikelen til stueklokken, sølvlåget på faders gamle merskummer og – kort sagt – alt, hvad der kunne blankes, blev pudset, til det skinnede. Vinduerne skulle vaskes og pudses, bord og bænk og stole skures, og lergulvet fejes og bestrøes med fint hvidt sand. Om eftermiddagen havde moder travlt i køkkenet. Når vejret tillod det, blev det lille køkkenvindue lukket op, og ud igennem åbningen stod der en em og en duft af kogt og kogende kødmad. Mine søskende og jeg stimlede sammen uden for vinduet og lettede os op på træskonæserne for bedre at kunne fange duften, der for os var meget behagelig og som en forsmag på, hvad der ventede os om aftenen. Så begyndte kirkeklokken inde i landsbyen at kime og ringe; det lød overmåde kønt og inderligt, og så længe det varede, blev vi gående udenfor og lyttede dertil, mens fader, noget tidligere end ellers, gav køer og

får deres aftenfoder af det bedste hø, han ejede; "for de skulle da også vide, at det var helligaften," plejede han at sige.

Endelig tonede de tre gange tre bedeslag. Dermed var ringningen forbi, klokken tav, og vi skyndte os ind. Julelysene tændtes og sattes på bordet, der denne aften bredtes med en lang, hvid dug. Vi satte os til bords, og fader, der havde plads for bordenden, tog sin hue af, foldede hænderne om den og fremsagde bordbønnen, mens moder og vi børn, der sad i række på begge sider af langbordet, hørte til, "ærbart og med foldede hænder."

Den første ret var sødgrøden med smør i. Derefter fulgte kogt bergfisk med smeltet smør til dyppelse. Så satte moder en topfuld tallerken grønlangkål og et stort lerfad med kogt flæsk, kød og pølser på bordet. Fader tog tolden af brændevinsflasken, skænkede i glasset og drak os til: "Skål og en glædelig julefest!" – "Tak, og dig desligest!" svarede vi alle i kor. Os børn bød han selvfølgelig aldrig brændevin; men når han havde fået sig et par mundfulde mad oven på drammen, vendte han sig til moder og sagde: "Skøtter du ikke om en bitte tår, Kjesten Mari?" –

"Nej, tak!" svarede hun altid; "jeg kan ikke lide det slemme brændevin og smager det aldrig, undtagen når jeg har tandpine."

"Jeg bryder mig heller ikke om mere end en enlig dram til nødtørft," sagde han så, idet han satte tolden i flasken. Der blev ikke drukket mere brændevin den aften. Moder og vi børn holdt os, hvad drikkelse angår, til det, som bedre var: det gode, søde øl. Eftermaden var en tallerkenfuld æbleskiver med puddersukker på, og når den var tømt, læste fader fra bords, hvorpå vi børn gav ham og moder hånd og sagde: "Tak for mad!"

Og de svarede os hver især: "Velbekomme!" Dermed var måltidet endt.

Vi brugte den "evangelisk-kristelige salmebog" der i sognet; men mine forældre holdt meget mere af Kingos, som havde været i brug indtil for nogle år tilbage. Af den ejede vi en tre eller fire eksemplarer, de blev nu taget frem, og efter dem sang vi en hel række salmer, lige fra "Den signede dag er os beted" og til "Lovet være du Jesu Krist". Fader og moder kunne dem forøvrigt uden ad, så de lod os børn, så mange af os, som kunne læse, råde for bøgerne. Synge kunne vi alle, og selv mine yngste søskende, der endnu ikke kunne læse, "tog tonen" efter os andre og sang med, så godt de kunne. Det var et kor på otte stemmer, og det lød slet ikke så ilde.

Salmebogen holdt vi alle meget af, og den tog gerne et par timer. Resten af aftenen tilbragte vi med at spille kort om pebernødder. Fader og moder spillede med, og det var det fornøjeligste ved spillet, syntes jeg. Vi små kunne ikke lade være at se til dem hvert øjeblik, og da især til moder. For det syntes os næsten som "et vidunder", at hun sad der og spillede med os, lo og spøgte uden at have så meget som en bindehose at tage sine hænder til. Det syn så vi ellers aldrig nogen vinteraften. Men hun forklarede os, at det var til ære for Frelseren, at alle hænder hvilede juleaften, og så vidste vi jo, at det burde være sådan.

Aftentimerne svandt hurtigt og fornøjeligt. Børnene blev efterhånden søvnige og kom i seng, først de små og så de store. Fader og moder holdt længst ud, og når de så endelig havde lagt sig til hvile, og lyset var slukket, sang de i sengen, inden de faldt i søvn, endnu en gang udenad hele den smukke, gamle salme:

"Al den ganske kristenhed
priser Guds barmhjertighed,
for hans store kærlighed.
Det er nu sket,
som spået havde Esaias."

Men mine øjne faldt gerne i, inden de kom til enden, og jeg drømte levende om salmesang, klokkeklang og kirkegang og festlig påklædning, besøg hos bedstemoder og morbroder Søren, julekage, æbler og pebernødder og andre herligheder i de kommende juledage.

Sådan så det ud hos os om julen i heldige åringer; men vi hjemsøgtes desværre tit af uheld, og da vi havde så lidt at stå imod med, hørte der ikke megen modgang til for at gøre skår i vor timelige lykke og formindske udsigterne for os.

Jeg mindes især ét sådant prøvelsens år, da vi ramtes af den ene hjemsøgelse efter den anden, og da det syntes, som om lykke og Guds velsignelse rent var vegen fra os.

Ud på foråret blev moder syg og måtte til sengs. Hun svævede længe mellem liv og død, og vi gik i angst for, at hun skulle tages fra os. Så ulykkeligt gik det os dog ikke; men hun måtte ligge et langt sygeleje, og de skillinger, fader havde lagt til side til at betale træ med, som han den foregående vinter havde købt på skovauktionen, gik med til læge og apotek.

Samme år slog vor avl fejl, og da høsten var endt, havde vi høstænget og vore små laderum kun halvt fyldte.

Ræven bed to af vore får, og da efteråret kom, havde vi ingen at slagte. Så havde vi rigtignok grisen. Den gik på olden i skoven blandt de andre oldensvin; men da slagtetiden kom, og vi søgte efter den, var den ingensteds at finde. Fader og moder

og flere af naboerne med ledte efter den i flere dage og gennemstrejfede skoven både på langs og på tværs; men den fandtes aldrig, lige så lidt som vi nogen sinde fik at vide eller kom på spor efter, hvor den var blevet af. Den måtte være tyvstjålen, mente alle.

Det efter år kom der ingenting i saltkarret.

Vi havde dog endnu en lille hjælp i baghånden. Det var en kvie, som vi selv havde lagt til, og som skulle sælges. Den var ualmindelig god, sagde alle, var med kalv og blev to år til foråret, og når vi bare kunne stride vinteren igennem og nogenlunde holde kødet på kroppen af den, så håbede fader, at den måtte kunne koste 20 rigsdaler, hvilket var en høj pris i de tider. Dem skulle så herremanden have for træet og løfte om resten, hvis han foreløbig ville nøjes dermed. Det var rigtignok et usikkert håb; thi den næste skovauktion var nær forestående; til den var fader nødt til at møde, hvis han ønskede nyt oplag af træ til at forarbejde i det kommende år – og var det så ikke rimeligt, at han ville blive afvist som den, der endnu ikke havde klaret sin gamle auktionsregning eller betalt en skilling deraf? Og så var der endnu en ting i vejen. Hvorledes lod det sig gøre med det ringe forråd af hø og andet foder at overfodre tre køer og en kvie, så denne beholdt sit gode huld og kunne tage sig ud på forårsmarkedet? Det var knuden.

Men så syntes endelig lykken at ville tilsmile os igen. Vi havde nået den sidste adventsuge, og endnu var vejret så mildt, med stadigt tøvejr og ingen sne, at køerne hver dag havde kunnet gå ude og selv bjærge føden. Vi behøvede bare at lukke dem ud om morgenen, så gik de i skoven hele dagen og vendte af sig selv hjem igen om aftenen.

Men så en aften kom de gamle køer hjem, uden at kvien var med. Fader og moder og de ældste af os børn gik længe ude på agrene og inde i skovsiden og kaldte: "Kip, Kip, Kip, Kip! Kom, bitte Bossekip!" Men al vor kalden var forgæves, den kom ikke, og det blev til sidst så mørkt, at vi måtte gå hjem med uforrettet sag.

Den følgende morgen tog fader og jeg hver en kæp i hånden og gik ned i skoven for at lede efter kvien. Vi ledte forgæves hele formiddagen, gik hjem om middagen og spiste og begyndte på en frisk om eftermiddagen.

Hen ad aften var vi kommet næsten helt nedenud af skoven. Langs den ene side af et mosedrag var der gennem krattet nogle stier, som fæ og får og vilde dyr havde trådt. Dem delte vi imellem os og skiltes, men dog ikke længere, end at vi kunne tilråbe hinanden.

Pludselig fik jeg øje på kvien, der lå under en hasselbusk tværs over stien, jeg fulgte. Jeg stod just i begreb med at udbryde i et glad jubelråb, men holdt inde, idet det forekom mig, at kvien lå så underlig stille og ubevægelig. Tungen stak den ud af munden, hoved og ben var udstrakte, og den var påfaldende tyk og oppustet. Jeg nærmede mig og følte på den – og stak i samme nu i at græde. Kvien var kold og stiv – død!

"Morten, hvor er du?" kaldte fader i det samme noget borte.

"Her!" hulkede jeg.

"Hvor?"

"Her!" gentog jeg med grådkvalt stemme.

"Har du fundet kvien?"

"Ja!"

Et øjeblik efter raslede det gennem buskene, der skilte os, og han stod for mig.

Fader blev stående længe og så på kvien uden at sige et ord. "Hm, hm, hm, det sølle dyr!" sagde han endelig i en mild, medlidende tone, og det gjorde mig godt, at han tænkte mere på dyrets pinagtige død end sit eget følelige tab.

"Hvad er den død af, fader?" fik jeg endelig frem.

"Den må have ædt noget giftigt, og deraf er den kreperet, bitte Morten," svarede han stille. "Å, hvor den må have lidt, det arme dyr!"

Det var nu næsten blevet aften, og vi vendte om og gik hjem.

"Det er rigtignok en sølle efterretning, vi har at bringe din moder," sagde fader flere gange undervejs.

Den følgende morgen fulgtes fader og moder ad ned i skoven og flåede huden af den døde kvie. Kroppen lod de ligge som bytte for ravnene; den duede jo ikke til andet.

Om aftenen havde mine forældre en længere samtale med hinanden, efter at de var gået til sengs, og den lå jeg og lyttede til.

"Ja, der er ikke andet for, end at jeg må af sted over til kammerherren og fortælle ham, hvordan sagerne står," sagde fader, "og det kan lige så godt ske i morgen som en senere dag – jo før jo bedre."

"Hvad kan det vel nytte?" svarede moder i en yderst forknyt og modfalden tone; det forekom mig, at hun græd.

"Jeg ved ikke, hvad det kan nytte, Kjesten Mari," vedblev han; "men prøves skal det; jeg kan da ikke få mindre end Nej."

"Har han vel nogen sinde givet os noget efter?" klynkede hun, "og vil han ikke altid have, hvad hans er, til punkt og prikke,

hver en skilling, skønt han ved, hvor hårdt vi må slide for at få dem skrabet sammen til ham? Nej, fra den kant venter jeg mig ingen hjælp."

"Å, nu må du endelig ikke være så vankelmodig, bitte Kjesten Mari," formanede fader, "det kan se gråt og blive godt, og når nøden er størst, er hjælpen nærmest, ved du da nok."

"Ja, Guds hjælp! men du ligger jo og snakker om menneskenes ... om herremandens hjælp."

"Jeg gør så, bitte Kjesten Mari; men Gud kan bevæge menneskenes hjerter og få dem til at hjælpe os – for ham er ingenting umuligt. Put dig nu i Jesu navn og lad os sove på på'et. Vi skal se, der bliver nok en udvej for os."

"Amen, i Jesu navn!" svarede hun trøstet og mere tillidsfuldt, og dermed sov de ind.

Næste formiddag tog fader sit kistetøj på og kæppen i hånd og vandrede til herregården, der lå en god mil fra vort hjem.

Moder var endnu modfalden og kunne ikke ret få bugt med sine mørke tanker. Et par timer efter, at fader var gået, kom jeg ind i stuen, og der sad hun på en stol nede ved kakkelovnen og græd. Min næstyngste broder stod foran hende med armene i hendes skød og pludrede i ét væk.

"Mo'er! er det snart jul?" spurgte han.

"Ja, det er det jo," svarede hun næsten bittert.

"Ja, for Morten og alle de andre siger, at det er juleaften i aften; er det sandt?"

"Ja, det er."

"Bitte mor!" vedblev han indsmigrende og tog hendes hånd, "vær så rar og gå hen og giv mig en kagemellemmad – jeg er så sulten!"

"Du har jo fået din davre, bitte Frederik, og får ikke mere inden middag," svarede hun.

"Hvorfor må jeg ikke det?"

"For vi skal spare på brødet, bitte Frederik."

"Hvorfor skal vi spare på brødet, mor?"

I stedet for andet svar løftede hun ham op til sig og knugede ham i sin favn, mens de salte tårer randt ned ad hendes kinder. "Du lille uskyldige stakkel!" sagde hun og kyssede ham, "gid mit sind var lige så ubekymret som dit!"

Jeg kunne ikke udholde dette længer, men lukkede døren op og listede mig ud med øjnene fulde af tårer. Hvad min lille broder ikke vidste, det vidste jeg: vi havde hverken bagt julebrød eller brygget juleøl det år, dertil havde vi ikke råd; alle vore tre køer var sene, vi havde hverken mælk, smør eller kødmad i huset; i længere tid havde vor stadige dagligkost været øllebrød både morgen, middag og aften, og der var ingen udsigt til, at der skulle vanke andet til juleaften. Å, hvor var det tungt.

Jeg gik hen på agrene til min broder Kristen, der gik og flyttede fårene; for vi turde ikke lade dem gå løse, af frygt for ræven. Hulkende fortalte jeg ham, at moder sad inde med hænderne i skødet og græd, fordi vi var så fattige.

"Ja, vi er så," svarede han alvorligt; "men jeg tykkes endda, det er godt, at ingen af os har været ude med tiggerposen endnu."

Jeg blev næsten forskrækket over hans ord; for den mulighed var endnu ikke faldet mig ind, at det kunne komme så vidt med os.

Han stod med vædderens tøjr i hånden og så alvorlig og tankefuld ud. Sin pibe havde han i munden og pustede den ene

lille røgsky fra sig efter den anden. Piben havde han selv lavet. Hovedet bestod af et udhulet stykke kålstok, røret var en stump afbarket pilekvist, som marven var skudt ud af, og "tobakken" han røg, var tørret mos.

Idet min broder nu bukkede sig ned for at fæste tøjrepælen, snappede vædderen pibehovedet fra ham og åd det med ild og mos og det hele, mens den stod og tyggede på denne mundfuld, nikkede den nogle gange, som om den ville sige tak.

Drengen, der stod og stirrede på den med pilepinden mellem læberne, så i førstningen lidt flov ud, men snart vandt hans godmodige tørre lune overhånd, og med komisk alvor sagde han:

"Der rammer os da heller aldrig andet end modgang i disse tider!"

Hele det lille morsomme optrin havde virket så svært på os, at vi nu på én gang brød ud i en munter latter.

Efter at Kristen havde fået tøjrepælen fæstet, og vi derpå vendte os for at gå hjem, kom jeg tilfældigvis til at se op over bakken – og hvem var det, der kom gående ned ad stien? Det var såmænd den kære, gamle, milde bedstemoder. Hun rokkede nok så støt og sindigt af sted og havde i hver hånd noget tungt at bære på.

Også inde fra var hun blevet set, og alle vi børn stimlede sammen om hende, som hun nærmede sig huset.

"God dag, I bitte kære små!" sagde hun med et mildt smil, og hendes ansigt lyste som en sol iblandt os. "Kan I nu lukke døren op for mig og hjælpe mig ind? Så er I nogle vakre børn."

Hun trådte ind i stuen, og efter at have sat sin byrde fra sig på bordet – den bestod af en stor krukke mælk og to vældig

store sigtebrød, indsvøbte i et blåstribet forklæde – tog hun selv plads på stolen for bordenden.

"Å ja, det linnede, jeg var næsten blevet træt," begyndte hun. "God dag, Kjesten Mari! Hvordan har I det? Jeg syntes, jeg skulle et bitte rend herud og se til jer."

"God dag, mor, og velkommen!" svarede moder og kom op fra kakkelovnskrogen med en nytændt glædesstråle over sit forgrædte ansigt. "Ih, men hvad er det, I kommer med til os?"

"Å, det er bare en smule hjælp til juleaftens nadveren – jeg kendte jo jere omstændigheder," sagde bedstemoder stille og trykkede sagte moders hånd. "Det var såmænd endda ikke mit eget påhit; for Søren og hans kone begyndte først at snakke om det, og hun fyldte selv krukken og gav mig sigtebrødene. De er så gode, både han og hun, du ved, så jeg tænker såmænd aldrig, jeg får brug for min opholdskontrakt."

"Ja, det er de, Gud ske lov!" sagde moder, der imidlertid havde løst op for pakken. Hun lagde begge sine hænder på de store, brune sigtebrød, som om hun velsignede dem, og udbrød glad bevæget: "Ih, men det var dog dejligt! Nu er jeg nær ved at tro, at Hans får ret; han sagde, at når nøden var størst, var Guds hjælp nærmest."

"Hvor er Hans, bitte du?"

"Han er såmænd gået over at snakke med kammerherren om vor auktionsregning fra forrige vinter, som vi endnu ikke har fået betalt."

"Nå, så den er ikke betalt!" sagde bedstemoder en tone lavere.

"Ih nej, den er ikke, moder! Hvordan skulle den være det?" og hun opregnede alle vore uheld i løbet af det sidste år, skønt bedstemoder kendte dem godt i forvejen. "I lange tider,"

sluttede moder, "har vi ikke haft andet at spise end grovbrød og tyndt øl og en billing tør ost til, og det bliver i længden en streng kost."

"Ja, men en streng kost er dog bedre end en streng sult," sagde bedstemoder kærligt, men i en tone, der ikke var fri for at klinge lidt irettesættende. "Det er jo heller ikke sagt, at I skal blive ved at have det sådan altid. Herren er den, som gør fattig og rig. Slå din lid til ham! Han lader vel lykken smile til jer igen, så snart hans belejlige stund kommer."

"Det vil jeg også, mor," svarede moder stille og som i en bøn.

Jeg stod og tænkte på, at lykken vist havde vendt sig, og at bedstemoder jo allerede havde bragt os dens første milde stråle.

Og som stadfæstelse på, at jeg ikke tog fejl, og at det ikke skulle blive derved, trådte i det samme skovfogden ind med en stor kurv, fuldt pakket med røget flæsk og medisterpølse.

Lidt senere kom træskomandens kone med en krukke smør, et røget fårelår og en kop gryn.

Og ... ja, så kom der ikke flere; men nu var vi også velforsynede foreløbig og kunne holde en glad jul. Der var atter kommet liv i moder, og så snart bedstemoder og de andre koner var gået og havde ønsket os "en glædelig jul", fik hun travlt. De ældste af os rollinger hjalp hende: der blev vasket og pudset og banket og fejet og strøet sand som sædvanligt til julen. Hen over middag kom kødgryden over ilden, og mens det ringede julen ind, stod jeg og mine brødre atter i klynge uden for det lille åbne køkkenvindue og nød med velbehag duften fra den kogende kødgryde.

Just som dugen var bredt og julelysene tændte, trådte fader ind i stuen til os – og han så nok så tilfreds og frejdig ud.

På bordet stod den varme dampende julegrød med smør i, og ved siden af en stor skål mælk. Ved at se dette og især ved synet af moders glade, strålende ansigt blev fader helt forbavset, så han nær havde glemt at sætte sig.

"Jeg tænkte nok, du måtte være her ved denne tid," sagde moder, "og derfor tøvede jeg ikke med at sætte maden på bordet, da den var færdig."

Fader tog plads, læste bordbønnen, vi begyndte at spise, og samtalen kom i gang.

Først fortalte moder om sin lykke, mens han var borte, og vi små glemte ikke nu og da at give et ord med, hvor vi mente, der var et og andet, hun gik forbi, men som efter vor mening burde medtages, for at beretningen kunne blive så fuldstændig og fyldig som muligt.

"Gud velsigne dem, de ejegode mennesker, der tænkte så venligt på os!" sagde fader. "Å, hvor maden smager mig i aften! Jeg tykkes næsten, at vi aldrig har fået så god en juleaftensnadver."

Det samme syntes alle vi andre. Sult er dog en velsignet ting, havde jeg nær sagt; for uden den lærer vi aldrig, hvor dejligt selv et tarveligt måltid kan smage.

"Men hvordan er det gået dig, lille far?" spurgte moder; "derom har du ikke fortalt os noget endnu."

"Det er gået mig rigtig godt, bitte mor, langt bedre, end jeg havde ventet," svarede han.

"Så var han nådig, ham selv?"

"Ja, vel var han det. Jeg fortalte ham om alle vore uheld, og hvordan vi var farne, og han hørte meget tålmodigt på mig og afbrød mig ikke en eneste gang, før jeg var færdig. Så så han

sådan så mildt på mig og sagde: "Hvorfor fortæller du mig alt dette, min gode Hans Mortensen?"

"Sagde han *gode* –?"

"Vel gjorde han det! Jeg svarede så, at det var denne auktionsregning, der trykkede mig, for den var blevet lovlig gammel, endda der ikke var betalt en skilling på den. Men jeg skyndte mig at tilføje, at jeg ville betale, så snart jeg kunne, bare kammerherren ville give mig henstand. Han klappede mig på skulderen og sagde: "Det er godt, min gode Hans Mortensen! Den ting kommer vi nok ud af – jeg har altid anset dig for en brav og hæderlig mand ..."

"Sa'e han det?"

"Ja, det sa'e han! Og i det samme vendte han sig om til bordet og skrev nogle ord på en lap papir, som han derpå gav mig med de ord: "Gå nu kun over til min godsforvalter og vis han den."

"Ja, men godsforvalteren skøtter jeg ikke om at komme til uden penge," sa'e jeg. "Han river hovedet af mig," sa'e jeg.

Det grinede han ad, og så sagde han: "Kan du it løs skrøwt, Hans Mortensen?"

Nu først skulle jeg til at se på sedlen, og da stod der, at regningen var betalt!"

"Så er han da også en god mand," udbrød moder; "men det er jo det, jeg altid har sagt."

Fader så på hende med et skælmsk blink i øjet, og han havde vist på læberne at ville have sagt: "Husker du ikke ...?" Men han tav; han nænnede ikke at komme frem med det.

"Nå, hvordan endte det så!" spurgte moder.

"Det endte sådan, bitte Kjesten Mari, at inden jeg vel var blevet færdig med at stave mig igennem sedlen, havde han

forladt værelset, og han vendte ikke tilbage. Det var i grunden slemt; for jeg fik ikke sagt ham så meget som tak, og jeg ville da også have spurgt ham, om der kunne blive mig træ betroet på næste skovauktion ..."

"Det kunne du vel vide, når du sådan er i kridthuset hos ham," mente moder; jeg tror næsten, at hun i dette øjeblik ikke var fri for at føle sig lidt stolt af sin mand.

"Jeg synes næsten aldrig, jeg har været så let om hjertet," sluttede fader, "som da jeg med min seddel i hånden trådte ind til forvalteren, der snap' den fra mig og løb den hurtigt igennem. "Det er godt!" brummede han, hvorpå han smed den fra sig på pulten og skrev nogle ord i en protokol. "Er der så kvitteret for pengene?" spurgte jeg. "Ja," svarede han uden at se op. Så sagde jeg farvel og tak og gik, og den, der var glad, det var mig."

"Å, sikken en velsignet dejlig dag, det har været for os!" sagde moder og foldede sine hænder.

Den aften lovpriste vi Herren og sang til Jesusbarnets ære som vi aldrig før havde sunget på nogen juleaften.

Efter endt salmesang listede vi børn kortene frem. Men havde vi noget at spille om?

"Det var nok sandt!" udbrød fader glad. "Tag os en dyb tallerken, Kjesten Mari! Jeg var på hjemvejen et bitte vend inde hos Anders Terkilds – gårdmandens, du ved – at få mig en bitte tår at drikke, jeg var blevet så tørstig, og inden jeg gik, gav konen mig disse her til rollingerne."

Han sad og grov med hænderne i sine store, dybe koftelommer, hvorfra han hentede den ene nævefuld

pebernødder op efter den anden og lagde på tallerkenen, så den blev topfuld.

Vi børn jublede, og moder jublede med, og vi spillede med et liv og en sorgløshed, som om der for os aldrig gaves nød eller savn i verden.

Dagen, der var begyndt så trist, endte dog så glædeligt. Jeg mindes aldrig at have oplevet en bedre eller fornøjeligere juleaften hverken før eller siden.

Den sluttede som sædvanligt med, at fader og moder, liggende i sengen, afsang salmen:

"Al den ganske kristenhed
priser Guds barmhjertighed –"

Moders smukke stemme lød i mine ører kønnere end nogen sinde, og især klang den blød og smeltende under slutningsverset:

"Derfor bør os takke Gud,
frygte hannem og holde hans bud;
thi han er den, os hjælper af nød.
Det er nu sket,
som spået os havde Esaias."

Kapgængerne

"I skal vide," fortalte husmand Ole Peter i Arndrup, "min morbroder Mads Lindgaard i Vingballe, hos hvem jeg blev opdraget, var rigtig nok ikke andet end gårdfæster, og det var jo ikke slet så godt som selvejer; men skam komme efter det! Mads Lindgaard var en anset og velholden mand alligevel.

Der var den mærkelighed ved ham, at skønt han var modig og fremtalende, så var der dog ingen fæstebønder på godset, der stod i så høj yndest hos herskabet som han. Meningen var, han havde sit frisprog og kunne næsten gøre og lade, som han ville, og kom han i klemme formedelst sin dristighed, så hjalp han sig selv ud af den igen ved at bruge sit vittige hoved. Det skal jeg fortælle et eksempel på.

Han havde en dag været i købstaden, og da han om eftermiddagen skulle til at køre hjem og var kommet et stykke uden for byporten, kom der en lukket vogn med to skimlede for rullende bag efter. Morbroder skottede tilbage over skulderen; han kendte godt både heste og køretøj, at det var herremandens, og han så også godt, at "ham selv" af og til stak sit gamle grå hoved ud af vognvinduet. Nu ved vi jo nok, det var ikke mere end simpel høflighed, at morbroder havde holdt an og ladet herskabet køre forbi; men sådan var han ikke sindet. Hver gang den skæggede kusk drejede til siden og ville forbi – svip! fløj piskesnerten hen over hovederne på de to sorte, og de to skimlede måtte blive tilbage. Sådan holdt han dem stangen, indtil han drejede ind på bivejen, der går ned til Vingballe; så

svingede han med hatten til afsked og fo'r ned ad Vingballe til med livlige piskesmæld.

Men dagen efter kom der bud fra herregården, at morbroder skulle komme straks; nådigherren ville tale med ham.

"Hvordan slipper I nu fra det?" spurgte husholdersken og karlen, thi han havde fortalt hele redeligheden om aftenen, da han kom hjem.

"Mig derom," svarede han, og så gik han.

Så såre han nu er kommet ind til herremanden, farer denne løs på ham med det spørgsmål: "Var du ude at køre i går?"

Jo, det kunne da ikke nægtes.

"Så du ikke, der kom en herskabsvogn kørende bag efter dig?"

Jo, det havde han jo da nok set.

"Ved du, hvis vogn det var, og hvem der var i den?"

"Nej," svarede morbroder; "men jeg så da nok, det var af det fine hold."

"Hvorfor lod du den ikke køre forbi?"

"Det skal jeg såmænd sige nådigherren; for jeg tænkte som så: Hvem han så er, skal jeg dog lade ham se, at nådigherren har bønder, der kan køre!"

Se, det huede den gamle. "Nå sådan!" udbrød han oprømt og gned sig i hænderne. "Du er en brav mand, Mads Lindgaard!" Og så ringede han på en tjener og lod ham skænke morbroder et godt glas vin. Sådan gik dét til.

Morbroder var godsets stærkeste mand, så vidt man vidste. Jeg så selv en gang, hvorledes det gik til på hovengen med et væddemål, han havde indgået. Seks af de stærkeste karle skulle holde i den ene ende af et tov og morbroder i den anden, og han

påstod endda, de kunne ikke rokke ham af pletten. Han bandt sig tovet om livet, og så snart signalet var givet, og rykket skulle begynde, vendte han sig om, lagde tovet over skulderen og trak. Men mens han således stod og vendte ryggen til sine modstandere, var der nogle skælmer tilrede med et par heste, som de spændte for den anden ende af tovet, og nu måtte han give tabt, begribeligvis. Han havde snappet fat i en ellebusk, og skønt den havde skud så tykke som slagvoller, måtte hele busken dog følge med, og rødderne tog et skjold med sig så stort, at der vist var et helt læs jord i det. Men så skulle I have set et ustyr, der blev, da han kom på benene og så, hvilket kneb der var brugt imod ham! Ja, så edderspændt gal så jeg ham aldrig hverken før eller siden. Jeg forsikrer, at havde hovfolkene ikke flygtet for ham som en røg, han havde så gu' gruttet enhver, der var kommet ham i vejen, det er vist! For resten var det ikke hans skik at gå og prale med sin styrke. Kun i en henseende ville han gerne anses for mester, og det var i at bruge leen. Han gik nu også et skår så glat, som om det var skåret med en ragekniv, og skårkammene var så jævne og akkurate, som om hele skåret kun var et eneste snit. Vi mødte da heller aldrig på hovmarken eller hovengen, uden at morbroder fik lov at gå forrest, og I kan stole på, det trak!

Men der er måske ingen af jer, der ved, at jeg i mine unge år var forlovet med morbroders eneste datter, mit søskendebarn Karoline, og at jeg den gang havde rimelig udsigt til at blive gårdmand? Nu skal I høre, hvordan det havde sig hermed, og hvorledes det gik til, at det hele slog klik for mig.

Mine forældre døde fra mig, mens jeg var en lille pog. Min fader måtte først afsted, og min moder sad enke et par år. Men så fik hun brystsygen og blev lagt ned, og hun rejste sig aldrig mere. Morbroder var der blevet sendt bud efter, da hun lå på sit yderste. Han sad inde i sovekammeret hos hende i hendes sidste stund og havde mig på knæet; vi græd begge to.

"Vil du tage dig af den stakkels dreng, når jeg er død og borte?" spurgte min døende moder.

"Ja, jeg vil, Kirsten!" svarede morbroder; det var knap, han kunne for gråd og bedrøvelse.

"Alt, hvad jeg efterlader mig, er hans; det skal gøres i penge, og du skal bestyre arven for ham, til han bliver myndig – vil du det?" spurgte hun videre.

"Ja, jeg vil, Kirsten!" hulkede han.

"Og vil du så tage ham til dig i dit eget hjem og opdrage ham som dit eget barn?" vedblev hun.

"Ja."

"Og så har jeg tænkt – du ved, din Karoline og han er omtrent ens i alder – måske der kunne blive et par af dem, så var han godt forsørget?"

"Jeg skal ikke sætte mig derimod, hvis børnene ellers kan enes om den ting," svarede morbroder.

"Tak skal du have, Mads; du har altid været mig en god broder."

Med disse ord lagde min moder sig tilbage på puden, lukkede sine øjne og døde.

Jeg græd og græd; men hvad kunne det hjælpe? Hun var og blev død.

Dagen efter begravelsen sagde jeg farvel til mit fædrenehjem og kørte med morbroder hjem. Han boede som sagt i Vingballe, og der var omtrent tre mil dertil. Vi kom igennem flere landsbyer og skove, og jeg syntes, den køretur fik aldrig ende. Men ende fik den da, og omsider holdt vi i morbroders gård. Han løftede mig selv af vognen og førte mig ind i stuen, hvor der var tændt lys, thi det var blevet aften for os, inden vi kom til vejs ende.

Inde på stuegulvet gik en lille pige med himmelblå øjne og lange gule hårlokker, der hang hende ned ad skuldrene; hun så køn og god ud.

"Er du mit søskendebarn Ole Peter?" spurgte hun og trådte tæt hen til mig.

"Ja, han er, lille Karoline," svarede hendes fader; "kan du byde ham velkommen?"

Hun slyngede armene om min hals, kyssede mig og sagde: "Velkommen!" og derover blev jeg helt forskrækket, for jeg var sådan en frygtsom lille ting.

Vi blev nu ganske ene i stuen, for morbroder var gået ud til hestene igen, og husholdersken var sysselsat i køkkenet.

"Du siger jo slet ingen ting," sagde Karoline – "sig noget!"

Jeg sagde ikke andet, end at jeg gav mig til at græde.

"Vær endelig ikke bange for mig," sagde hun på sådan en sær trøstelig måde. "Fader har sagt, at jeg ikke må gøre dig fortræd."

Disse ord både rørte og overbeviste mig, så jeg uden frygt tog hendes fremrakte hånd. "Skal vi så være gode venner?" hulkede jeg.

"Ja vi skal, lille Ole Peter!" svarede hun og klappede mig.

Vi satte os ved siden af hinanden på hendes lille skammel, og således sad vi, da morbroder atter trådte ind.

Det var altså mit første møde med hende, som jo efter bestemmelsen skulle være min kone, når vi ellers i sin tid kunne blive enige. Ja, ja! I kan vel nok begribe, at jeg ikke tænkte på giftermål i den alder; men da jeg blev voksen, huskede jeg nok, hvorledes aftalen var, og tænkte ved mig selv, at jeg for min part skulle ingen indvendinger gøre, men holde mig den efterrettelig til punkt og prikke. Rigtig nok var jeg jo kun en fem år, da jeg hørte snakken, der faldt mellem min salig moder og morbroder; men hørt den havde jeg, og det var sært nok, at jo ældre jeg blev, des tydeligere kunne jeg huske hvert eneste ord.

Nå! Jeg var kun et barn, da jeg kom til morbroder; men jeg groede jo da lidt hvert år, skønt det var lidt nok, langt mindre, end jeg skøttede om, thi mit håb var, at jeg skulle blive en kæmpe ligesom morbroder, men det slog klik for mig som så meget andet. Da jeg var tyve år, var jeg lige så stor og stærk, som jeg er endnu, og det er ikke noget at prale af. Ja, ja! Mine tolv skæpper rug kan jeg gå med, hvor det skal være, men det forslår kun lidt mod morbroder, hvem jeg ikke kom til at slægte på i det stykke.

Imidlertid var Karoline også vokset til og I kan tro, det var en pige, som var værd at se på. Hun var rank som et neg, hendes øjne lyste som stjerner, og hendes kinder var røde og runde som det smukkeste æble. Når hun i høst og slæt mødte blandt de andre hovfolk i sit grønternede skørt, sine røde bindærmer og med sit snehvide øjenklæde, så var der ingen, de unge karle skottede så flittigt efter som efter Mads Lindgaards Karoline fra Vingballe. Og så sådan som hun kunne bruge sine hænder til sit

arbejde – og sine ben med, for den sag, nemlig når det kom an på en dans. Jo, hun var effen, det er vist, og jeg tænkte hver eneste dag: "Dersom du får hende til kone og Mads Lindgaards gård i fæste, så er du et lykkens barn, Ole Peter!"

Om vi var kærestefolk? Ja, det bildte jeg mig da ind i det mindste, og hun var vist heller ikke klogere, så vidt jeg kunne skønne; men det var synd at sige, det gik hedt til med os, for når jeg en enkelt gang prøvede på at drage hende ind til mig og kysse hende, så var det noget, hun aldrig ville finde sig i. Hun snoede sig ud af min favn så glat som en ål, lo ad mig og sagde, at det narreri ville hun ikke vide noget af, før vi blev gift. "Det er vel egentlig også tids nok," tænkte jeg, og dermed lod jeg mig nøje. Stundom prøvede jeg også at tage hende fra en anden side, idet jeg slog på, om vi ikke snart kunne snakke med den gamle om at afstå os gården, at vi kunne blive gift, men også her havde hun et svar på rede hånd, som ikke smagte mig. "Du kan tro, min fader vil ikke på aftægt endnu, dertil er han for rask og rørig," plejede hun at sige. "Og desuden," føjede hun til med et skadefro smil, "du har jo ikke tjent kongen endnu; men det må du endelig se at få ende på først." Se, det var nu meget lettere sagt end gjort, thi hvert år fik jeg den besked på sessionen, at jeg kunne "gå hjem og blive lidt større." Udsigterne var altså ikke så gode, som de kunne være, men de bedrede sig vel, trøstede jeg mig med.

Sådan stod sagerne, da der kom en ny gårdmandsfamilie til vor by. Manden kaldte de Niels Nielsen; han havde fået enkekonens gård i fæste, og han og morbroder blev genboer. Folk kunne godt lide dem, for det var flinke og skikkelige folk, både Niels Nielsen, hans kone og deres børn – de havde seks af

den slags, to sønner og fire døtre. Alle døtrene og den yngste søn var hjemme og gik forældrene til hånde, men den ældste af sønnerne, Jens Kristian, så vi for det første ikke noget til, thi han "lå inde" i København, hvor han gjorde tjeneste som husar, men ventedes hjem i løbet af efteråret.

Jeg husker det endnu så tydeligt, som om det var i går, hvilken byblæst der blev, da denne Jens Kristian Nielsen kom hjem af kongens tjeneste.

Det var en søndag formiddag. Jeg havde skåret hakkelse og striglet hestene og stod ude ved brøndtruget og vaskede mig – for jeg agtede mig i kirke, kan jeg huske – da en af Niels Nielsens tøse kom smuttende gennem gårdsledet og sagde til Karoline, der gik og fejede uden for køkkendøren: "Jeg kan fortælle dig nyt!"

"Ih nej da! Er det godt?"

"Ja, det kan nok hænde sig! Min broder Jens Kristian er kommen hjem, og du kan ikke tænke dig, så køn han er!"

"Å!" Karoline holdt fejekosten i den højre hånd, og med den venstre pillede hun ved sit tøj, som om hun frygtede, at husaren skulle komme og få hende at se i hendes arbejdsdragt. Sådan er nu en gang de kvindfolk og ikke anderledes – jeg tror ikke, de kan gøre for det. "I kommer da herover og gør visit?" sagde hun til genboersken.

"Ja, vi svipper nok her om en gang i eftermiddag, skønt han skal jo så mange steder, ser du. Nu i formiddag vil han vist i kirke, tror jeg nok."

Dermed gik hun.

Den, der fik travlt, det var Karoline, for nu ville hun også i kirke; men det var såmænd husaren, og ikke Guds ord, hun gik

efter, Gud forlade hende.

Da det var første gang, Jens Kristian lod sig se i Vingballe, var det jo intet under, at de unge piger fik travlt med at få ham mønstret, og jeg tror nok, de var tilfredse med ham, for jeg skal aldrig fragå, Jens Kristian var en køn og velvoksen karl, skønt vi har set dem lige så kønne før, men nu havde han jo desuden positur, og det var ikke så sært, efter den skole, han havde gennemgået.

Om eftermiddagen kom alle Niels Nielsens de unge over til vort, og der blev gjort et lille gilde i den anledning. Morbroder var helt elleskudt i den smukke knøs, og de passiarede lystigt om garnisonslivet, for morbroder havde selv i sine unge dage været husar. Under samtalen kom han da også frem med det spørgsmål: "Var der nogen iblandt jer, der kunne gå under maven af sin hest og lette alle dens fire ben fra jorden? For i min tid var der i det mindske en, der kunne gøre det." Han klippede med øjnene og så til os andre; vi vidste nok, hvem han mente.

"Ja, den kunst er da ikke så vanskelig," svarede husaren.

Morbroder bed sig i læben; det svar huede ham ikke, og fra nu af passiarede han ikke nær så gemytligt med fyren.

For resten gav jeg mere agt på Karolines færd end på nogen af de andres, for jeg var skinsyg, skal jeg sige os. Men det forekom mig ellers ikke, at hun skænkede hædersgæsten mere opmærksomhed end slet og ret. Karoline var en tugtig pige, må I vide, og hun forstod at holde sine øjne hos sig selv. Om aftenen, da de fremmede var gået, følte jeg mig slet ikke så meget ilde tilpas endda.

Alligevel kunne jeg ikke rigtig komme til at holde af Jens Kristian; han så mig over hovedet, bildte jeg mig ind, og det

kunne han jo sagtens gøre, eftersom hans ben var meget længere end mine.

Men når alt kom til alt, var der dog intet hos ham, jeg syntes ringere om, end at han så hyppig fandt vej over gaden og besøgte os langt tiere, end jeg skøttede om. At det var Karoline, han gik efter, havde rigtig nok ingen sagt mig, men del var jo det, jeg var bange for. Vel trøstede jeg mig med, at hun så godt som var fæstet til mig, men hvad? Kvindfolk er ikke altid så pålidelige, som de burde være.

Under disse omstændigheder kunne det ikke andet end glæde mig, at foruden mig var der en til, der ikke kunne lide husaren, og som syntes mindre om ham, for hver uge der gik.

Denne ene var morbroder. Skønt han, som sagt, ikke pralede med sine kræfter, satte han dog en ære i at anses for egnens stærkeste mand, og nu lod det til, at Jens Kristian ville gøre ham rangen stridig. Det kunne den gamle ikke fordrage.

En morgen kom husaren ind til os i stalden, og da han havde gået og snakket lidt, forsvandt han under bugen på en af hestene, og før vi vidste et ord af, skød bæstet pludselig ryg op under loftet, og dens fire fødder sprællede i luften, mens Jens Kristian stod stiv som en støtte under den levende byrde. Da han havde stået lidt, satte han hesten ned igen, vendte sig om til os andre med en mine, som om han ville sige: "Er jeg ikke en prægtig karl?" Morbroder vendte det hvide i øjnene ud, snoede hestens hale om sin højre hånd og trak dyret baglæns ned i grebningen. "Gen så på den!" sagde han til mig. Jeg drev på den med en pisk, jeg snuppede fra knagen, men den var ikke i stand til at vinde op til krybben. Da morbroder havde sluppet, gik han sin vej og ville slet ikke veksle et ord mere med sin modstander,

men i forbigående tilkastede han ham et blik, der var tydeligt nok, i det mindste for mig, og jeg er vis på, meningen var: "Din grønskolling! Bilder du dig ind at kunne tage tag med Mads Lindgaard fra Vingballe?"

Den gang gik det ikke så flot til med baller og legestuer som nu om stunder. Baller kendte vi slet ikke; men et par legestuer havde vi jo da hver vinter, og skønt de ikke kostede os meget, tror jeg dog, at vore sammenkomster var fornøjelige nok. Vi kendte ikke bedre, og det gør så meget. Hver karl mødte med en pægl brændevin i en lille flaske; den gik han så og lugtede til, så længe der var en dråbe i den, og så betalte han 11 skilling til spillemanden; det var hele udgiften.

Nå! Den første legestue, vi havde, efter at Jens Kristian var kommet hjem, var da ellers ikke så fornøjelig for mig, thi ved denne lejlighed kom det ret klart frem, hvad den slemme kumpan havde i sinde. Der var ingen pige, han svingede så flittigt som Karoline, og når de ikke dansede, havde de en forskrækkelig hob at snakke sammen om. Folk lagde mærke til dem, og der faldt mange spottegloser af til mig den aften. I må tro, jeg havde ikke mere glæde end til mig selv. Da så legestuen var forbi, havde jeg endda det værste tilbage. Husaren fulgte Karoline hjem. De gik arm i arm og samtalede og lod mig komme som en sølle Per Tot bag efter. Jeg var så edderspændt gal, at jeg kunne have fløjet på ham og tærsket ham, men jeg lod det begribeligvis være – af en vis årsag.

Da jeg puttede mig under dynen, tænkte jeg ved mig selv: "Ja, ja, lille Jens Kristian! gør dig nu så lækker for tøsen, som du vil – *morbroders samtykke får du aldrig*!" Det var da altid en trøst.

Og sært nok skulle der ikke hengå mange dage, inden der hændte noget, som bestyrkede mig i denne mening.

Det var en søndag eftermiddag, og de fleste af byens unge karle var samlede på tumlepladsen og spillede kegler. Da vi havde moret os en stund med det, lod vi keglespillet være og gav os til at tage tag med hinanden, og det viste sig da snart, at Jens Kristian kunne lægge alle de modstandere til jorden, der ville melde sig. Jeg skottede hen til gården en gang imellem, thi henne i porten stod morbroder, og det forekom mig, at han fulgte legen med spændt opmærksomhed.

Nu ved jeg ikke, hvad der stak mig, men jeg meldte mig da også til kraftprøven. Det må have været vreden og skinsygen, der løb af med mig og gjorde mig blind, thi mine fingerender kløede forskrækkeligt efter at få tag i den karl, og så tror jeg nok, der foresvævede mig noget om, at jeg måske kunne være heldig og han uheldig, at han f. eks. kunne snuble og jeg stå fast og sådan noget. Kamppladsen var en jævn grønning, og trindt omkring de to kæmpende stod alle de andre karle i en kreds og så til. Men den galej skulle jeg ikke have vovet mig på, for jeg kunne ruske i ham, så meget jeg ville, han stod fast som et tårn, og han havde aldrig så snart begyndt at røre sig, før jeg rullede hen ad grønningen som en bold. En skraldende latter fra tilskuerne hilsede mit nederlag, og da min overvinder spurgte, om jeg ville prøve det nok en gang, svarede jeg nej og trak mig tilbage.

"Er der flere, der vil prøve en dyst?" spurgte Jens Kristian og så sig omkring i kredsen.

Nej, det lod ikke til, at der var flere.

Pludselig var der en, der trængte sig gennem kredsen og trådte frem på legepladsen. Det var morbroder. Han havde taget sin kofte af, og det anede mtg straks, at han ville brydes. Hans hundeskinds hue var skubbet op i panden, og han så helt kamplysten ud. De grå lokker hang ham ned på skulderen som en manke – ja, jeg ser ham endnu tydeligt, som han stod der med tommelfingrene i ærmegabene på sin bredstribede vest, i sine blå knæbukser og hvide strømper, der sluttede stramt om hans kraftige lægge. Han så sig om i kredsen og sagde med et overlegent smil: "Jeg synes, det er en skam for Vingballe, at ingen kan lægge den knægt hans ben til jorden!" Da ingen sagde noget, vedblev han: "Ned skal han, om jeg så selv skal gøre det ved ham. Kom an, Jens Kristian!" Den gamle spyttede i næverne og trådte længere frem.

"Jeg vil ikke brydes med en gammel mand," sagde Jens Kristian.

"Sludder, hvalp! Er jeg dig ikke jævnbyrdig nok måske? Du skal få at føle, der er tømmer i Mads Lindgaard endnu, i hvor gammel han er. Kom an!"

"Nej, lad det være, Mads! Hører I! Den slags er I vokset fra. Jeres gamle lemmer kunne let tage skade, om jeg væltede Jer – lad det være!"

"Hå, hå!" lo den gamle. "Du ynker mig! Det kunne du dog spare, til du ser, om du har grund til det. Er du færdig?"

"Ja ja! Skal det være, så skal det være; men jeg skåner Jer ikke – det må I vide."

"Det ville jeg nødig forlange," svarede morbroder.

De trådte tæt op til hinanden og gav sig god tid, til de begge fik ordentlig fat.

Ikke et muk hørtes, og hele kredsen rundt var der så stille, som om ikke en sjæl havde været til stede.

Nu begyndte brydningen. Tilsyneladende foretog de kæmpende sig intet, men at de følte forsvarligt til hinanden, var dog klart nok af de vrikkende bevægelser, de skiftevis gjorde med deres lænder, skønt de ellers blev stående ubevægelige på samme plet og stirrede hinanden ind i øjnene som to vrede tyre. Omsider måtte Jens Kristian til at flytte sin venstre fod – så den højre – og så den venstre – stadig krebsegang. Men lige med et standsede han, og idet han lagde sig lidt bag over, fløj begge morbroders træsko pokker i vold, hans hvide ben stak lige op i luften som et par alterlys, og før nogen kunne fatte, hvordan det mirakel gik til, lå han på grønningen. Hurtigt var han på benene igen. "Jeg fik ikke ordentlig fat!" sagde han, idet han fo'r ind på sin modpart, og nu begyndte de for fra. Morbroder måtte anden gang bide i græsset. "Du giver mig ikke tid til at få ordentlig fat!" påstod han endnu en gang. "Tag så fat, hvordan I vil!" råbte Jens Kristian fortørnet og rakte begge sine arme i vejret. Morbroder omfavnede ham og lagde sine hænder i hinanden på sin modstanders ryg. "Har I nu fat?" – "Ja." Men det hjalp ikke. Jens Kristian pressede sine arme ned under hans og tvang ham derved til at løsne favntaget noget, greb ham så fast om bæltestedet, svingede ham rundt et par gange og lagde ham derpå nok så pænt på ryggen hen ad jorden.

"Er I nu tilfreds?" spurgte han.

"Hvor er mine træsko?" sagde morbroder, da han havde rejst sig.

"For ellers kan vi gøre det nok en dito," vedblev den anden. "Den kunst kan jeg gøre, så tit det skal være, og så endda spise

grød til!" Kampen havde gjort ham hidsig, og han så meget bister ud.

Morbroder tog sine træsko på og forlod valpladsen uden at sige et eneste ord.

Da han ellers ingen skade havde taget, var jeg for mit vedkommende meget vel tilfreds med kampens udfald, thi jeg håbede, min medbejler havde rejst en skillemur mellem sig selv og Mads Lindgaards familie, som det ville blive ham umuligt at overstige.

Jens Kristian blev ved med sine besøg og lod, som om intet var forefaldet; men det kan nok hænde sig, morbroder skulede til ham, hver gang de mødtes. Han viste ham ikke just af gården, men hans øjekast sagde langt tydeligere end ord, at han var tilfreds, når husaren sad på Bloksbjerg.

Det var ellers en ynk at se, hvor forandret morbroder blev den vinter. Han blev vranten og ordknap og så grangivelig ud, som om han gik og bar på en dyb og fortærende sorg. Hen ad foråret blev han dog lidt bedre tilpas, og en dag sagde han til mig: "Du var jo vidne til, hvordan det gik mig, Ole Peter, og du kan vel nok begribe, det skærer mig i hjertet at min arrigste fjende skulle få held til at traktere mig sådan. I brydning er han min overmand, det kan ikke nægtes, men det kunne måske hænde sig, han kom til at gå bag af dansen, om vi prøvede hinanden i en anden leg."

Der var noget i den tale, jeg ret godt kunne lide, og jeg tænkte, det var næppe rimeligt, han tog en til svigersøn, som han titulerede "min arrigste fjende."

Hvad det var for en "leg", morbroder havde tænkt på, var ikke så svært at gætte for dem, der kendte ham og vidste, hvilken

mester han var til at bruge leen.

Der gik nogle måneder, uden at der skete noget mærkværdigt. Vi havde fået høet slået og bjærget, både vort eget og herremandens, og vi var midt i høsten, det vil sige, mejningen var så godt som tilendebragt, og kun indagningen tilbage.

Den dag, vi høstede op på hovmarken, var det et himmerigs vejr, kan jeg huske; afgrøden var god, der var udsigt til at få den godt i hus, og desformedelst var det ikke så sært, at både nådigherren og ridefogden var i godt humør. Da vi om eftermiddagen satte os til mellemmaden, havde vi ikke mere tilbage end et par kønne havreagre, der rigtig nok var omtrent en halv fjerdingvej lange, men overvinde dem kunne vi sagtens og endda komme hjem i god tid, for vi var så mange om det.

Mens vi så sidder og spiser, kommer ridefogden og siger, at efter hans formening var det kønt, om vi fulgte den gamle skik og sluttede med en kapgang, hvis nogen ville melde sig dertil? I så fald ville nådigherren, hans frue, de unge frøkener og junkere gøre os den ære at komme ud og se på. Der ville blive spenderet en tønde godtøl, og om aftenen måtte de unge få sig en svingom med fri musik hjemme i herregårdens storlade, thi herskabet var så glad og fornøjet over den rige høst og det gode høstvejr.

Et sådant tilbud ville det jo have været både synd og skam at vrage, men det kom an på, om nogen ville melde sig til kraftprøven. Jeg skottede om efter morbroder, der sad i god ro og mag og spiste sin mad. Så snart han havde puttet den sidste bid i sin mund, og gemt tollekniven i sin lomme, stod han op, trådte hen til enden af havreageren og strøg sin le. Karoline

stillede sig bag ved ham med sin rive. "Det var ret, gamle!" råbte ridefogden fornøjet, og derpå henvendte han sig til os andre: "Er der ingen, der tør vove en dyst med gamle Mads Lindgaard fra Vingballe? Skam jer dog noget, I unge karle!" Nu trådte Jens Kristian frem; en af hans søstre fulgte ham som optagerske. "Er der ikke flere?" spurgte ridefogden. Nej, der var ikke flere. For sagen var, der var gået ord af den før omtalte brydekamp på Vingballe gade, og alle var lystne efter at se, hvorledes den nærværende væddestrid mellem to så navnkundige modstandere ville spænde af. "To om buddet! Det er også det bedste!" råbte ridefogden. "Men giv nu tid, til herskabet kommer." Vi havde ikke ventet længe, inden der viste sig en støvsky inde på markvejen; kort efter rullede en herskabsvogn ind på pladsen og blev holdende på et bestemt sted, og på den befandt sig "ham selv" og hele hans familie. Vi strøg kabuds for dem, og mens morbroder, Jens Kristian og deres optagersker blev stående ved det hjørne, hvor der skulle begyndes, stillede alle vi andre mejere os i passende afstand fra hverandre langs havreagrene med ledraget mod jorden, bladet i venstre hånd og strygen i den højre. "Hvem skal begynde?" spurgte morbroder. "Ære den, som ære bør," svarede Jens Kristian. "Den ældste har forrangen." Pludselig klappede nådigherren i hænderne; det var signalet, og nu begyndte morbroder at hugge i, mens alle vi andre, med undtagelse af Jens Kristian, gav os til at stryge vore leer, og det var en musik, der passede til festligheden og kunne høres langt bort. Morbroder var allerede henne mod midten af ageren, Karoline smed det ene neg fra sig efter det andet og var lige i hælene på ham; Jens Kristian tøvede endnu. "Hvad Djævelen nøler du efter?" råbte nådigherren. "Er du blevet

bange for din modstander og går bag af dansen, inden du får begyndt?" "Det skulle nødig spørges," svarede husaren, og nu huggede han ind. Han svang leen let nok, så jeg, og hans skår var lige så pænt og bredt som morbroders. Væddestriden fulgtes med udelt opmærksomhed af alle tilskuerne; men der var måske ingen, der fulgte den mere ivrig end jeg, og jeg gjorde det med det lønlige håb, at morbroder skulle tabe. Længe var det umuligt at få nogen mening om, til hvilken side sejren ville vende sig. Da morbroder var ageren ude, var den anden godt og vel over midten – afstanden var stadig den samme. Morbroder strøg sin le; men i stedet for at gå tilbage til udgangsstedet og hente skår, mejede han tværs over agerenden og langs ad den anden side. "Kan det gå an? Pisker han ikke kornet af?" Hørte jeg herremanden sige til ridefogden. "Jo, Deres Højvelbårenhed," svarede denne. "Der er jo ikke et strå, der svajer for vinden, og gangen er lige god fra begge sider." Det anede mig, at Jens Kristian havde sparet på sine kræfter i førstningen for at narre sin modstander med et falsk håb, og det viste sig snart, at jeg ikke havde taget fejl, thi op ad begyndte afstanden kendelig at mindskes. Inden de havde gået pladsen to gange rundt, var afstanden ikke mere end knap det halve, og da de gik ned ad på tredje omgang, var der ikke mere plads imellem dem, end Karoline netop kunne stå på og binde sine neg. Udfaldet kunne ikke længe være tvivlsomt, tænkte jeg. Men just som de gik forbi det sted, hvor jeg stod – morbroder så rød i hovedet, så han dampede – skete der noget, som pludselig gav sagen en helt anden vending. Karoline standsede og sagde ivrigt nogle ord til husaren – hvad det var, kunne jeg ikke høre –, han nikkede og smilede nok så polisk, som om han

ville sige: "Det er rigtigt! Jeg forstår dig!" At der var aftalt et forræderi, var jeg sikker på, men det var lige så vist, at jeg var den eneste, der så så klart i tingene. Jo, ganske rigtigt! Husaren blev fra nu af mere og mere tilbage. Det tog sig ud, som om han nu var blevet træt og ikke kunne mere; hans hug blev langsommere, han tog mindre i hugget for hvert skridt, og han strøg sin le i det mindste dobbelt så tit som det behøvedes. Kort at fortælle: i løbet af den næste time havde morbroder vundet en hel omgang fra ham og nået ham. Til sidst standsede Jens Kristian, trådte ud af skåret og sagde: "Jeg giver tabt – jeg er overvundet!" Alle hovfolkene, herskabet og ridefogden jublede og lykønskede den gamle til den vundne sejr. Der var kun en, der gjorde det nødtvungent, og det var mig.

Men så skulle I have set den forvandling, der foregik med morbroder. Ja, jeg har aldrig set hans ansigt så strålende hverken før eller siden. Han lo og snakkede, snakkede og lo uden ophør, og han trykkede sin overvundne modstanders hånd så hjerteligt, at jeg troede, han ville være fløjet på ham og kysset ham. "Jeg vidste nok, at du ikke kunne tage mig med leen," sagde han. "Ikke sandt? Du har fundet din overmand! Jeg vidste nok, det ville ende således. I brydning er du den første, men når det kommer an på at bruge en le, må du stå tilbage for mig. Du er mester i det ene og jeg i det andet. Vi er de to dygtigste, og ingen kan hamle op med os, når vi slår os sammen. Fra nu af skal vi være venner – ikke sandt?" I den dur gik det uden ophør, og han ville ikke snakke med andre end Jens Kristian.

Da vi havde fået havren ophøstet og sat sammen, var der endnu et par timer til solnedgang. "Skal vi så spænde for og

køre hjem?" spurgte jeg den gamle. Dansen brød jeg mig nemlig ikke om. Men tænk en gang, hvad han svarede mig:

"Vi skal min sandten med og have vor part både af øllet og lystigheden!" sagde han oprømt. "Har jeg sejret i kapgangen, er jeg også mand for at tømme et krus og træde en skotsk, og nådigherren ville vil heller ikke ynde det, om jeg svigtede så godt et lav."

"Det er også min mening," sagde Jens Kristian, den ræv; "I er jo dagens helt, og ingen måtte nødigere savnes end sejrherren!"

"Rigtigt!" udbrød morbroder, så glad, at det kippede i ham – "du og jeg frem for alle andre! Og det kan jeg sige dig: du skal give min datter en dans; ingen under jeg bedre at danse med hende end dig, Jens Kristian!"

Jeg så til Karoline. Hendes strålende øjne hvilede på husaren med et så forelsket og lykkeligt blik, at det ikke var til at tage fejl af. Ved dette syn blev jeg pludselig så skidt tilpas, at jeg ikke kunne have fulgt med til dans, om så en havde budt mig mange penge for det. Hvordan de andre turede og dansede på herregården den nat, kan jeg ikke fortælle det mindste om, for jeg sagde farvel til hele selskabet og gik hjem og kom i seng.

Se, sådan endte det med mine udsigter til at blive gårdmand. For jeg behøver vel ikke at fortælle, at Jens Kristian og Karoline var hemmeligt forlovede, og at faderens samtykke til forbindelsen var let at få, efter den vending, sagerne havde taget, er jo nemt at gætte. Vel søgte jeg at gøre mit krav gældende, men morbroder svarede, at han ikke havde lovet at tvinge sin datter, og da hun ville have Jens Kristian og ikke mig, skulle hun også have sin vilje.

Jeg skal nu aldrig fragå, at denne slutning på historien passede kun dårligt til min tænkemåde, men jeg tog det som en tilskikkelse og fandt mig i skæbnen. Det nytter kun lidt, at munden flæber, fordi ingen vil give den sukker. Jeg blev gående hos morbroder og passede min dont som forhen. Jens Kristian giftede sig med Karoline og drog ind til vort. Stilingen var jo, at han skulle have gården i fæste, når den gamle gav styret fra sig og gik på aftægt, og sådan kom det da også til at gå.

For resten må jeg sige om morbroder, at han ingenlunde slog hånden af mig, fordi jeg ikke blev hans svigersøn. Det var såmænd ham og ingen anden, der gjorde mig opmærksom på enken, som nu er min kone, og han hjalp mig godt nok til at komme i næringsvej. Min arv har han udbetalt mig som en redelig mand, og så endda ikke så lidt til. Nu er han død og henne, men så længe han levede, stod han mig bi med råd og dåd, så tit jeg henvendte mig til ham. Jeg skal ikke bande ham i hans grav.

Om "Laj på gården"

Forfatter: Knud Skytte (1839-1901).
Org.udgave: Denne udgave af *Laj på gården*, *En hovdag på Tjele* og *En husmands-jul for 50 år siden* er hentet i Knud Skytte: *Laj paa Gaarden. Billeder af Landbolivet i Stavnsbaandets tid.* Chr. Erichsen/"*Hus og Hjem*"s Forlag, København 1945.
Første bogudgave af **Laj på gården** udkom i samlingen *Jydsk Bondeliv*, 2. samling, Karl Schønbergs Forlag, København 1871.
En Hovdag paa Tjele udkom første gang i *Folkets Almanak* for 1883, udg. af N. C. Rom, København juli 1882.
En Husmands-Jul for 50 Aar siden udkom første gang i *Husvennen*, udg. af N. C. Rom, København december 1888.
Kapgængerne er hentet i *Familievennen*, udg. af N. C. Rom, København november 1877 – som ant. også er førsteudgaven.
Redigeret af: Kim N. Jensen.
Forside: Efter motiv af Johan Thomas Lundbye (1818-1848): *Efterårslandskab. Hankehøj ved Vallekilde* (1847).

ISBN 978-87-7628-183-0
2. ebogsudgave, tidligere udgave ISBN 978-87-7979-436-8 (Ølstykke 2015).

© 2025 eBibliotek 1800
www.ebib1800.dk

